

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1912. Andra Kammaren. Nr 30.

Onsdagen den 17 april.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning statsutskottets utlåtande nr 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatsens femte hufvudtitel, innefattande anslagen till sjöförsvarsdepartementet; och lämnades därvid i fråga om *punkten 23*, angående nyanskaffning af krigsfartygsmateriel, *mom. A)* enligt förut skedd anteckning ordet till

Ang. nyanskaffning af krigsfartygsmateriel.

Herr Månsson, som anförde: Herr talman, mina herrar! Ju mera man har följt denna debatt om F-båten i fjol och i år såväl inom som utom Riksdagen och under den agitation, som pågått i landet nu en tid liksom ock den debatt, som förts här i kväll, ju klarare, ju sorgligt klarare blir det för en, att det här är mindre en försvarsfråga på tal än någonting annat, som synes mig betänkligt likna likgiltighet för försvarets effektivitet. I Första kammaren hörde jag i dag på debatten, och där som här prisades i högstämnda ordalag den patriotism, som tagit sig uttryck i den insamling, som nu resulterat i omkring 12 millioner kronor, till en pansarbåt. För min del kan jag icke se, att det ligger så mycken verklig patriotism i det där. En patriot är villig att offra lif och blod och gods och allt han har för rikets väl, för fäderneslandet, icke bara, när hans namn lyses i tidningarna, eller när han kan vänta Vasaorden för sin patriotism, utan äfven när han icke har annat än otack att vänta. En patriot är nöjd med att vara en af de droppar i vårens regn, som falla obemärkta, men som vattna skördarne och bidraga till bröd åt kommande släkten.

Om jag följer den grupp eller klass — om jag nu undantagsvis må använda det ordet, som jag sällan annars använder — om jag följer, säger jag, den klass, som nu varit i spetsen för denna insamling, så märker jag, att i dess föregående spåras mycket litet sådan där patriotism. För en tid sedan hade jag tillfälle att här i kammaren erinra om, att under en då af mig angifven 25-årsperiod hade statens inkomster utgjorts af 2,695 miljoner kronor, och af dessa hade icke mer än 266 miljoner uttagits såsom direkt skatt på den samlade inkomsten och förmögenheten i landet, medan däremot på indirekt väg hade uttagits 1,837 miljoner. Nu ha dessa, som låtit de fattiga betala

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)*

dessa 1,837 miljoner i skatt för sig, skramlat ihop 12 miljoner kronor, och nu komma de och poeka på att ha ett särskildt ord med i laget därför. På detta har jag endast ett svar. Mina herrar, det felar ännu 1,825 miljoner! Vill ni inte vara så goda och skaffa dem också! När ni skaffat ytterligare 1,825 miljoner, då har ni betalt lika mycket som de fattiga i landet skatta till staten. Men sedan gäller det också att återgälda de många hundratals miljoner, som de fattiga betala direkt till er. Först med att alla dessa miljoner äro återbetalda kunna vi börja på och tala om jämställdhet i rätt att orda om rikets väl.

Men det är icke bara oklarhet i hjärtat, utan det är äfven oklarhet i hufvudet, man möter hos dessa, som gifva sig särskildt ut för att vara försvarsvänner. Jag har varit med på ganska många sådana där försvarsmöten, som dessa försvarsvänner haft. Jag har läst deras artiklar och broschyrer och deras tal inom och utom Riksdagen, och jag har där sällan funnit någon klar tanke, hur man egentligen skulle ordna vårt försvar, så att det blefve verkligen effektivt. F-båten har varit deras lösen, och om F-båtstypen varit till fördel för försvaret eller icke, därom har man icke så noga resonerat eller tänkt öfver. Den, som varit fiende till F-båten, har varit fiende till Sverige. Sådant har talet varit i dessa kretsar.

Jag ber om ursäkt, för att jag måste taga tiden i anspråk med att påpeka några exempel härvidlag från några anföranden och de broschyrer, som flödat ut från t. ex. Föreningen för Sveriges flotta. Dessa broschyrer, hvilka jämte den Hedinska broschyren spridts i så stora upplagor i vårt land, skatta alla åt den gamla kända högertrafiken, att när man vill trumfa igenom någonting, så skall man framställa sina argument på ett så virrigt och motsägande sätt som möjligt, så att det snurrar rundt i hufvudet på enfaldigt folk, så att de icke kunna klara upp begreppen utan i stället tänka som så, att här skrika ju alla människor om saken, och då måste det väl ändå ligga någonting af sanning och kärna i det.

Jag tager nu först föreningen för Sveriges flotta och ser efter, huru den agiterat för F-båten och pansarfartyg i allmänhet. Jag känner då igen en massa vändningar från de agitationsbroschyrer, med hvilka Schlesien och Bayern alltid öfversvämmats från tyska flottföreningar vid alla riksdagsmannaval. Men äfven finns där en del hemmagjorda saker, men de äro icke mycket klokare för det. I en del heter det exempelvis, att uppsvinget i handeln och industrien, som alla civiliserade länder rönt under de sista åren och hvarigenom beröringen staterna emellan ökats, också medfört att intressekonflikterna ökats i motsvarande antal. Som bevis för detta och som exempel på dessa civiliserade länder anför man Marocko, Tripolis, Korea och Persien o. s. v. i den stilen. På ett ställe i broschyrerna heter det — och för resten på många ställen — att naturen har i vår skärgård gifvit oss så bra skydd, att vi kunna försvara oss med en sådan här liten pansarbåtsflotta, hvilken stöder sig på sin bekantskap med dessa skärgårdars farleder, som icke fienden känner. Strax efter läser jag i samma broschyr, att vår skärgård är visserligen utsträckt, men större delen af vårt land är oskyddadt af skärgård, och dessa stora oskyddade sträckor göra, att man är tvungen att ha en flotta, som kan våga

taga upp en strid på öppna hafvet. Och en kapten vid flottan, Lübeck, har riktigt nog insett detta och sagt — det är det sannaste ord, som sagts under denna kampanj — att den flotta, som icke kan förflytta sig från ett skärgårdsområde till ett annat, exempelvis från Stockholms till Blekinge skärgård och från Blekinge till Bohusläns skärgård och därunder riskera strid med en motståndare, den flottan är att räkna blott som ett provinsförsvaret men icke som ett landsförsvaret. Det synes vara en af de få klara tankar, som framförts i hela denna kampanj.

På ett ställe i broschyrerna heter det, att en flotta icke kan stängas in i vår skärgård och blockeras där af en fientlig flotta, emedan inloppen äro för talrika och för våra motståndare okända. Kort därefter läser man, att 13 städer i Sverige, från Göteborg upp till Luleå, alla namngifna, och hvilka förmedla 75 % af vårt varuutbyte, kunna med stor lätthet och säkerhet afspärras från sjön medelst ett 30-tal små kryssare.

I en broschyr heter det på första sidan, att, särskildt hvad sjöförsvaret beträffar, är ställningen sådan, att vi måste arbeta med fördubblad kraft på dess stärkande för att icke alltför mycket öfverflyglas af den rastlösa utvecklingen inom andra stater. Men två sidor längre bort heter det ordagrant, att »vi aldrig kunna tänka på att få en så stark flotta, att den kan gå fienden till mötes på öppna hafvet». Hvad är då detta för ett resonemang? Om vi skola arbeta på att få en flotta, som icke kan öfverflyglas af andra staters flottor, då är det väl icke någon risk mera för oss än för andra att gå fienden till mötes på öppna hafvet.

Jag vill taga ännu ett exempel, nämligen från den debatt, som fördes här i kammaren i fjol om F-båten. Jag finner där en talare, herr Thyrén, i ett anförande, som säges hafva varit det afgörande för F-båtens öde, där han säger: »Hvarför icke med afseende på sjöförsvaret helt lägga hufvudvikten på torpedfartyg och låta dessa otillräckliga pansarfartyg vara? Ja, mina herrar, resonemanget är halfvägs fullkomligt riktigt, men till den återstående hälften alldeles felaktigt. Ty ett försvar, som blott bestode af torpedfartyg, skulle aldrig någonsin kunna få ett enda slagskepp att operera mot, såvida icke fienden plötsligt miste förståndet. Han har icke den ringaste anledning att skicka ut ett slagskepp mot en sådan fiende». Ungefär en half sida längre ned i samma anförande läser man, att fienden resonerar ungefär så: »Jag är tvungen att skicka dit slagskepp eller större pansarkryssare på grund af deras pansarbåtar; det kan icke gå för mindre. Men om jag skickar dit dem, så råka de ut för deras undervattensbåtar och torpedfartyg, och då tror jag, att jag låter bli det, ty så mycket är det hela icke värdt, att jag vill riskera dessa fartyg. Jag vill således säga, att vi kunna icke göra oss säkra, men vi kunna göra oss *dyra* och det kan ju praktiskt vara nästan lika». Vi se således, att det på den ena sidan i samma protokoll och samma anförande heter, att vi få aldrig något verkligt slagskepp att operera emot, om vi icke bygga denna för strid på öppna hafvet efter talarens mening ändå oanvändbara båt, och på den andra, att om vi bygga denna båt, då resonerar en eventuell fiende som så: om jag sänder ut en

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

slagskeppsflotta, då råkar jag ut för deras undervattensbåtar. Han är alltså icke rädd för F-båten, utan han är rädd för undervattensbåtar. Nå, då synes det mig vara lika bra att bygga en undervattensbåt för 600,000 å 800,000 kronor som att bygga en F-båt för 12 miljoner, när fienden ändå icke är rädd för F-båten utan för det andra fartygslaget.

En hel del andra sådana där lustiga anföranden kan man få se. I samma debatt yttrade herr Lindman här i kammaren i fjol — jag var icke närvarande här då, men jag förmodar, att det var på fullt allvar — »om de små länderna upphöra att försvara sig, om stormakterna kosta på sig ett dyrbart försvar både till lands och sjös och på-lägga sina befolkningar tunga offer för att kunna uppfylla detta försvar, lång värnpliktstid och höga skatter, medan de små nationerna helt enkelt säga: 'det bryr vi oss icke om, vi kunna ändå icke försvara oss', då ligger det bra nära till hands för stormakterna att säga: nej, det där är en otreflig konkurrent, vi få beskatta vårt folk, det får ut-föra värnplikt både med sin kropp och med penningar, men Sverige gör ingenting. Det landet vilja vi icke konkurrera med, det taga vi». Det är sannerligen statsmannavisdom i ett sådant tal.

Under debatten kom, såsom herrarne, som voro närvarande, erinra sig, herr Kobb med en stilla undran, om F-båten verkligen var ett krigsfartyg, som kunde på öppna hafvet upptaga en strid med en eventuell motståndare. Herr Lindman begärde åter ordet och sade: »Herr Kobb har i sitt anförande fört frågan alldeles på sned. Han har försökt att leda in herrarnes tankegång på någonting, som aldrig tänkts af dem, som förordat pansarbåten. Herr Kobbs hela anförande gick ut på talet om stormaktsflottorna. Huru kan det vara möjligt, att vi skulle kunna reda oss mot dem? Huru skulle vi för detta ändamål gå tillväga? Han framställde bland annat den frågan: kan den föreslagna flottan fylla sin uppgift? Kan den skydda vår neutralitet? Ja, mina herrar, det är ju alldeles tydligt, att där är man återigen inne på detta uträknande. Det är som om man skulle kunna gå och mäta ut med metermått, hur mycket man kan göra, och hur mycket man icke kan göra. Mina herrar, man gör så mycket man kan med den materiel man har». Det är också ett amiralsresonemang! *Det ha de aldrig tänkt på*, som förordat pansarbåten, om den duger till att försvara oss eller icke, om den duger att användas mot främmande flottor eller icke. Det må jag säga är underligt. Äfven den ringaste i landet, den obetydligaste och mest undångömde skattebetalare lika-väl som riksdagsmännen i kammaren här och medlemmarne af regeringen, af arméns och flottans ledning, alla måste väl göra klart för sig, om man kan under de och de förhållandena möta en motståndare. Och vederbörande måste konstruera upp för sig icke en utan hundra tänkbara möjligheter, hvarunder de skola kunna klara sig. Åtminstone är det min uppfattning om, hvad en officer skall kunna göra.

Man har sagt i dessa debatter, att om vi icke bygga F-båten, så sänder en eventuell motståndare, exempelvis Ryssland, ut de små fartygen mot oss. Huru ser nu de där »små» fartygen ut, som tillhöra de största makterna? Jo, man finner där exempelvis en imperator Pavel I. och Andrei Perwoswany om 17,680 ton, och hvardera

beväpnade med fyra stycken 30,5 cm:s kanoner, 14 st. 20,3 cm. och 12 st. tolfvor. Man finner vidare, Sslawa med sina 13,730 ton, en Cesarewitsch om 13,210 ton. Alla, som jag nyss nämnde, beväpnade med 4 st. 30,5 cm:s kanoner, en del dessutom med 20 st. 7,5 cm. o. s. v., o. s. v. Så se de »små» fartygen ut. De äro ungefär dubbelt så stora som F-båten. Vi måste väl för öfrigt ändå göra klart för oss det, att *antingen* skall den flotta som vi bygga ga ut på hafvet och möta motståndaren, *eller* också skall den det icke. Det duger ju icke för en befälhafvande amiral att med flottan smyga undan från det ena gömstället till det andra, när en fiendes flotta korsar hafvet. Om han håller på med det i ett par tre veckor, så blir besättningen alldeles demoraliserad, och det kan bli omöjligt att utkämpa en strid med den. Äfven när man är underlägsen, måste man uppsöka fienden, tvinga honom till strid på för en själf så fördelaktiga villkor som möjligt och försöka rikta en verkningsfull stöt mot honom för att möjligen krossa honom eller i hvarje fall försvaga honom. Så har ju i alla tider sjökrigens strategi och taktik varit. Man söker upp fienden och tvingar honom till strid, söker anfalla en del af hans flotta, tillintetgöra denna för att sedan kasta sig öfver den öfriga delen af flottan. Sådan måste taktiken vara och icke att smyga omkring från gömställe till gömställe. Om jag följer denna taktik, då stanna fördelarna i afsevärd grad på min sida. Jag kan välja ställning och angreppspunkt, medan motståndaren måste syssla med hundratals frågor, såsom: hvarifrån kommer min motståndare, och huru skall jag reda mig i den och den situationen? Kan man icke så leda flottan, så skall man aldrig drömma om att kunna hindra en fientlig invasion öfver hafvet eller att kunna hindra fienden från att utöfva en handelsblockad mot landet. Då blir det detsamma, som om jag ingen flotta hade. Ett och annat puts kan möjligen en torpedbåt spela motståndaren, men det blir också alltihop.

När nu taktiken måste, är och måste vara denna för alla krigförande stater, då är det klart, att en fiende, vare sig det ena eller andra landet, icke får tänka öfver, *huru många* fartyg och *huru billiga* han skall sända ut, utan han samlar allt hvad han kan samla och riktar en afgörande stöt mot flottstationen eller flottan, som han då söker upp hvar den kan finnas, d. v. s. om den icke är gömd bakom oåtkomliga skär o. s. v. Först när flottan är skingrad eller tillintetgjord, först när han har herraväldet öfver hafvet, är det möjligt för honom att göra en invasion, och då först kan handelsblockaden på allvar börjas. Det synes alltså — det är min mening i hvarje fall — att vi måste vara beredda på att möta vår motståndares icke billiga fartyg utan hela hans flotta, och då måste man äfven fråga sig: kunna dessa fartyg Svea, Göta, Thule eller F-båten o. s. v., kunna de mäta sig med nutidens moderna fartyg? Man måste svara: nej.

Det kan icke hjälpas, att man ånyo tager upp hvad som förut debatterats, men jag vill dock först framhålla, då man talar om Ryssland, att jag har icke den ringaste misstro mot Ryssland. Men eftersom man resonerar om det i högerkretsar, så må äfven jag ha rätt att göra det.

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

Vi taga då blott och jämföra med F-båten Rysslands nybyggda fartyg, som utan tvifvel komma att sändas ut i första hand i en strid, ty det blir icke de billiga och små fartygen, utan de stora, Gangut, Poltava, Sebastopol och Petropawtowsk här uti Östersjön, och så ha vi en afdelning af tre fartyg — som dock är afsedd för Svarta hafvet — likaledes om 23,400 ton hvardera. Därtill kommer en väldig svärm af jagare och skaror af undervattensbåtar. Emot detta skulle man då sätta upp F-båten. Den har, såsom vi veta, ett tonnage af 6,800 ton och en maskin på 11,800 hästkrafter. Gangut-typens fartyg äro 23,400 ton och ha en maskinkraft af 42,000 hästkrafter. Farten på F-båten är 22 $\frac{1}{2}$ knop, farten på Gangut 23 knop. Alltså ligger F-båten redan där under med en half knop.

I såväl försvarskommitténs betänkande som den kungl. propositionen i föl, där man föreslog, att denna F-båt skulle byggas, läses ungefär — i hvarje fall är det tankegången — att pansaret skall vara så groft, att det i stridens första skede förmår skydda fartygets vitala delar emot en eventuell motståndare. Vidare skola kanonerna för det första vara så talrika, att de medgifva en god elledning, och för det andra vara så kraftiga, att de kunna verka på antagliga stridsafstånd och på dessa afstånd slå igenom en eventuell motståndares pansar.

Ser jag nu på pansaret — hvad finner jag då? Man talade i dag om att holländarna bygga en båt såsom vi, men jag må erinra herr Lindman om att i den kungl. propositionen, där förslag till dessa holländska båtar framlades, står det uttryckligen, att denna båt är afsedd för kolonierna och icke för kustvärnet hemma. Jag vill vidare erinra om att det grofva artilleriets pansar på den holländska båten är betydligt gröfre än på F-båten, flera andra saker, som skilja dem åt, att förtiga. Men om jag jämför de båtar, jag nyss talade om, Gangut och F-båten, finner jag på F-båten ett pansar af 200 mm. ett stycke midskepps, något låringsvis och bogöfver är det 100 mm. samt 60 mm. i stäfven och aktern. På de ställen, där F-båten har 200 mm., har Gangut 225 mm., och där den förra har 100 mm. har Gangut också hufvudsakligast 225 mm. Uppgifterna äro något olika i »Taschenbuch der Kriegsflootten» och »Nauticus», men jag håller mig i detta afseende till »Nauticus».

Jag finner vidare, att F-båtens pansardäck delvis är 40, delvis 30 mm. På de nya slagskepp, som Argentina för närvarande bygger, blir skorstenspansaret 38 mm., d. v. s. F-båtens pansardäck blir delvis ett par mm. tjockare men i hufvudsak svagare än det argentinska krigsfartygets skorstenspansar. Det är allt ett trefligt krigsfartyg.

Jag finner vidare, att på Gangut-klassen (liksom på de flesta nya fartyg som byggas i världen, som skola hafva namn och värdighet at linjeskepp — och det skall ju F-båten hafva) — har man 3,4 m. från yttersidorna på kolboxarna ett nytt pansar. Efter hvad »Nauticus» säger, skall det vara 101 mm. midskepps och längre fram samt 76 mm. ännu längre förut och akterut, och är förbundet med två pansardäck om 76 och 38 mm. tjocklek. Vi förstå mycket väl skillnaden. En projektil slår igenom ett pansar på F-båten. Den kreverar naturligtvis med stor kraft, ty den bär med sig 18 kg. brisantladdning. Man kan förstå hvilken oerhörd explosion som uppstår, kolboxarna tryckas in, där man icke har annat skydd än klena plåtväggar. Fråga är, om

icke krevaden går rätt in i pann- och maskinrum, ödelägger kommando-elementen m. m., och det hela är slut. Hur verkar det åter, om en pansargranat tränger igenom pansaret på Ganguts sida eller på ett annat modernt slagskepp? Naturligtvis kreverar projektilen äfven då — det gör den åtminstone i de flesta fall — men innanför mötes krevaden af en pansarvägg, som enligt Taschenbuch lär vara 50 mm. tjock, enligt Nauticus, som nyss sagts, är 101—76 mm. En sådan ny pansarvägg, som tager emot krevaden, tvingar denna att fördela sig i en 3,4 meters bred mellangång, och fartyget är praktiskt taget lika osåradt som förut, då yttersidans läcka nog kan tätas.

Hvad kanonerna beträffar, veta vi ju, att Gangut för 12 stycken 30,5 cm. kanoner om 50 kalibers längd, med hvilka alla bredsideseld kan på en gång afgifvas. F-båten åter skall kunna gifva bredsideseld med fyra 28 cm. Bofors-kanoner. Jag har länge undrat på hvad detta kunde vara för kanoner. Man räknar vanligen med tre typer om 40, 45 och 50 kalibers längd. Nu hörde jag för en stund sedan herr Thorsson upplysa om att de äro blott 43 kaliber. Jag kunde tänka mig, att det var något galet, när man icke kunde tala om det. Tänk eder en 43 kalibers kanon om 28 cm. emot en 30,5 cm. kanon med 50 kalibers längd — skillnaden är så afsevärd, att det är rent af otroligt.

Jag har försökt räkna ut efter Nauticus' uppgifter, huru mycket skydd för maskiner och panna som Gangut har och som F-båten skulle hafva. Jag finner då, att om jag räknar F-båtens kolboxar i genomskärning till 2 meter, skulle en meter kolbox motsvara ett pansarskydd af 21 mm. af Krupps nickelstål. Det skulle blifva 42 mm. skydd. I samband med pansarväggen skulle då skyddet icke bli mer än 282 mm. Ganguts skydd åter blir efter den nyssnämnda uppgiften med 3 meters kolboxar 481 mm. Efter hvad jag hört, skulle kolboxarna där vara delade med ytterligare ett skott i två delar. Det blir 225 mm. ytterpansar jämte 101 mm. innanpansar och 63 mm. skydd från boxarna, tillsammans med inre pansarväggen och 3 meters kolboxar blir det alltså 489 mm. skydd för maskiner och pannor, fränsedt pansardäcken.

Beräkna vi nu, att de ryska fartygen och F-båten — märk väl *båda* fartygen — vore beväpnade med samma slags kanoner, nämligen, såsom å Gangut, 30,5 cm. af 50 kalibers längd och att det vore samma slags kanoner, som användes i Förenta staterna — skillnaden är endast den, att Förenta staternas projektiler äro något tyngre än de ryska, men i stället har den ryska projektilen en afsevärdt mycket större utgångshastighet, och anslaget kan därför anses blifva lika kraftigt med den ryska projektilen som med Förenta Staternas — beräkna vi således, säger jag, att båda slagen fartyg hafva 30,5 cm. kanoner, hur ställer sig då saken? Jag har här i Nauticus en genomslagskurva för denna kanon. Jag tänker mig då, att jag befinner mig på F-båten, och jag frågar mig, hur nära F-båten skall behöfva gå Gangut för att slå igenom dess hufvudpansarskydd. Äfven om båda pansarväggarna vore i en massa, skulle F-båten behöfva gå ända till 2 km. nära Gangut för att slå igenom. Nu kan den praktiskt taget icke alls slå igenom, ty projektilen kreverar och möter en ny pansarvägg. Huru

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*

(Forts.)

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.

(Forts.)

nära behöfver då Ganguts befälhafvare gå F-båten för att slå igenom dess hufvudpansarskydd? Svar: $8\frac{1}{2}$ km. Om jag befinner mig på F-båten och är $8\frac{1}{2}$ km. från Gangut, är min risk lika stor som Ganguts risk skulle vara 2 km. från mig, under förutsättning, att dess inre pansar vore sammanslaget med ytterväggen till ett pansar.

Men nu har icke F-båten 30,5 cm. kanoner om 50 kaliber. Den har 28 cm. kanoner om 43 kaliber. Detta vill praktiskt taget säga, att jag måste gå alldeles in på för att denna kanon skulle ha den verkan, som hela skyddet motsvarar.

»Tjuguåtten» resonerar ingen människa om mera, allra minst en »tjuguåtta» med 43 kalibers längd. Sådana kanoner smälter man för närvarande ned på andra ställen i världen. Möjligen kunde en lång »tjuguåtta» ännu komma i fråga och hafva verkan; men när man talar om tjuguåttor och tjuguåttor, kan det vara en afsevärd skillnad dem emellan. 30,5:an börjar redan komma ur spelet, 34,3:an och 35,6:an äro lösen för dagen. I Amerika har man, sägs det, till och med försökt sig på att anbringa tio stycken 40,6 centimeters kanoner, som alla skulle kunna ge bredsideseld på en gång och hvilkas projektiler skulle med tämligen vanlig utgångshastighet ha en vikt af 1 ton och föra 60 kilogram sprängämne till målet. Detta är ändå någonting fruktansvärdt.

Jag ser här i Nauticus en del grafiska tabeller, och det kan icke skada att redogöra för dem. De skildra, huru kanonerna under sin kamp med torpeden ha trängts allt längre och längre bort. Man kan visserligen säga, att de nu uppkomna långa stridsafstånden äro att tillskrifva det förhållandet, att det råder en kamp mellan pansaret och kanonerna. Men till större delen är det dock torpeden som tränger kanonen undan för undan ur vägen.

En del militära författare pläga uppdelat de moderna stridsafstånden till sjöss i tre zoner; somliga ha en annan beräkning, men jag följer nu trezonssystemet. Första zonen räknar man från den yttersta gränsen för ett visst fartygs artilleris taktiska användbarhet i strid mot ett med detsamma jämförbart fartyg, tills den första verkan inträder mot det bak pansarskydd stående artilleriet hos motståndaren. Vi finna då, att år 1900 ansågs, att på »Formidable», det då yngsta engelska fartyget, den första zonens yttersta gräns låg på 6,500 meters afstånd; på »King Edward VII» hade fem år senare gränsen framflyttats till 7,500 meter; år 1908 låg den på »Lord Nelson» på 9,000 meter och med »Neptune», som nu är inrangerad i engelska flottan, ligger denna gräns på öfver 10,000 meters afstånd.

Den andra zonen räknas från nyssnämnda gräns tills de tunga pansargranaterna genomslå det samlade hufvudmaskinskyddet. Denna stridszon lag år 1900 på »Formidable» på 5,300 meters afstånd, då 30,5 cm. pansargranat slog igenom 152 mm. pansar vid medelsvärt artilleri. På 3,000 meters afstånd slog då 30,5 cm. granat genom alla slag af pansardäck äfvensom 305 mm. kommandotorus-skydd. År 1905 var med »King Edward VII» andra stridszonens yttersta gräns framflyttad till 5,100 meter; år 1908 med »Lord Nelson» till 7,500 meter och med de nu färdigbyggda fartygen af de amerikanska Texas- och engelska Orionklasserna ligger denna gräns

på 8,000 meters afstånd, där de nya 35,6 cm. granaterna slå sönder det af 305 mm. pansar skyddade grofva artilleriet och kommandotornen.

Den tredje zonen ligger än närmare; den begränsas utåt egentligen af torpeden.

Man förser således icke de nya fartygen med 28 cm. eller 30,5 cm. kanoner, utan allmänt gör sig det sträfvandet gällande att få 35,6 cm. eller 34 cm. o. s. v. Englands sista åtta nya linjeskepp, af hvilka endast två för närvarande icke äro i sjön, och de fyra pansarkryssare, till hvilka anslag senast beviljats, äfvensom de linjeskepp A, B, C och D, hvart och ett om 27,000 ton, få alla 34,3 cm. kanoner. De franska fartyg, som nu byggas, »France» och »Paris», blifva de sista, som komma att få 30,5 cm. kanoner, och de erhålla dem dels därför, att man icke ville i dåvarande oroliga tider försena deras färdigbyggande, dels ock emedan man gärna vill hafva fyra fartyg i sällskap, alla beväpnade på liknande sätt.

I en tidning har i dag den debatt, som här föres, blifvit kallad det stora sjöslaget. Men detta s. k. stora sjöslag är endast ett litet eko af det stora sjöslag, som i ungefär tio år, kan man säga, rasat öfver hela världen och gifvit eko i de flesta länders parlament och framför allt i de flesta länders militära ledningar. Det är det stora sjöslag, som pågår mellan kanonen och torpeden. Att kanonen ökas i kaliber och i genomslagsförmåga undan för undan beror visserligen något, såsom jag nyss nämnde, därpå, att man vill försöka genomslå de grofva pansaranordningar, med hvilka de moderna fartygen nu förses, men ock för att hålla fartygen utom räckhåll för torpeder. Men detta är artilleristernas sista ansträngning att få hafva sitt ord med i laget, och artilleriet tränges bort kilometer efter kilometer från stridsplatsen till sjös. Och nu förklara mariningenjörerna i utlandet, att därigenom att man öfvergår från 30,5 cm. kanon till 34 cm. så har kanonen fått ännu en frist, på 1 kilometer, säga somliga, på 2 kilometer påstå andra. Men denna frist är den sista, ty dels kan man icke af dessa tunga kanoner hafva så många ombord på ett fartyg som af 30,5 cm. kanoner, och dels äro de, om maskinriktinrättningarna genom en krevad komma i oordning, för ohandterliga med de hjälpmedel man nu har för sådant fall. Vidare nedgår eldhastigheten, som nu vid 30,5 cm. kanon åtminstone teoretiskt håller sig på 2,4 skott i minuten, till 1,5 skott i minuten, hvilket visar, att af fysiska skäl kanonen håller på att stoppa i sin utveckling.

Men torpedens gräns är icke nådd. Väl veta vi, att här i Sverige liksom i andra länder man i officerskretsar och dem närstående med ovilja ser på torpedens framsteg och med ovilja motser den dag, då artillerifartygen måste utbytas mot undervattensbåtar och i deras följe opererande fartyg. De som äro något till åren komna, hafva nog hört, huru de äldre sjömännen klagade öfver, att de gamla korvetterna, fregatterna och linjeskeppen med sina hvita däck och svällande segel och all den pomp och ståt, som där utvecklades, att, säger jag,

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*

(Forts.)

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

dessa ståtliga skapelser skulle få vika för järnfartyg. Men det hjälpte icke, pansarbåtar kommo i alla fall.

Ni hafva ju nyss här i Stockholm firat en fest till minne af den revolution på sjökrigets område, som skedde för 50 år sedan. Nu äro vi mitt uppe i en ny sådan revolution. Undervattensbåten framträder, och hur man än protesterar och intrigerar, så hjälper det icke. Den går segerrikt sin bana fram; därom vittna katalogerna öfver marinerna i alla länder.

Torpedens räckvidd var år 1900 på det engelska slagskeppet »Formidable» icke mer än 800 meter, men redan 1905 var den med »King Edward VII» 1,000 meter och 1908 på »Lord Nelson» var 2,000 meter det område, som torpeden behärskade. Den nådde 1909 3,5 kilometer med »Dreadnought», och på de nyare amerikanska fartygen behärskar den 6,500 meter af stridsfältet. Sprängladdningen var icke mer än 38,6 kg. i 35 cm. torpeden och 93 kg. i den nyare 45 cm. Nu har man dels en större hastighet dels ock en ofantligt mycket större sprängladdning, det säges 113,4 kg. i 53 cm., ja, ända till 130 kg. och däröfver i en del.

I nästan alla länder håller man ju sina torpedresultat hemliga. Men i fjol inträffade i Frankrike en händelse, som gjorde, att det blef ganska bekant för världen, huru långt man då kommit. Saken var den, att Frankrike, som förut så godt som uteslutande tagit sina torpeder från Whitehead i Fiume, skulle då försöka att gynna den inhemska fabriken Schneider. Man anställde jämförande försök mellan de italienska och franska firmornas torpeder, och det kom ut en felaktig notis i tidningarna, att de italienska torpederna voro underlägsna. Detta föranledde den italienska firman att framlägga resultatet på följande sätt: »På 1,000, 2,000 och 3,000 meter nådde våra torpeder respektiva 40, 34 och 29 knops snabbhet, alltså just de resultat, som skulle visa de franska tillverkningsarnas öfverlägsenhet. Denna snabbhet är för öfrigt just den, som vi garantera i vårt i maj i år med franska regeringen afslutade kontrakt, men hvilken faktiskt öfverskreds vid den i gång befintliga leveransen. Hvad afvikningen beträffar, så är den af oss garanterade betydligt mindre än den med vår jämförda torpedens. Vi garantera faktiskt icke ett på hundra af den tillryggalagda vägen utan 0,6 procent på 1,000 meter, 0,75 procent på 2,000 och 0,83 procent på 3,000 meter o. s. v.»

Från alla kanter ser man notiser om torpedens väldiga segerlopp. Från Ryssland meddelas, att dess torped går 5,000 meter med en slutfart af 28 knop, och det är ju icke dåligt. Englands 53 cm. torped säges gå 6,400 meter i så godt som aldeles rak riktning, tack vare rakstyrningsapparatus fulländning, och från Japan meddelas om ännu bättre resultat, om det nu är sanning. Hårtill kommer, såsom jag nyss nämnde, sprängladdningens snabba tillväxt.

Nu invänder man — och det förstår och erkänner jag delvis — att ett torpedförsvar, byggt på endast jagare och torpedbåtar, kan hafva sina svåra sidor, allra helst i fejd med stora artillerifartyg, hvilkas kanoner vid 12 à 15 cm. kaliber vräka ur sig 6 à 7 skott i minuten och kanske därutöfver, då det är mycket svårt för att icke säga omöjligt för båtarna att, om det är något så när ljust vare

sig dag eller natt, uppträda inom skotthåll för pansarkryssare eller slagskepp. Men med de nya undervattensbåtarna, som ju hafva 6 och 7 torpedtuber, åtminstone de stora marinernas, hafva förhållandena blifvit fullkomligt omkastade.

Jag vet väl, att i officerskretsar i Tyskland hatar man denna nya båt såsom döden. Det är ett hat, som gifvit sig uttryck i deras tidskrifter, och dessa tidskrifter smitta äfven de mindre ländernas officerskårer, ehuru de borde vara tacksamma för detta framsteg i teknisk väg beträffande undervattensbåten, hvarigenom man skulle kunna tänka sig att ett land, sådant som vårt, skulle kunna göra sina farvatten riskabla och till och med mycket riskabla, äfven för en stormaktsflotta. Där ett land såsom vårt icke kan visa en flotta i sjön, när stormakternas stå utanför, kan man nu, tack vare undervattensbåtar, icke blott göra vattnet osäkert, utan man kan till och med med tämligen stor säkerhet om resultat deltaga i kampen.

Om man nu exempelvis ser på Ryssland, har ju, såsom de flesta af herrarna veta, där kämpats våldsammare än på andra håll en kamp mellan artilleriförsvaret och torpedförsvarets vänner. När den ryska officerskåren kom hem från kriget, uppstod ett resonemang om, huruvida man skulle bygga en ny flotta eller ej. En kommission för utredning af saken tillsattes, och officerskåren och äfven andra intresserade delade sig i två hvarandra ifrigt bekrigande grupper. Den ena af dessa resonerade ungefär som så: vi ha icke något i andra länder att göra; Ryssland är en landmakt, och om vi ha en 12 eller 15 undervattensbåtar jämte en samling jagare, som kunde medelst trådlös telegraf underrätta dessa undervattensbåtar om, hvar ett fientligt angrepp är att vänta, kan ingen makt företaga en landstigning i Finland eller Ryssland. Å andra sidan var det där som här en del officerare, hvilka mera sågo som sitt lifsmål att blifva amiraler och kommandörer än att deltaga i försvaret, och dessa resonerade nog så här: Om vi skola ha en flotta af undervattensbåtar, så kunna vi ju icke på den hålla några amiraler eller kommandörer, då vi skola ut på allvar, utan där kan man ju endast ha kaptener och löjtnanter. I fråga om dem besannas det gamla ordspråket: Efter oss må gärna syndafloden komma! De säga: efter oss må gärna undervattensbåtarna komma, men nu vilja vi ha artillerifartyg, så att vi kunna blifva kaptener af första och andra rangen, eller hvad nu deras grader beta, amiraler o. s. v. Det föres alltså öfverallt i världen precis samma resonemang som här; det är ungefär samma motiv, som man spårar öfverallt, äfven här hos oss. Det är så, som artillerimännen resonera för sig själftva och detta resonerande för med sig, att man hos oss fått fram konflikter rörande själftva båttypen, under det att för undervattensbåtar reserverade medel få ligga oanvända. Förstå herrarna, hvaråt det pekar, förstå herrarna dessa »försvarsvänner»!

Det tillsattes alltså, såsom jag nämnde, en försvarskommission i Ryssland. Det var ingen konst för dem, som ifrade för stora artillerifartyg, att få Rysslands dåvarande ministerpresident Stolypin med sig. Jag har här en redogörelse för denna kommissions arbete. Om vi nämligen slå upp sidan 131 i 1908 års Nauticus finner man där något därom. Däraf framgår, att Stolypin gick med på hvad artillerifartygs-

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*

(Forts.)

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

ifranne ville, och han sökte locka kommissionen med löften om reformer af marinförvaltningen m. m., blott kommissionen ville gå med på att bygga pansarfartyg. En del lyckades han omvända, men när man i kommissionen den 18 mars 1908 skulle votera om pansarfartygsförslaget, så inträffade, trots Stolypins närvaro, trots hans reformlöften och trots det, att han lyckats omvända ett rätt stort antal af kommissionens medlemmar och få deras röster, att inom kommissionen afgåfvos 19 nej mot och 14 ja för pansarfartygsförslaget. Så var det med den saken.

Om jag för öfrigt ser på den ryska försvarskommissionens resonemang och jämför det med det resonemang, som vår försvarskommission kommit med, finner jag, att det är en himmelsvid skillnad dem emellan. Ryssland använder sammanlagdt en sjättedel af sin budget till flottan och armén; vi använda ungefär hälften af våra egentliga statsutgifter till samma ändamål, men det oaktadt säger Rysslands försvarskommission de beskedliga orden, att förhandenvaron af en aktionsduglig flotta är att *erkänna* såsom nödvändig för landets försvar. Vidare heter det mycket blygsamt: Det *medgifves*, att den planmässiga nyanskaffningen af flottan är möjlig, dock endast: a) efter en från grunden gående omorganisation af marinförvaltningen; b) under den betingelsen att det finansiella skeppsbyggnadsprogrammet är i förväg lagligen fastslaget och omfattar en tillräckligt lång tid; men i punkt 3 heter det att fordringarna på byggande af linjeskepp år 1908 afslås o. s. v., o. s. v. Däremot gjorde den ryska försvarskommissionen något annat, som vår försvarskommission icke gjorde. Den förra rekommenderade nämligen beviljande af medel till torpedbåtar och undervattensbåtar, och den ville äfven att marinförvaltningen skulle få i uppdrag att se till, att flottan verkligen vore i sjön och icke på land, och den framhöll strånge- ligen, att det särskildt skulle tillses att Svarta-hafsflottan vore i sjön minst 10 månader om året. Förstån I, mina herrar, skillnaden mellan hvad som försiggått här hos oss och i Ryssland, när det gäller verklig försvarsvillighet och när det gäller att få fram verklig försvarsledning?

Tack vare en grundlagsparagraf kunde man emellertid i Ryssland, trots det att försvarskommissionen sålunda afslagit pansarbåtsförslaget, dock få detta förslag igenom, hvilket afslagits af riksduman, men efter en del betänkligheter beviljats i riksrådet, så att pansarfartyg i alla fall byggdes. Med det är likväl ett faktum, att de, som där ifrade för torpedförsvarets utveckling, äfven fingo sin vilja igenom. Ryssland bygger för närvarande 11 undervattensbåtar för Svarta-hafsflottan; för sibiriska flottan äro redan 12 undervattensbåtar färdiga och 13 för Östersjöflottan och en fjortonde bygges för af försvarsvänner hopsamlade medel. Detta vore något för herr Lindmans pansarbåtsförening att tänka på. Den svenska försvarsföreningen vill ha pansarfartyg, odugliga 6,000-tonnare, för de hopsamlade medlen; den ryska försvarsföreningen bygger undervattensbåtar för hvad den samlat in! Man behöfver icke fundera öfver, *hvar* sakkunskapen finnes.

Här kommer nog antagligen i kväll att hagla anmärkningar och klagomål öfver dessa båtar, och jag vill därför än ytterligare se, huru det i detta afseende ställer sig inom andra flottor. Jag finner då, hurusom Österrikes nya U 3 och U 4 dyka från halfdykt tillstånd på

15 sekunder, och under det att för kort tid sedan tre och en half minut ansågs vara ett rekord i detta afseende, vanligen tog det 4 à 5 minuter. Om jag vidare undersöker deras gående på djupet finner jag, att dessa österrikiska U-båtar gå ned till 50 meters djup. Italiens nya Delphino exempelvis har 30 mm. pansardäck eller ett pansardäck af ungefär samma tjocklek som F-båten skulle ha nästan *öfverallt*, och kommandotornets pansar har en tjocklek af 150 mm. Frankrike har 90 stycken undervattensbåtar på förslag och däraf äro 67 färdiga. De flesta af dessa franska undervattensbåtar ha 6 eller 7 torpedtuber, och de nyare gå 2,300 sjömil med 10 knops och 1,700 sjömil med 14 knops fart, allt med endast *en* bränsleintagning. Englands nya 14 stycken E-båtar, som underdykta bli 800 ton, få 53 cm. torpeder och hvardera en 7,6 cm. kanon i s. k. försvinnlavett, detta väl för den händelse att de skulle komma i strid med uppdykande torpedbåtar, och vidare ha de ett kommandotorn, hvars pansar är 127 mm. tjockt. De gå 15 knop öfver och 10 knop under vattnet och deras aktionsradie är 2,000 sjömil, d. v. s. icke mindre än tre gånger vägen Ystad-Luleå. Deras aktionsradie är sålunda så stor, att de först kunna gå från Luleå till Ystad, vidare från Ystad till Luleå och så från Luleå tillbaka igen till Ystad, allt detta med *en* bränsleintagning. Och så säger man här hemma, att sådana fartyg icke duga annat än i närheten af skärgårdarna.

Jag vill till sist säga, att jag icke alls förstår den svenska högern och dess agitatorers sjötaktik. Den är synnerligen svår att begripa, och man måste medgifva att dess förutsättningar äro något gemytliga. Högerns program är: en flotta som är så liten, att den icke lockar fiendens stora fartyg — och det gör ju icke heller F-båten — men på samma gång skall flottan vara så stor, att fienden icke kan sända blott kryssare. Enligt högerns åskådning ha vi en fiende emot oss, som säger: Om ni icke rustar allt hvad ni orkar så tar jag er, ty jag tål icke några otreffliga grannar! Detta är åtminstone kontentan af herr Lindmans resonemang. När så denna fiende anfaller, så resonerar högern, klämmer han icke till med all kraft för att bli fri sedan, utan han tar blott så mycket, så billigt, som han tror sig kunna klara sig med, och sedan kommer hans transportflotta, innan han gjort ända på vår flotta eller fått tag i den, och därtill går han in i skärgårdarna med sina fartyg, så att vi kunna komma åt honom. Jag erinrar mig i detta sammanhang en historia om en piga, som kom in på ett menageri och när hon där fick se en krokodil, så sade hon: Nej mig lurar ni ej, sådana djur finns det inte. Och på samma sätt vill jag säga herr Lindman: sådana fiender finns det inte som äro så enfaldiga.

Men det bästa i detta resonemang är väl ändock att vår flotta icke skall tänka på att taga upp en kamp med fienden, men att den ändå skall icke blott hindra fienden att företaga en invasion öfver hafvet, utan den skall förhindra en blockad af vart land. Huru det skall tillgå kan jag verkligen icke begripa. Här beskärmar man sig och gruffar öfver, att sakkunskapen icke får ha ett ord med i laget. Jag tror dock, att det icke alls är den verkliga sakkunskapen förmenadt att ha ett ord med i laget och äfven ett något så när afgörande ord. Men då skall det vara en sakkunskap, som upprejade gånger

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*
(Forts.)

*Ang. ny-
mskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*

(Forts.)

bevisat, att den vill rikets sannskyldiga nytta och icke sin egen nytta. Vi komma ihåg en del militära sakkunniga här hemma; vi komma ihåg dem som byggde Boden, vi komma ihåg dem som ropade, att försvaret var i fara, när man ville taga kavalleriet från Hälsingborg upp till just de trakter af Sverige, där det skulle operera i krigstid och som möjligen kunde anses hotade af fienden. Vi komma ihåg den sakkunskap, som verkade för några år sedan, då det fastslogs, att officersämnen skulle taga studenten, innan de började blifva sjömän. Sedan de tagit studenten skulle de på två eller två och ett halft år vara färdiga löjtnanter. Jo, det skall allt blifva fina löjtnanter på sjön. Vi komma ihåg den sakkunskap, som byggde Fylgia. Om jag slår upp ett arbete öfver ländernas olika flottor och jämför Fylgias pansar med det pansar, som andra länders pansarkryssare ha, kan man ju rent af få slag, så stor är skillnaden. Vi komma ihåg den sakkunskap, som i det längsta krånglade emot att vi byggde undervattensbåtar. Vi skola be att få en annan sakkunskap!

Vidare yttrade:

Herr Indebetou: Herr talman, mina herrar! Jag vill visst icke på något sätt söka bemöta herr Månssons sakliga anförande, ty det innehåller alltför mycket af både teknik, taktik och strategi, för att det skall vara värdt att bemöta det här i denna kammare, och den saken skulle för öfrigt naturligtvis icke taga minuter utan timmar i anspråk, och dessutom skulle det föra alltför långt ifrån det ämne, som nu egentligen föreligger. Ty det är ju egentligen icke detaljerna i försvarsfrågan, utan fastmer frågan i dess helhet, som vi här i dag skola afhandla. Jag kan dock icke underlåta att rikta en vädjan till herr Månsson, att han ville vara vänlig att för de sjömilitära auktoriteterna framlägga all sin stora sakkunskap på detta ouråde; jag tror, att han där skall finna ett villigt öra för hvad han här anfört, för så vidt det finnes något däri af värde för vårt land. Jag tror mig icke vädja förgäfvets till herr Månsson i det fallet, då han ju i början af sitt anförande så starkt pointerade en patriots skyldighet. Jag tror, att herr Månsson skulle göra en större patriotisk gärning på så sätt och därmed bättre hjälpa fram sjöförsvaret i den riktning, som han anser vara den rätta, än genom att ytterligare tala om saken här.

Jag skall i stället öfvergå till att mera se på de synpunkter och de skäl, som från motståndarna till förra Riksdagens beslut om förstärkande af vårt sjöförsvär ha anförts såväl i pressen som här i riksdagen. De skälen äro dock icke alltid så öfverensstämmande med hvarandra, och de utgå, synes det mig, från en förutfattad åsikt om, huruvida man bör ha ett försvar eller icke och huruvida man anser det vara gagneligt för andra intressen, än kanske bara det rena försvarsintresset att framföra dessa skäl.

Det finnes en grupp af sådana motståndare till detta försvarsintresse, ifrån hvilkas sida vi högermän röna så mycket obehag, därför att vi förfäktat detta intresse. Det är den grupp af motståndare, som anser, att vi icke behöfva något försvar, på grund däraf, att de tro så lifligt på den framtida världsfreden och tro, att vi nu stå på gränsen till densamma. Jag vill icke alls klandra denna vackra ideella uppfattning, utan jag får för min del uttala den önskan, att dessa deras förhopp-

ningar en gång måtte gå i uppfyllelse. Men jag är också öfvertygad om, att vi ännu icke på långliga tider, icke på tiotals år, kanske icke på mansåldrar stå inför det vackra mål, som dessa personer uppställt i sin kamp mot det brutala, som man med rätta säger ligger i ett krig.

Jag vill i samband med detta framhålla, att det finnes dock en annan synpunkt, som man också bör räkna med. Man får icke blott tänka på denna vackra förhoppning, utan man måste äfven se på de realiteter, under hvilka vi dagligen arbeta; vi måste se på världen omkring oss, om vi verkligen ha skäl att hänge oss åt dessa förhoppningar. Jag tror, att vi måste räkna med läget, såsom det i verkligheten är, och då nu dessa personer icke så göra, utan mera hänge sig åt förhoppningarna, vill jag icke ingå i något djupare bemötande af deras ord, utan endast säga, att detta framtidsproblem är en fråga, som vi nu under närmaste tider icke alls behöfva sysselsätta oss med.

Det finnes äfven en annan grupp af motståndare till just detta försvarsintresse, nämligen de som af partihänsyn anse, att fäderneslandets försvar bör blifva beroende af hvad som gagnar deras partis intressen. Jag vill nu icke heller bemöta deras uppfattning, ty icke heller de hålla sig till saken. De äro säkerligen oemottagliga för sakskalet. Men det finnes ytterligare en grupp af motståndare, och det är de, som jag skulle vilja kalla försvarspessimisterna. Vi ha hört litet grand af dem i dag; de ha framhållit omöjligheten att försvara oss mot dessa jättar, som här skildrades, och de ha framhållit hur hopplöst nästan det är för ett land sådant som Sverige att kunna försvara sig effektivt och hurusom vi mer eller mindre äro öfverlämnade åt stormakternas nåd. Jag vill ju icke på något sätt för min ringa del söka med något öfvertygande anförande taga dessa personer, som tyvärr finnas såväl inom som utom riksdagen till ganska stort antal, mycket större, än man i allmänhet anser, ur den tro, som de tyvärr ha. Jag skall dock tillåta mig att citera ett yttrande af herr Branting, som fälldes annandag pingst förra året, då jag var i tillfälle att höra honom tala vid Trollhättan. Efter att ha ganska skarpt kritiserat den förutvarande regeringens åtgärder i försvarsfrågan och särskildt Riksdagens beslut om F-båten, yttrade herr Branting följande: »Jag vill dock här betona, att vi icke ha rättighet att lägga fosterlandet försvarslöst, så länge som vi ha det vår kultur hotande zarvåldet i öster.» Jag kan icke annat än med tillfredsställelse konstatera detta herr Brantings yttrande, och det är också med en viss tillfredsställelse, som jag i dag upprepat det inför denna kammare för att visa, att herr Branting anser, att vi böra försvara oss; därmed har också herr Branting och den grupp han företräder tydligen sagt, trots de pessimistiska uttalanden, som här fällts, att vi äfven kunna försvara oss, ty det är väl ingen, som vill tilltro herr Branting, att han skulle vilja vara med om att bidraga till kostnader för ett försvar, som vore värdelöst, och icke kunde utnyttjas till fosterlandets bästa och till bevarandet af vår själfständighet.

Jag har således ansett mig kunna konstatera, att det *socialdemokratiska* partiet i hufvudsak — jag säger i hufvudsak — är försvarsvänligt till en viss grad. Hvad det *liberala partiet* beträffar, så ha vi ju att erinra oss såväl herr statsministerns yttrande i remissdebatten,

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.

(Forts.)

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*

(Forts.)

hvilken var mycket försvarsvänligt, som äfven i dag flera försvarsvänliga anföranden från liberalt håll. Och *högern* kan man ju gärna icke förebrå, att den är för litet försvarsvänlig — snarare får den det tillmålet, att den är för mycket försvarsvänlig.

Jag anser mig därmed ha konstaterat, att alla tre partierna ha ett visst försvarsintresse. Men de skilja sig åt i sättet, hvarpå detta försvar för vårt fosterland bör utöfvas. Det är sällan, som vi nu i dagarna eller ens under de senaste åren hört någon tala om landförsvarets betydelse eller om några detaljer angående denna del af vårt försvar, utan meningsskiljaktigheterna ha i allmänhet koncentrerat sig på vårt sjöförsvar och särskildt kring den fråga, som i dag är föremål för Riksdagens afgörande, nämligen frågan om beviljande af medel till en ny pansarbåtstyp, d. v. s. beviljande af medel till fortsattandet af den pansarbåt, som borde ha påbörjats redan under detta år.

Meningarna om den frågan äro, såsom vi ha hört särskildt nu här i dag, mycket delade. Om man skulle försöka att, så att säga, kristallisera ut, hvad som är de mest vägande skälen emellan de olika åsikterna härvidlag, tror jag, att man kan säga, att det koncentrerar sig uti den frågan, huruvida vi skola ha ett enbart skärgårdsförsvar eller ett kombineradt sjö- och skärgårdsförsvar eller enbart sjögående försvar.

Skall man ha ett enbart skärgårdsförsvar, så är naturligtvis den första saken, som man då har att iakttaga, att skaffa därför lämplig materiel, och jag skulle för min del gärna vilja vara med om, att man koncentrerade sig på ett rent skärgårdsförsvar, ifall vårt land och våra kuster vore så beskaffade, att ett sådant försvar kunde fylla den uppgift, som man har rätt att ställa på flottan. Förutsättningarna därför äro dock, att naturen har gifvit oss sådana kuster och sådana skärgårdar, att vi kunna flytta våra fartyg i skyddet af dessa utan att behöfva i nämnvärd mån gå ut på öppna hafvet. Om man emellertid granskar våra kuster, finner man, att tyvärr så icke är förhållandet. Det är inga små sträckor af vårt land, som sakna skärgård. Af hela vårt lands gränser, som omfatta ungefär 420 nymil, ha vi en landgräns, som är 180 mil lång, under det att sjögränsen är 240 nymil. Landgränsen behöfva vi icke tala om i dag, och för öfrigt har naturen i så rikt mått hjälpt oss i fråga om dess försvar genom de höga fjällen i väster, att den gifvetvis icke är något vidare sårbar med undantag för några mindre sträckor. I norr hafva vi däremot en farlig gräns. Om man återigen ser på sjögränsen, så utgör den, såsom jag nyss sade, 240 nymil, hvilket, om man reducerar dessa nymil till minuter, som för mig är lättare att räkna med, alldenstund alla distanser på hafvet äro uppgjorda i s. k. minuter, af hvilka på hvar och går 1,852 meter, gör 1,296 distansminuter för hela sträckan omkring vår kust. Jag räknar då icke med alla vikar och dylikt, utan tager endast den yttre skärgårdslinjen, när jag kommer till denna siffra. Man finner nu, att icke mindre än öfver 34 % af hela vår kust sakna något som helst skydd, där våra pansarbåtar, vare sig af Sveatyp eller annan typ, kunna finna det skydd de behöfva.

Granskar man vidare denna kust och dess olika delar hvar för sig, och man då börjar med Stockholms skärgård, finner man, om man går

*Ang. ny-
ansöknin-
g af krigs-
fartygs-
materiel.*

(Forts.)

norröfver, att man till att börja med har en mycket ömtålig linje på 17 sjömil vid Ålandshaf, och sedan har man distansen mellan Gäfle upp till Härnösand på icke mindre än 113 minuter, där det icke finnes mer än några mindre lösryckta delar af kusten, som ha skärgård, där vår flotta kan få skydd. Gå vi längre norröfver, så finna vi, att ifrån Umeå ha vi en sträcka norrut på 28 minuter, där förhållandet är detsamma som i nyssnämnda fall. Vi ha vidare från Bergudden på Holmön upp till Piteå icke mindre än 81 mil, som äro skärgårdsfria. Gå vi söderöfver från Stockholm räknadt finna vi en sträcka, som i allmänhet är väl skyddad och som sträcker sig från Stockholms skärgård till Karlskrona. Men från Hanöbukten, längs skånska kusten bort till Falsterbo är en naken sträcka på icke mindre än 91 sjömil. Sedan ha vi på västra kusten ytterligare en sträcka på 77 mil, som saknar skärgård. Dessa siffror klargöra ju tydligt, att det icke är några små distanser, som man får öfver på några minuter, hvaröfver våra pansarbåtar hafva att förflytta sig för att kunna komma från det ena skärgårdsområdet till det andra, utan att det verkligen gäller att ha fartyg, som äro försvars kraftiga nog att med någon utsikt till framgång kunna förflytta sig mellan de olika skärgårdsområdena.

Tänker man på, hur det skulle te sig vid ett krigstillfälle, så kan man ju icke antaga, att fienden är så välvillig, att den anfaller oss på vår starkaste försvarsbasis, linjen Karlskrona och Stockholm, utan gifvetvis kommer han att söka sig till ett område, som ej är såväl försvaradt af naturen. Han kommer säkerligen att tänka på de af de norrländska älfvarna bildade skärgårdsområdena, som ligga isolerade och som i sig själfva äro utmärkta ur försvarssynpunkt, om man blott har något försvar inom desamma, men hvilka dock ur strategisk synpunkt sedt äro mycket farliga, om man icke kan komma dit, ty då gifva de i sin ordning en fientlig transportflotta det allra bästa skydd för att lasta ur sina kanoner, hästar och hela sin armé.

Det är ju gifvet, att, om vi bygga vårt sjöförsvar på sådana typer af fartyg, att dessa icke med utsikt till framgång kunna flytta sig från det ena af dessa skärgårdsområden, t. ex. från själfva hjärtat af vår kuststräcka, d. v. s. Stockholms skärgård, till de andra för anfall utsatta områdena, så prigsifva vi dessa områden till fienden. Man behöfver bara tänka sig in i den situationen, att vår flotta icke skulle kunna hindra en landstigning under vår armés strategiska uppmarsch eller vid mobilisering efteråt, sedan armén kommit upp mot norr. Om vi icke kunna hindra en landstigning t. ex. vid Härnösand, utan fienden kan taga upp i landet och taga järnvägen vid Långsele i besittning, så afskåres lätt den pulsåder, som armén har, och då förstå vi, att dess stridskraft icke räcker så länge, då den saknar förbindelse med landets centrum och icke får den tillförsel af både proviant och ammunition m. m., som den behöfver. Det är klart, att det är sådana synpunkter, man måste taga hänsyn till, om man vill göra klart före sig, huruvida vårt sjöförsvar bör baseras på skärgårdsförsvar eller öppet sjöförsvar. Jag för min del är alldeles öfvertygad, att vi måste ha en flotta som passar för båda delarna. Vi måste ha fartyg, som kunna uppträda såväl utomskärs som i de viktigaste inre farlederna, de hemliga såväl som de andra lederna. Enligt från fackmannahåll uttalade uppgifter

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.

(Forts.)

ha vi just funnit en sådan kombination i den af föregående riksdag beslutade F-båten. Det har mot denna båt gjorts så ofantligt många anmärkningar. Den har fått sig tilldelad så många egenskaper, att den troligen torde åtnjuta äran af att vara den mest omdebatterade pansarbåt i världen. Det har t. ex. sagts, att den skulle vara *för dyr*. Men då man vill bedöma dess kostnader, skall väl tagas hänsyn till effektiviteten i jämförelse med andra fartyg. Detta är en fackmannafråga, som jag icke vill gå in på, ty jag anser, att det bör lämnas åt fackmännen att konstruera upp de typer, som äro de mest effektiva inom ett visst ekonomiskt område. Sedan har sagts, att den skulle vara *för stor*, så att den dels icke skulle kunna gå in i mindre betydelsefulla leder inomskärs, dels icke i Kalmarsund. Jag har tagit reda på från sjömilitärt håll, hvilken betydelse man tillmäter Kalmarsund, och fått den försäkran, att det icke tillmätas någon strategisk betydelse alls för våra nuvarande pansarbåtar, emedan denna farled kan afstängas genom att en eller två handelsångare sänkas i densamma. Man måste därför alltid räkna med nödvändigheten af att ha sådana pansarfartyg, att de kunna gå äfven på de öppna delar af hafvet, som de vid dylika omständigheter kunna blifva tvingade till. Därjämte har sagts, att F-båten är *för liten*, att den icke förmår att uppträda med den effektivitet, som gör att den blir till någon nytta gent mot de stora slagskeppen, särskildt dessa mycket omtalade dreadnoughts. Då vill jag säga det, att är *den* båten för liten, då äro naturligtvis alla våra andra nuvarande pansarbåtar för små och deras vanmakt ännu mycket större.

Om man nu verkligen tänker, att vi skola kunna vid ett krigstillfälle försvara landet eller kunna förhindra, att, vid krig mellan två andra makter, vår neutralitet kränkes och att vår handel lider afbräck, så måste man enligt min uppfattning anstränga sig till det yttersta för att skaffa den typ, som för vårt försvar är den lämpligaste, och då har man intet annat att stödja sig på än de uttalanden, som göras från fackmannahåll. Man må utreda aldrig så mycket, så kan man icke tänka sig, att en utredning af de kommittéer, som nu sitta, kan komma till nämnvärdt annat resultat än det, som framkom förra året, ty i sådant fall skulle man naturligtvis utgå från den förutsättningen, att våra militära auktoriteter skulle frångå den uppfattning, som de nu ha. Men det har man icke rätt att antaga, då de så enstämmigt, på ett undantag när, ansett vår nuvarande F-båt vara den bästa. Om man nu skulle jämte de utredningar, som här äro beslutade af regeringen, få såsom resultat af desamma en typ, som icke kan fylla de uppgifter, som man har rätt att ställa på en flotta, så skulle med hänsyn till beskaffenheten af vår kust vi löpa den risken, att vissa delar af vår kust skulle blifva försvarade och andra icke. Om vi fortsätta att hålla oss till den typ, som vi nu haft i form af »Oscar II», och därtill endast ha andra mindre fartyg, då skulle vi komma till det beklagliga förhållandet, att vissa delar af vårt land vid krigstillfälle vore prisgifna åt förste bäste inkräktare. Huru skola vi då kunna komma rundt skänekusten till västkusten, för att skydda den viktiga handelsstaden Göteborg eller norröfver från Stockholms skärgård för att skydda så stora industricentra, som Sundsvall och Härnösand o. s. v.? Nej, mina herrar, jag tror, att vi skola stå inför den beklagliga situa-

tionen, att vi skulle få se på utan att kunna hjälpa, när vissa delar af vårt land hota att prisgifvas åt fienden. Jag skulle vilja fråga representanterna för de landsträckor, som jag här omnämnt, särskildt Norrland och västkusten, om de anse sig kunna stå till svars med att biträda en sjöförsvarpolitik, som medvetet för till ett blottställande af vissa delar af vårt land med gynnande af andra, t. ex. ostkusten mellan Stockholm och Karlskrona. För mig står det klart, att något sådant vore en oriktig och oförvarlig handling, och denna synpunkt står så lifligt för mitt sinne, att jag ansett mig böra för kammaren framhålla dessa från sjömansståndpunkt gjorda erfarenheter om vår kusts beskaffenhet. Jag har nämligen i öfver 20 år haft tillfälle att både teoretiskt och praktiskt se och studera våra kuster och däraf fått detta lifliga intryck.

Jag skulle helst för min del velat gå ännu längre än som reservanterna föreslagit, men inskränker mig, herr talman, att yrka bifall till det af reservanterna gjorda förslaget och afslag å utskottets hemställan.

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*

(Forts.)

Herr Holmdahl: De skäl, som af utskottet anförts för afslag å herrar Lindmans m. fl. motion, sammanfalla, såsom man finner, med de skäl, som uti statsverkspropositionen anförts för uppskof med F-båtens byggande och som af herr statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet under remissdebatten i Första kammaren närmare utvecklats. Jag skall här tillåta mig att något skärskåda dessa skäl och därvid se till, huruvida de äro af den betydhet, att de kunna motivera utskottets afslagsyrkande och regeringens uppskofsbeslut.

Realskådet för detta beslut har sjöministern angifvit vara försvarsberedningens tillsättande. Frågan gäller då: kan tillsättandet af denna beredning utgöra ett fullgiltigt skäl för en åtgärd, som ur såväl konstitutionell som försvarspolitisk synpunkt bort förefalla betänkelig jämväl för regeringen? Svaret på denna fråga sammanhänger med och är ju tydligen beroende af det resultat, den af regeringen igångsatta utredningen kan väntas gifva. Kan man förvänta, att denna utredning skall gifva vid handen, att vi ej behöfva sjögående pansarfartyg för vårt försvar, då — men också endast under sådan förutsättning — kan regeringens uppskofsbeslut anses hafva fog för sig. Det skulle ju vara meningslöst att offra ett så afsevärdt belopp som 12,000,000 kronor på ett fartyg, som vi ej behöfde för vårt försvar. Det uttalande vi förut i dag hört från regeringsbänken ger mig emellertid grundad anledning antaga, att försvarsberedningens utlåtande ej skall komma att gå i nu antydd riktning. Herr statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet har, såvidt jag har mig bekant, icke förr än nu tagit ställning till frågan, huruvida sjögående pansarfartyg äro erforderliga för vårt försvar.

Det är därför med glädje och tillfredsställelse, vi i dag hört herr statsrådet uttala den meningen, att vårt sjöförsvaret bör baseras icke blott på torped- och minvåpen utan på en samverkan mellan dessa och sjögående pansarfartyg. Herr statsrådet inskränkte sig emellertid ej till att uttala sin egen uppfattning i denna fråga, utan han ansåg sig t. o. m. kunna försäkra, att ingen i denna kammare kunde hysa en annan mening. Det skulle vara i högsta grad glädjande, om herr

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*
(Forts.)

statsrådet kunde anses i detta afseende tala å alla deras vägnar, som hafva att besluta i denna fråga. Men är verkligen herr statsrådet säker på, att det riksdagsparti, som satt försvarets successiva afskrifning på sitt program och som förledet är motionerade om en minskning i våra försvarsutgifter med 20,000,000 kronor, också delar hans mening, då frågan om anskaffande af kustpansarfartyg föreligger till afgörande? Det torde vara skäl erinra om, att bland de män, som skola utreda vår försvarsfråga, sitta representanter också för detta parti. Jag vill emellertid hoppas och tro, att herr statsrådet har rätt i sin försäkran jämväl hvad dessa personer vidkommer och att det socialdemokratiska partiet, en gång då det gäller, skall infria den växel, sjöministern i dag dragit på detsamma.

Jag utgår alltså ifrån att försvarsberedningen delar sjöministerns uppfattning och att dess blifvande uttalande följaktligen skall gå ut därpå, att sjögående pansarfartyg äro nödvändiga för vårt försvar. Återstår alltså frågan om den fartygstyp, som kan anses lämpligast.

Denna rent tekniska fråga är ju af beskaffenhet, att den väl knappast kan tillfredsställande besvaras af andra än dem, som sitta inne med härför erforderlig sakkunskap. Med all aktning för de män, som fått det kräfvande och grannliga uppdraget att utreda vår försvarsfråga, kan man väl ändock ej påstå, att de äga förutsättningar för att kunna utan anlitan af sakkunskap afgöra den synnerligen viktiga typfrågan. Ja, jag är öfvertygad om att de själfva allt för väl inse denna frågas stora betydelse för vårt försvar, för att de skulle vilja ensamma påtaga sig ansvaret för ett uttalande i den ena eller andra riktningen.

Hur ställa sig då de sakkunniga till detta spörsmål? Jag skall ej här upptaga kammarens tid med att i detalj uppräknat alla de uttalanden och utredningar, som i denna sak blifvit gjorda af de olika typkommittéerna, af försvarskommittén, af marinförvaltningen, af chefen för flottans stab och inspektören för flottans öfningar till sjöss. Jag vill blott framhålla, hurusom alla dessa kommittéer och myndigheter med en enhällighet, som i en dylik fråga torde vara enastående, uttalat sig för pansarbåtar af den s. k. F-typen. Att så skett är tydligen en följd af den ytterst omsorgsfulla utredning, som just i fråga om den för vårt försvar lämpliga typen förebragts. Jag vågar påstå, att hittills ännu icke för vår svenska flotta fastställandet af en fartygstyp föregåtts af så ingående och så samvetsgrann undersökning som beträffande den föreslagna F-båten. Också torde bland vår flottas officerare och ingenjörer, på några få undantag när, råda full enighet om att F-typen med hänsyn till vårt lands säregna kustförhållanden och till de strängt begränsade uppgifter, som tillkomma våra sjögående pansarfartyg, uppfyller de fordringar, som böra ställas på ett sjögående pansarfartyg för svenska flottan. Är det tänkbart, att flottans män, om, såsom jag antager, deras mening af försvarsberedningen inhämtas, skola ändra åsikt och förorda en annan typ? Jag tror det ej, och jag är öfvertygad om, att ingen i denna församling tror därpå. Om sålunda sakkunniga män *med ämbetsmannansvar* få göra sig hörda inom försvarsberedningen, talar då icke allt för att äfven beredningen skall stanna för F-typen såsom den för vårt försvar lämpligaste? Men

om så blir förhållandet, hvartill har då detta uppskof med F-båtens byggande, denna vägran att anslå ytterligare medel till fortsättning af byggnadsarbetet tjänat?

*Anv. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*

(Forts.)

Man skall helt visst förebrå mig, att jag i fråga om försvarsberedningens blifvande uttalande sett saken alltför optimistiskt. Jag skall därför tillåta mig att skärskåda frågan under förutsättning att försvarsberedningen, utan afseende å de sakkunnigas uttalande, skulle kunna och vilja påtaga sig ansvaret att föreslå en annan typ. Föreligger under sådan förutsättning något giltigt skäl för ett uppskof med F-båtens byggande? Svaret på denna fråga är ju tydligen beroende på, huruvida någon verklig olägenhet skulle kunna uppstå genom att ett pansarfartyg, som något afviker från den typ, försvarsberedningen kan komma att föreslå, införlifvas med vår flotta. Jag tviflar på att man skall kunna påvisa någon sådan olägenhet af större betydelse. Äfven om denna F-båt skulle blifva den enda, som komme att byggas, kan väl detta förhållande dock icke för vårt sjöförsvär medföra någon skada. Tvärtom skulle — det lär väl ingen kunna förneka — genom denna F-båt vår flotta tillföras ett krafttillskott, som högst väsentligt skulle höja dess stridsvärde. Vår senast byggda pansarbåt »Oscar II» är ju, som alla veta, af annan större typ än de tidigare byggda pansarbåtarna, och, efter allt att döma, torde den förblifva ensam i sitt slag hvad typen beträffar. Men icke kan man väl säga, att vårt sjöförsvär här af haft någon olägenhet; tvärtom har väl tillkomsten af »Oscar II» ansetts såsom en värdefull tillökning i vår flotta.

Man kan emellertid tänka sig jämväl ett annat resultat af försvarsberedningens utredning, nämligen att vi ej hafva råd att anskaffa pansarbåtar af F-typen till det antal, som erfordras för att ersätta de pansarbåtar vi för närvarande äga. Men äfven under denna förutsättning kan jag ej finna, att någon skada eller olägenhet skulle kunna uppstå därigenom att den redan beslutade F-båten färdigbygges. Hur försvarskommitténs ekonomiska utredning än må utfalla — icke lär den väl kunna utmynna däri, att vi ej ha råd att bygga en pansarbåt af sagda typ. Att någon skada för vår flotta ej blir följden, äfven om denna båt blir ensam i sitt slag, har jag ju redan förut sökt visa.

I statsverkspropositionen har sjöministern framhållit, att det vore synnerligen angeläget att icke icke fullfölja beslutade, men ännu icke i verket satta företag inom försvarsväsendet, hvilket kunde vara af beskaffenhet att föregripa den af regeringen igångsatta utredningen af vårt försvarsväsen. På denna mening har han grundat sin tillstyrkan om uppskof med F-båtens byggnad. Det torde emellertid blifva svårt att visa, huru ett fullbordande af den beslutade F-båten skulle kunna föregripa sagda utredning. Kan man verkligen tänka sig, att verkställigheten af Riksdagens beslut i denna fråga skulle kunna försvåra kommitténs utredning eller influera på kommitténs ställning till försvarsfrågan i dess helhet. Snarare borde väl då de sakkunniges enhälliga uttalanden och riksdagens beslut i denna fråga väcka betänkligheter hos kommitterade att låta sitt utlåtande gå i strid mot detta uttalande och detta beslut. Hyser man ingen fruktan härför, så torde man än mindre behöfva frukta för att verkställigheten af F-båtsbeslutet skall kunna inverka på kommitterades utredning. Oafsedt om F-båten

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

kommer till stånd eller ej är ju försvarsberedningen oförhindrad att säga sin mening såväl beträffande sjöförsvaret i dess helhet som ock i fråga om den fartygstyp, som kan anses vara för våra förhållanden lämpligast. Byggandet af den beslutade F-båten kan följaktligen ej föregripa kommitterades utredning lika litet som den kan binda Riksdagen att vid fortsatt fartygsbyggande vidhålla denna typ.

Hur jag än betraktar saken, så kan jag ej finna annat än att försvarsberedningens tillsättande ingalunda är hvad sjöministern kallar ett realskäl för inhiberandet af F-båtens byggande.

Det verkliga skälet ligger nog djupare, såsom också framskyntade i regeringens uttalande under remissdebatten. Då dessa uttalanden äro ganska belysande för regeringens ställning till försvaret i allmänhet och särskildt till sjöförsvaret, skall jag nu tillåta mig att något beröra desamma. Visserligen var hans excellens statsministerns därvid uttalade försäkran, att han vore medveten om behovet för vårt land af ett väpnadt försvar och att detta väl ordnades, ägnadt att väcka tillfredsställelse hos alla försvarets vänner. Men detta goda intryck försvagades i viss mån genom det uttalande, hvarigenom herr statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet gaf uttryck för sin försvarsvilja. Han framhöll nämligen, att regeringen ingalunda ämnade sätta Sveriges försvar i någon undanskymd vrå. Man får ju visserligen vara tacksam för att sjöförsvarets främste målsman i vårt land låter sitt intresse för detta försvar sträcka sig så långt, att han ej vill ställa det i skymundan. Men tillfredsställelsen skulle hos vårt parti och helt visst hos en stor del af vårt folk varit långt större, om regeringens och i synnerhet sjöministerns försvarsvilja under debatten tagit sig ett mera positivt uttryck. Regeringens uttalanden äro hållna i så allmänna och sväfvande ordalag, att man af dem knappast kan sluta sig till, hur långt regeringens försvarsvilja, särskildt i fråga om vårt sjöförvar, sträcker sig. Uttalandena äro knappast något annat än fraser, som kunna gifvas en vidsträckt eller inskränkt tolkning efter behag och som framför allt ej förbinda. Det riksdagsparti, som för lidet är motionerade om en minskning i våra försvarsutgifter med 20,000,000 kronor, anser sig helt visst icke ställa försvaret i skymundan och förmenar nog också att efter en sådan minskning det är väl sörjdt för vårt försvar och dess ändamålsenliga ordnande. Äfven om man ej får inlägga en sådan mening i sjöministerns uttalande, kvarstår dock en ovisshet, hur långt hans försvarsvilja i fråga om vårt sjöförvar sträcker sig. Af hans uttalanden under remissdebatten får man den känslan, att man i det afseendet ej får göra sig allt för stora förhoppningar. Man får nämligen af dessa uttalanden den uppfattningen, att hans försvarsvilja är beroende af — icke såsom man skulle kunnat vänta — i första hand en saklig pröfning af hvad vårt sjöförvar är i behof af, utan af den mening, som han, för att begagna hans egna uttryck vid remissdebatten, aflyssnar de breda och djupa lagren inom vårt svenska folk. Det är denna mening, som tyckes hafva varit bestämmande för regeringens åtgärd att låta försvarsfrågan undergå en ny utredning; det vill synas som om det ytterst varit denna mening, som förmått honom att tillstyrka uppskof med F-båtens byggande, och det torde kanske ändå till sist blifva denna mening,

som kommer att blifva bestämmande för sjöministerns ställning till frågan om sjögående pansarbåtar. Jag vill visst inte underkänna betydelsen af att en Konungens rådgifvare står i kontakt med valmännen och jämväl lyssnar till deras mening; men att låta denna mening blifva afgörande för regeringens ställning till någon viss fråga är dock ett betänkligt steg, helst om denna s. k. folkmening endast är ett uttryck för hvad eu del af nationen tänker och känner. Gäller detta i allmänhet, så torde det särskildt gälla ett ärende af så invecklad och så vital betydelse som frågan om vårt sjöförsvars ordnande och de fartygstyper, som för oss kunna vara de lämpligaste. Valmännens mening i en sådan fråga, den må nu ge sig tillkänna hos högerns eller vänsterns män, kan ju omöjligen vara grundad på eu ingående saklig pröfning af alla de moment, till hvilka man måste taga hänsyn vid sjöförsvarets ändamålsenliga ordnande. Om svensk försvarspolitik skall göras beroende af och inriktas efter den mening, som kan aflyssnas på folkmöten, då hafva vi helt visst att äfven för framtiden motse sådan öfverraskningar, som beslutet om inställandet af F-båtens byggande beredde oss.

Man hade hoppats och väntat, att utskottets majoritet, i medvetandet om de betänkliga konsekvenser såväl ur försvarspolitik som konstitutionell synpunkt som detta beslut kommer att medföra, skulle hafva anslutit sig till den mening, som af reservanterna omfattats. Så har dock ej skett; utskottets majoritet har tvärtom uttalat sin synnerliga tillfredsställelse med regeringens beslut. Frågan gäller nu: skall jämväl Andra kammaren skänka sitt gillande af och göra sig medansvarig för en åtgärd, som icke blott innebär ett väsentligt försvagande af vår försvarskraft, utan jämväl står i uppenbar strid mot en rättsuppfattning, som trängt ned äfven till de breda och djupa lagren inom vårt folk — den nämligen att ett af Konung och Riksdag gemensamt fattadt beslut skall respekteras? Det är på denna fråga landet i dag väntar svar.

Jag får, herr talman, yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till reservanternas förslag.

Herr Hamilton: Herr talman! Det lät egendomligt då högerns ledande män nyss förebrådde regeringen för de förberedande åtgärder som den vidtagit för vårt försvar, när mau besinnar, hur försvaret under den tid, då högerns män sutto vid Konungens rådsbord — jag åsyftar de senare årtiondena — försumpats och hur folkets förtroende till försvarets ledning allt mer och mersjunkit. Planlösheten i försvarsarbetet, misstroendet till folkets försvarsvilja och försöken att ständigt genomtrumfa det ena stora försvarsspörsmålet efter det andra ha varit detta arbetes utmärkande drag. Försvarspolitiken har icke heller legat på fullt ärlig grund. Utvecklingen har hvilat på en krämarpolitik. Redan år 1892 förklarades den då antagna härordningen vara fullt effektiv för att kort därefter från fackmannahåll utdömas såsom fullkomligt oduglig. Man förmådde Riksdagen att anlägga befästningar under förespegling, att kostnaderna skulle uppgå till hälften af hvad de betingade och af hvad man borde vetat, att de skulle betinga. Man har anlagt kaserner i vida större omfattning, än 1901 års här-

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*
(Forts.)

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

ordning kräfde, med tanke att sedan lättare kunna genomföra den ettåriga värnplikten för att få användning för dessa kaserner. Och år 1911 genomtrufade man, vid en Riksdag, vald på en grund, som redan var utdömd, riktlinjerna för det blifvande sjöförsvaret. Dylika och andra liknande åtgärder ha icke kunnat stärka folkets förtroende till försvarets ledning. Riksdagen har förmåtts å ena sidan att anslå ansenliga belopp för det döda försvaret, för anskaffande af kanoner, gevär och anläggande af fästningar, men å andra sidan icke ägna det lefvande försvaret några vidare omsorger, och likväl i ett så glest befolkadt land som Sverige torde väl det lefvande försvaret vara af den allra största betydelse. Följden har också varit den, att vårt folk emigrerat och det torde vara lätt uträknadt, hur många fulltaliga regementen eller armékårer det finnes af i detta ögonblick värnpliktiga svenska män, som befinna sig i landet i väster, där de sökt ett nytt fosterland, som erbjuder dem större fördelar än hvad gamla Sverige kunnat. Medan man å ena sidan ålagt det uppväxande släktet afsevärda personliga bördor, har man å andra sidan försummat att lösa de stora sociala spörsmålen, hvilka i andra länder visat sig märkliga att fästa folket vid fosterlandet.

Högern har också, åtminstone en del af den, velat bygga försvaret på den rena militarismens grund, måhända med tanken på att det försvar, som ligger på denna grund, är mest ägnadt att understödja det fätalsvälde, som är skickadt till att bevaka högerns intressen. Icke heller har, tyvärr, vårt militärbefäl kunnat uppamma hos de värnpliktiga kärlek för försvaret och glädje åt tjänsten. Tvärtom deras uppfostringsmetoder hafva haft en annan verkan, en motsatt den man önskade, och det skulle säkerligen ha varit till gagn för försvaret, om befälet hade mera personligen velat ägna sig åt våra söner och icke försökt att hålla sig alltför högt öfver de värnpliktiga, omgifva sig med denna yttre glans, som icke inger förtroende utan endast väcker atlöje. Det torde också hända, att en del af det svenska folket, som står på mycket hög moralisk ståndpunkt, tillhörande de nykterhetsvänliga och de religiösa lägren, någon gång dragit sig för att skicka sina söner till kasernerna, ty med rätt eller orätt ha de fruktat för att sönerna skulle ha kommit under befäl af dem, som icke satt nykterhet så högt och ej heller måhända moralen. Jag tror, att dessa missgrepp, som blifvit gjorda från högerns sida, varit anledning till den försvarsolust, som onekligen funnits och finnes kvar i vårt land. Jag vet väl, att man från höger sida kommer att säga: Nej, det är icke högerns missgrepp, som försakat försvarsolusten, den härleder sig från bland annat den antimilitaristiska agitationen. Ack nej, antimilitarismen eller försvarsnihilismen har intet fotfäste hos det svenska folket. Alla äro beredda, ung som gammal, att offra lifvet, om det gäller att värna om vårt folks frihet. Högern menar också, som man sett i en af dess flygskrifter, att orsaken till olusten skulle ligga däri, att svenska folket är ett förklemadt folk, en samling morsgrisar, som det heter, och jag tror också att de kallas för kutryggiga drumlar eller något dylikt. Att kalla ett folk, som under umbäranden uppvuxit i de norrländska skogstrakterna eller som i Skånes småbrukarhem lärt strängt arbete från sin spädaste barndom, ett folk, som när det kommer öfver grän-

sen af sitt fosterland, i det nya fosterlandet har bästa vitsord för duglighet och arbetsambet, att kalla detta folk för ett förklemadt folk är ett svårt misstag. Vi ha en annan erfarenhet än som angifves i nämnda flygskrift. Vi ha erfarenhet af att mången yngling, ofördärfvad, nykter och arbetsam, ryckt in i kasernen men ryckt ut därifrån som en lättsinnig, lättjefull, högfärdig — nu kan man kanske taga uttrycket — drummel. Jag skär icke alla kaserner öfver en bank, jag tror och hoppas, att det finns många undantag.

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*

(Forts.)

Det gäller för oss frisinnaade att återbördä å det försvaret folkets förtroende, att bygga ett försvar på detta förtroende, att göra vår armé och vår flotta till en folkets sak, att ordna försvaret så, att alla de medel, som folket offerar därpå, all den tid de värnpliktiga offera personligen, användas uteslutande för att upprätthålla och öka försvarets effektivitet. Det vore ju önskligt om högerns män skulle vilja räcka oss handen därvidlag till ett samarbete, ett samarbete för fosterlandets väl, men högern tycks ha en annan uppfattning. När den icke kunde få igenom ett beslut, öfver hvilket det svenska folket i val fällt en hård dom, försökte den en annan väg. Kan det icke gå att få den F-båt, som här anses vara något så stort för försvaret, igenom på ett sätt, söker den ett annat, och det andra sättet är stödet af sin egen penningmakt. Det är egendomligt i alla fall, att högern vill göra gällande, att försvarets effektivitet beror på huruvida kanonerna på den blifvande pansarbåten skall vara af 28 eller 30 centimeters kaliber, eller ock om fartygets djupgående skall vara några decimeter mer eller mindre. Det hade varit vackrare, om högern öfverlämnat sina miljoner till den pansarbåt, regeringen kan finna mest ändamålsenlig och bäst för Sveriges försvar. Vill den icke det, nåväl, då är det högerns ensak och icke vår; vi begära blott en sak: att regeringen icke skall mottaga gifvan under sådana villkor, att därmed försvarsberedningarnas samarbete snedvrides, att den hindrar oss att lägga försvaret på det sätt vi anse bäst för vårt land. Det är det enda vi begära, och det är hvad som innehålles i statsutskottets förslag, till hvilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Sommelius: Herr talman, mina herrar! Af den långa diskussion, som här i dag blifvit förd, får man den uppfattningen, att högern gjort sig skyldig till många och stora förseelser under de år, som senast förflutit, om man nämligen får taga allt för kontant, som säges.

Den siste ärade talaren har nära nog gjort mig betänksam, och jag frågar mig själf om högern har tillåtit sig allt hvad han antydt, om all den påpekade orättfärdigheten hvilat på högerns skuldror? Jag nödgas bestrida detta, och jag ber att vid detta tillfälle hänvisa till ett par uttalanden, som blifvit gjorda i dag, och särskildt ett uttalande af den andre talaren under debatten om F-båten, herr Nilson i Örebro, hvilken framförde en varm och vördsam anhållan, att man skulle bidra att med gemensam kraft lyfta försvaret upp till ett högre plan. Men för att kunna göra detta, invände han, för detta måls vinnande är vägen både lång och mödosam; de sociala spörsmålen ställa stora anspråk på oss för att vi genom dem skola kunna vinna detta mål.

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*
(Forts.)

Ungefär i samma anda har hans excellens herr statsministern yttrat sig under årets remissdebatt, och det är mig en glädje att äfven efter hvad jag hört i dag veta, att hans excellens är en varm fosterlandsvän och en vän af ett kraftigt och energiskt försvar, dock med det villkoret, att försvaret måste göras populärt och tränga ned i de djupa leden, hvilket skulle ske hufvudsakligen därigenom, att man mer och mer arbetade för de sociala frågornas lösning för att därigenom höja fosterlandskärleken och lyfta upp alla dem som stå lägre. Jag undrar, mina herrar, huru egentligen detta arbete skall utföras? Den siste ärade talaren har också antydt något i samma riktning. Jag förstår icke, hur man skall kunna vinna ett sådant mål ibland dem, som i tal och skrift nästan uteslutande ha till uppgift att arbeta för försvarsnihilismens utbredande. Jag vill se den siste ärade talaren bland dem drifva sin propaganda, och jag fruktar för, att han skall vinna den erfarenheten, att han icke vinner mycket, och att giftet sprider sig uppåt med långt större hastighet än det skulle vara möjligt för öfriga samhällsklasser att tränga försvarsviljan och försvarslusten nedåt.

Efter en sådan lång och pröfvande dag vågar jag icke taga kammarens uppmärksamhet för länge i anspråk, men jag har begärt ordet för att protestera mot en del uttalanden, som i dag här blifvit fällda. Jag tillåter mig att föra dessa i mitt minne, därför att jag nyss talade om möjligheten att göra propaganda bland den s. k. lägre befolkningen för försvaret. Jag vill vända mig mot herr Thorssons ganska våldsamma och häftiga utfall emot icke blott högern, utan äfven mot alla Sveriges arbetsgifvare. Herr Thorsson synes ha för sig, att arbetsgifvarna äro arbetarnes största plågoandar. Jag vågar dock säga kammaren, att jag i många år varit arbetsgifvare och under de åren deltagit i företag af flera slag och att all min verksamhet har legat åt detta håll, men jag kan ännu icke säga att någon gång på något af våra kontor en arbetare lämnat detsamma ohjälpt. När det någon gång kniper för arbetaren eller han befinner sig i nöd och elände, söker han upp arbetsgifvaren, och det händer väl sällan, att någon går från honom ohjälpt. Jag vill med anledning af herr Thorssons uttalande framföra denna mening, som jag tror delas af Sveriges arbetsgifvarekår. Det är heller icke så, som han antydde, att högerns och arbetsgifvarnes uppgift i detta land är slut; den är det icke. Den uppgiften kommer att behövas och skall allt framgent, om landet skall utvecklas, behöfvä tagas i anspråk, och den skall ha sitt berättigande lika visst som alla andra klassers inom samhället.

Ja, mina herrar, den fråga som jag här vidrört, hör strängt taget kanske icke till det ärende vi för öfrigt tvista om, men det var mångt och mycket, som herr Thorsson urladdade sig, om jag nu skall begagna mig af ett så banalt uttryck, och jag har icke kunnat underlåta att vid detta tillfälle på tal om pansarbåtsbyggandet fästa uppmärksamheten på en praktisk sida af frågan, som icke bör underlåta att framföras, och som i betydlig mån, åtminstone i mina ögon, förringar faran af byggandet af pansarfartyg och krigsfartyg i allmänhet. Det är, att största delen af de medel som anslås till F-båtens byggande och till fartygsbygge i allmänhet stanna just i arbetsgifvarnes fickor — i arbetarnes fickor, jag ber om ursäkt för missägningen, herr talman. Jag

har tid att vänta tills skrattet går öfver och hoppas, att Andra kammaren dock rätt uppfattat min mening. Jag tillåter mig erinra om, att kanske 90 % af kostnaden för ett krigsfartyg stannar i landet, och att faran för byggandet af dylika pansarfartyg är långt ifrån så stor, som man vanligtvis föreställer sig. Jag tror därför, att det vore nyttigt, om någon verksamhet som denna i en tid, då företagsamhet behöfves, kunde komma till stånd, icke blott för landet i sin helhet, men framför allt för arbetarne. Jag tror också, att det kan vara ett sätt att hjälpa upp känslan af behovet utaf ett försvar och ett stärkt försvar i vårt land. Jag skulle i detta sammanhang också vilja säga, att jag i dag fann det något underligt, att departementschefen, han som sitter vid Konungens rådsbord, icke hade ett enda ord af känsla att uttala för det fädernesland, hvars sjöförsvär han är satt att vaka öfver, icke en bokstaf fann han tillfälle att uttala i detta hänseende, utan det mesta af hvad han här framförde, upplöste sig för mina öron åtminstone till stor del i advokatyr. Jag ber om ursäkt, att jag använder ett sådant ord, men det föreföll mig och förefaller mig vara sanning.

Då emellertid regeringen har beslutat att uppskjuta frågan om pansarbåtsbyggandet, anser jag, att åtminstone någon röst i kammaren bort uttala ett tacksamhetens och erkännans ord till alla dem, som bidragit till att pansarbåtsteckningen uppnått ett sådant resultat, som den för närvarande har gjort. Detta hade alls icke varit för mycket, ty dessa personer, som offrat penningar och arbete härpå, ha dock gjort det af ren fosterlandskärlek, för hvilket vi icke kunna vara nog tacksamma, och de ha också på sätt och vis bragt i verkställighet Riksdagens tidigare beslut i ärendet. Då emellertid snart nog till regeringen torde komma att göras en framställning i denna fråga, en hemställan, att regeringen måtte för det uppgifna syftet mottaga gifvan, så skulle jag vilja med anledning af mina förhoppningar, att detta måtte ske i en lycklig stund, också begagna mig af tillfället att få upprepa de ord, hans excellens statsministern, som vid flera tillfällen visat prof på ett varmt hjärta, fällde vid remissdebatten och som han uppgifver sig tio år tidigare fällt, nämligen: »Det folket är godt i sin innersta rot, och går man det tillmötes, så kommer det en emot.»

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få hemställa om afslag på utskottets framställning och bifall till reservationen.

Herr Martin: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få börja med att upprepa ett par ord, som herr Sommelius uttalade under sitt anförande. Han bad oss nämligen komma ihåg, att det mesta af de pengar, som gå till pansarbåtsmateriel, stannar hos svenska arbetare. Det är någonting, som litet hvar af oss sätter värde på, men det vore också godt, om vi litet hvar mer i hvardagslag finge se, att samma män, som herr Sommelius företräder, i praktiken tillämpade samma omsorg om svenska arbetare. Men så är dock icke förhållandet. Jag hade lyckligtvis en liten statistik med mig i fickan just angående denna sak, fast jag icke trodde, att jag skulle behöfva framdraga den i kväll. Den rör sig om fartyg öfverstigande 2,000 ton, som enligt senaste skeppslistan äro byggda för svenska rederiers räk-

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*

(Forts.)

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.

(Forts.)

ning å utländska varf. Däraf framgår då, att af 82 fartyg öfver 2,000 ton icke mindre än 79 stycken äro byggda på utländska varf och blott 3 stycken byggda på svenska varf. Jag menar, att vi i detta ha ett ganska slående exempel på, att omsorgen om de svenska arbetarna icke i praktiken är så synnerligen stor eller har så synnerligen stor betydelse, utan tjänar mera såsom ett deklamationsnummer ute i bygderna vid F-båtsagitationen.

Jag vill sedan öfvergå till själfva den föreliggande frågan. Jag vill icke ge mig in på spörsmålet, om vi vilja försvara oss eller icke, ty denna sak anser jag i denna kammare vara så klar, att därom icke behöfver uppstå någon tvist.

Ej heller vill jag tala om F-typens lämplighet ur försvarssynpunkt. Den saken anser jag icke höra hemma här i kammaren, så mycket som denna sak till nuvarande stund blifvit debatterad. Den utrangerades redan vid fjolårets debatt, och några nya skäl torde icke kunna föreläggas nu, åtminstone icke några bärande. Dock vill jag säga, att fackmännens motsägelser i många fall gör det lätt förklarligt, att lekmännen intaga en något vacklande ställning till de uppgifter, som lämnas från fackmannahäll.

Jag vill erinra om, att en liknande strid med den, som utkämpas nu i dessa dagar, utkämpades för ungefär 50 år sedan, då vi fingo den s. k. monitortypen, våra tredje klass pansarbåtar. Äfven då var det fackmännen, och de s. k. fosterländska männen, som ville, att vi skulle skaffa oss den stora flottan. Vi veta, att det stod en strid om den stora eller lilla flottan, och vi veta, att det var majoriteten bland fackmännen, som ville fortsätta med den stora flottan och bygga linjeskepp, under det minoriteten af fackmännen och »de icke fosterlandsälskande» i allmänhet höllo på den lilla flottans byggande. Om jag icke missminner mig, var John Ericsson för den lilla flottans byggande, och det var denna mening, som sedermera segrade, då vi fingo monitortypen. Äfven förut ha alltså sådana strider utkämpats, äfven förut har det funnits »fosterländska» män, som varit för ett förslag, som sedan fallit, kanske mest på grund af motstånd från lekmannahäll. Dessa saker äro alltså nog icke alldeles så nya, liksom ej heller den strid, som nu utkämpas är ny.

För min personliga del vill jag uttala min stora beundran för den nuvarande sjöministern, för att han vågar ta itu med hela detta sjöförsvaret, hela femte hufvudtiteln, som dock i mångt och mycket företer en hel del egendomligheter. Och det har sagts mig ute i bygderna, och icke minst bland den kategori af medborgare, jag tillhör, att man är honom tacksam därför att han velat åtaga sig en sådan sak som sjöministersportföljen, då han visste sig i stort sedt ha sjöofficerskåren emot sig. Nu har man sagt, att det icke är så helt med detta motstånd från officerskårens sida, utan att det finnes en betydande minoritet, som dock anser det lyckligt, att sjöförsvartsportföljen överlämnats i civila händer. Det är med tanke på den blifvande utredningen, som jag är öfvertygad om, att det beslut om uppskof med F-båtens byggande, som regeringen fastställt, är synnerligen lämpligt, ty jag tror, att vi behöfva litet rådrum för att ägna vår uppmärksamhet åt äfven andra frågor inom sjöförsvaret än just åt byggandet af pansarfartyg, synnerligast som vi tvista om, hvilken typ vi behöfva.

Innan jag fortsätter att tala om denna sak, skall jag något nämna

om den nu pågående pansarbåtsagitationen ute i landet. När jag kommit ut i bygderna, har det frågats mig gång efter annan: »Är det verkligen sant, som man säger, att vi icke ha några pansarfartyg? Är det sant, att sjöförsvaret är i så dåligt skick, som det säges af agitatorerna här ute i bygderna?» Jag har icke kunnat svara med annat än att återgifva de officiella uppgifterna härom. Det har då visat sig, att vi ha 12 första klass pansarbåtar, hvartill kommer pansarkryssaren Fylgia, och jag har också sett efter, om de äro urgamla allesammans, men det har visat sig, att endast två af dem öfverskridit 20-års-gränsen, hvarvid man dock måste komma ihåg, att dessa fartyg äro ombyggda relativt sent.

Men då har det frågats mig: »Men torpedförsvaret är ju så utmärkt och briljant, att vi icke ha råd att fortsätta med att utveckla det. Hur förhåller det sig egentligen med den saken?» Ja, då har jag själf varit litet tveksam, om jag ville upplysa om rätta förhållandet, men jag har sagt: det är nog icke så helt i detta stycke, utan det föreligger nog åtskilliga brister i detta fall. Jag vill nämna, att det är ett tiotal torpedbåtar, som öfverskridit 20-årsåldern. Det talas icke om, att *de* skola ersättas, utan detta försvar skall under tiden hållas nere, medan det trivstas om pansarbåtstypen. Jag vill därmed icke säga, att vi skola ersätta pansarbåtsmaterielen med torpedmateriel. Långt därifrån, jag är öfverens med dem, som äro öfvertygade om att pansarbåtsmaterielen är nödvändig, men jag vill säga, att skola vi ha torpedförsvaret, skola vi se till, att vi underhålla det, och det är icke så helt med den saken i närvarande stund.

Se vi på våra första klass torpedbåtar, måste vi medgifva, att den fart, de prestera, icke är af den beskaffenhet, att de kunna fylla den uppgift numera, som de ursprungligen äro afsedda till. Ty de ha en fart, som redan nu är underlägsen främmande maktens pansarkryssares med 5 à 6 knop. Och redan detta tycker jag gör, att vi böra ägna den allra största uppmärksamhet åt torpedmaterielen.

Jag har sålunda kommit till den uppfattningen i fråga om agitationen för F-båten, att den i stort sedt utgjort en skrämselfpolitik, som bedrifvits ute i bygderna. Man kan icke komma ifrån detta. Det har sagts, att vi icke ha några pansarbåtar, men att vi ha ett mycket starkt torpedförsvaret. Detta torpedförsvaret torde nog böra underhållas så mycket som möjligt, och man bör hafva uppmärksamheten däråt, så att torpedbåtarna blifva underhållna i samma proportion som pansarbåtarna. Vi få icke inskräpa den uppfattning hos vårt folk, att vi i närvarande stund icke skulle ha några skyldigheter mot torpedförsvaret. ty det ha vi dock enligt mitt förmenande.

Herr sjöministern yttrade här under debatten i kammaren, att vi ha en hel del utgifter för andra försvarsändamål än F-båten, och dessa utgifter böra vi icke glömma bort; han nämnde något om kustfästningarna. Nu är detta ärende af sådan natur, att man icke kan yttra sig offentligt om den saken eller meddela något om det läge, i hvilket denna fråga befinner sig. Men jag vill rekommendera herrarna att göra en nedresa till Karlskrona och besöka den fästning, som skall försvara vår största örlogshamn, och bakom hvars kanoner den blifvande F-båten skall söka skydd. Och när ni det ha gjort, vill jag

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*

(Forts.)

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

gärna fråga dem som varit där, om de blifvit öfvertygade om, att den fästningen verkligen kan fylla den uppgift, vi hittills trott, att den skulle kunna fylla. Jag kan, som sagdt, icke ingå i några detaljer, men ett faktum är, att vi måste se efter, huruvida icke denna del af försvaret försumrats åtskilligt.

När det alldeles nyss nämndes från en talare — jag tror det var herr Holmdahl i Karlskrona — att de yttranden, som framkommit från myndigheterna, afgifvits under ämbetsmannansvar, så är det en sak, som jag icke skall betvifla. Men, å andra sidan, hvar har ämbetsmannansvaret funnits förut? Om vi se i femte hufvudtiteln, som utskottet haft till behandling, så skola vi finna, att det är en hel del saker, som år efter år begärts af de underordnade myndigheterna, men som icke förut lagts fram af Kungl. Maj:t. Hvar har då ämbetsmannansvaret funnits? Hvarför reagerade icke ämbetsmannansvaret förr, utan först i detta föreliggande F-båtsfall? Huru förhåller det sig väl med den fästning, jag talade om? Hvar finnes ansvaret här? För min del anser jag, att sjöofficerskåren, som dock torde ha igångsatt denna agitation om F-båten, borde tänka efter, om icke den nuvarande sjöministern gjort en god och välsignelsebringande gärning, då han dragit fram i ljuset en hel del saker, som blifvit undanskjutna och bortglömda, en hel del tekniska detaljer, som äro nödvändiga för försvaret och dess effektivitet, men som af de andra, sjömilitära, fackministrarna uraktlåtits.

En annan sida af saken, som för mig är mycket betydelsefull, är att det, som herrarne finna af utskottets utlåtande, icke föreligger någon reservation från socialdemokratiskt håll. Jag undrar, om det icke är något att sätta värde på, att socialdemokraterna i närvarande stund gå med på anslag, som äro afsedda för byggande af fartygsmateriel. Det är enligt mitt förmenande att sätta värde på äfven för högern och jag undrar, om man icke bör värdesätta detta ur rent folkpsykologisk synpunkt, ty härigenom ha vi fått ett bevis på att det socialdemokratiska partiet dock är försvarsvänligt. Och jag vill hemställa till den höger, som nu vill stöta bort socialdemokraterna, om den icke bör tänka sig för mer än en gång, innan den gör detta.

Efter allt hvad jag nu yttrat framgår, att den nuvarande sjöministern, enligt mitt förmenande, har ett ansvarsfullt värf att fylla. Och detta ansvarsfulla arbete bör på allt sätt uppskattas af svenska folket, ty det är en gärning, som icke någon sjöminister före honom gjort, men som han kanske icke blir i tillfälle att fullborda, om det skulle lyckas högern att vinna sina syften. Det skulle vara beklagligt för försvaret och icke minst för flottans män, som stå i ansvarig ställning. Vi ha dock sett, huru han lagt fram på Riksdagens bord en hel del nyttiga förslag, som innebära stora utgifter, förslag, som föregående sjöministrar uraktlåtit att göra.

Det är med dessa enkla ord, jag ber att få uttala min stora belåtenhet med femte hufvudtiteln i det skick, hvori den nu befinner sig, ty den behandling hufvudtiteln fått från sjöministerns sida vittnar om ett verkligt intresse för sjöförsvaret. Jag skall därför på samma gång be att få yrka bifall till utskottets förslag i förevarande punkt.

Herr Svensson i Skyllberg: Herr talman, mina herrar! Med herr talmannens tillåtelse skall jag yttra några ord i anledning af det anförande, som herr Martin nu höll och hvilket i viss mån gick utom det program och den fråga, som vi nu behandla. Han uttalade sig om svenska arbetsgifvares förhållande till sina arbetare och framhöll såsom exempel på bristande öfervillighet och mindre god nationalanda hos svenska arbetsgifvare, svenska fartygsredare, att de understundom beställde fartyg på främmande varf.

Ja, herr Martin, ni kan tala på folkmöten, ni kan inhösta applåder i denna kammare såsom en af liberala samlingspartiets mera framstående män och mera ljusa hufvuden, men svenskt näringslif förstär ni icke. Ja, skratta ni, mina herrar, men jag har rätt. Ni sade, att den omständigheten, att svenska redare understundom beställde fartyg på främmande varf, bevisade, att de vore mindre goda patrioter. Jag tror, att de kunna vara lika goda patrioter och lika goda arbetarevänner som någon i denna kammare, äfven om de, kanske med sorg i hjärtat, nödgas låta sina fartygsbeställningar gå till främmande varf. Tror ni, att de vore bättre patrioter, om de beställde fartyg, som blefve för dyrbara, så att de icke kunde uthärda konkurrensen, icke kunde upptaga kampen med främmande nationers fartyg? Helt visst icke!

Nej, den omständigheten att svenska varf icke äro i stånd att konkurrera med utländska, den är uppenbar och klar, och den är sorglig, men orsakerna härtill äro mångahanda, och det är icke tid och tillfälle att nu debattera dem, när diskussionen rör femte hufvudtiteln; men icke få vi stämpla de svenska redare, hvilka nödgas beställa hos främmande, såsom mindre goda patrioter eller arbetsgifvare för det.

Detta i förbigående; nu till den sak, som föreligger.

Helt visst väckte det äfven utom Sveriges gränser stor uppmärksamhet, då svenska regeringen i december förra året sköt undan, i realiteten kanske annullerade, det af 1911 års Riksdag i laga ordning fattade beslutet om byggandet af en F-båt. Om denna uppmärksamhet var af smickrande art, det må herrarna själfva eftertänka och afgöra. Att den icke höjde vårt lands prestige i främmande länders ögon finner jag vara helt naturligt. Det kan icke vara möjligt, att efter ett sådant beslut vårt land skulle stå lika starkt och lika högt i det allmänna omdömet i främmande länder, ty faktum är ju, att i dessa dagar alla europeiska länder kapprusta och se sin framtid tryggad endast i den mån, som de kunna öfvertyga sig själfva och öfvertyga grannländerna, konkurrenterna, om att de äro försvarsvilliga och försvarsdugliga. Sannolikt fattades icke den svenska regeringens beslut såsom ett bevis på svenska folkets styrka, det är åtminstone min uppfattning af saken.

Jag tror ej heller, att den nu sittande regeringen själf gärna kunde föreställa sig, att beslutet skulle höja fosterlandet i främmande nationers ögon. Hvad var det då, som dref regeringen att fatta detta beslut? Jo, den har angifvit folkviljan, den i landet rådande försvarsolusten såsom motiv. Folkviljan, den allmänna rösträttens folkvilja, har spelat rollen af afgörande faktor i denna fråga. Hur stämmer

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*

(Forts.)

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

denna den allmänna rösträttens folkvilja med de stolta ord, som så ofta hördes här i kammaren under rösträttdebatterna, om den stortartade försvarsvilja, den hängifna offervillighet, som skulle bli rådande i vårt land, endast den allmänna rösträtten beviljades? Den beviljades, och vi, som trodde, i viss mån åtminstone, på dessa förespeglingar, vi tyckas ha misstagit oss på svenska folket. Dock nej, jag tror icke, att det i längden skall visa sig, att vi gjort det, ty svenska folket synes vara i hög grad missleddt, då försvarsolusten kunnat gripa omkring sig, så att folket icke har förstående för försvaret. Men vore det icke en skyldighet för hvarje svensk man, som inser det oroande läge, som inträdt nationerna emellan, vore det icke en skyldighet att i görligaste mån bekämpa denna försvarsolust? Har den nu sittande regeringen, ha dess närmaste män inom riksdagen gjort allt hvad på dem ankommer för att bekämpa den vanvettiga försvarsolusten? Ha de sagt: »Vi tycka icke om, vi tro icke fullt ut på det försvarssystem, som nu är gällande, vi tro, att vi i någon mån kunna göra det bättre, om vi komma till makten, men vi få fästa uppmärksamheten på, att de förändringar och de reformer, som vi möjligen kunna genomföra, dock icke komma att medföra sådana lättnader i landets försvarsuppoffringar, att de äro synnerligen betydande». Ha de sagt detta, så ha de fyllt sin skyldighet. Men de ha gjort något helt annat. De ha lofvat vidtgående lättnader, som förvisso icke kunna genomföras med bibehållande af vårt lands försvarskraft. En nära framtid får utvisa, huruvida och i hvad mån regeringsledamöternas under valkampanjen och äfven sedermera lämnade löften kunna infrias och om högern har varit den slösaktiga fraktion af riksdagen, som de så allmänt påstått.

Jag håller före, att det viktigaste, som vanns med beslutet i fjol, det var, att det stod klart för utlandet, att svenska folket ville göra en afsevärd uppoffring för att kunna häfda sin själfständighet och för att kunna hålla sitt försvar effektivt, och jag tror, att detta intryck i hög grad försvagades genom regeringens åtgärd af i höstas. Nu har, genom den stortartade offervillighet, som lagts i dagen vid pansarbåtsinsamlingarna, detta ofördelaktiga intryck i viss mån förtagits, men det gäller för svenska folket och för Sveriges Riksdag i främsta rummet att än ytterligare förhöja detta goda intryck, och därtill har Riksdagen tillfälle genom att fullfölja beslutet af i fjol och nu besluta att fortsätta på det i fjol i laga ordning beslutade pansarbåtsbygget. Genom att på sätt regeringen föreslagit fondera, vinnes helt visst icke detta syfte; och på dessa grunder, herr talman, yrkar jag bifall till reservanternas förslag.

Herr Winberg: Herr talman, mina herrar! När jag har distat mig att i denna fråga taga kammarens tid i anspråk, har det icke varit därför, att jag täuker ingå i detaljer angående försvarsfrågans ordnande. Jag anser nämligen, att vid ett tillfälle som detta bör det nog vara en del andra synpunkter, som också kunna vara på sin plats, och det torde nog vara skäl att se något vidare på frågan och icke enbart gräfvä ned sig i de tekniska detaljerna.

Ehuru jag nogsammt vet, att det ännu kan vara rätt riskabelt

att framkomma med andra meningar än de, som hittills vunnit allmänt burskap rörande denna fråga, d. v. s. att i regel affärda den principiella sidan af saken med den kategoriska förklaringen, att det är klart, att vi skola ha ett militärförsvaret och att vi skola ha det så starkt som möjligt, anser jag dock, att tidpunkten nu kan vara lämplig att med något mindre förutfattade meningar ingå på denna frågas själva realiteter.

Jag anser då, att man, för att gå till grunden med frågan, först bör söka klargöra, hvarför vi öfverhuvud halla oss med ett militärförsvaret. Härpå skall man antagligen svara: Jo, för att ha någon garanti för tryggande af vår nationella själfständighet. — Detta svar låter ju nog så plausibelt, men för att vara fullt bindande förutsätter det för det första, att det militärförsvaret, vi med våra resurser kunna åstadkomma, kan anses utgöra någon verkligt effektiv garanti för bevarande af den nationella själfständigheten, och för det andra, att inga *andra* lika tryggande garantier stå att vinna genom andra medel.

Beträffande det första af dessa spörsmål, så kunna vi väl så godt först som sist vara öfverens om, att det militära försvaret, som ett land med den folkmängd och de ekonomiska resurser, hvaröfver Sverige förfogar, kan prestera, icke under några omständigheter kan blifva af något verkligt effektivt värde, då det gäller en garanti för den nationella själfständigheten. Jag förutsätter nämligen, att ingen människa på allvar menar, att vi behöfva halla vårt försvaret för att skydda oss mot sådana land som Danmark och Norge, utan vi utgå väl därifrån, att om någon skall hota vår själfständighet, så skall det vara någon af stormakterna. Och vid ett sådant förhållande synas möjligheterna af att vårt *militära försvaret* skulle kunna afhålla dessa från ett anfall, om de annars ansåge ett sådant vara förenligt med deras intressen och med hvad anständighet och sundt förnuft kunde tillåta, så ofantligt små, att det är rena bedrägeriet att bygga på något sådant.

Man skall härtill möjligen invända: Må vara, att utsikterna för oss att på detta område kunna med någon vidare sannolikhet till framgång upptaga en kamp med en angripande stormakt äro mycket små, så äro vi dock från ren folkpsykologisk synpunkt sedt skyldiga att göra hvad vi kunna för att bevara vår egen heder, eller, som satsen också formulerats, vi böra göra oss så dyra som möjligt, ty endast detta kan kanske afskräcka en fiende från att angripa oss.

En sådan argumentering är dock enligt mitt förmenande allt för negativ och ohållbar, särskildt i vår praktiska tid. Öfverallt annars fordrar man väl, innan man vidtager så kostbara anordningar, som de vårt militära försvaret utgöra, någon visshet — åtminstone byggd på sannolikhetsberäkningar — om huruvida med dessa uppnås något positivt nyttigt eller ej, och ett motsatt förfaringsätt på bär ifrågavarande område skulle ju vara, icke allenast oförnuftigt, utan rent af otillständigt.

Det duger icke nu längre att söka narra medborgarna med hänvisning till de gamla hjältebedrifterna, då »en mot tio ställdes», ej heller duger det att tro på angripande af någon högre makt, då man en gång vädjat till en så tviivelaktig rättvisa som den, som skipas af svärden och kanonerna. Verkligheten i våra dagar bygges på helt

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

andra och mera nyktra beräkningsgrunder än de storslagna minnenas. Den nation, som har mest af pengar, af lefvande och död krigsmateriel, den afgår också med segern, då det blir fråga om att afgöra tvister med svärdet, och detta utan minsta hänsyn till huruvida nationen har några stora minnen att hänvisa på eller ej. Här kan ju nu med fog invändas: Skola vi då icke göra någonting, utan endast öfverlämna åt slumpen att afgöra, huruvida vårt folk skall i fortsättningen existera som själfständig nation eller ej? Härpå svarar jag, att vi visst icke skola öfverlämna detta åt slumpen, hvilket vi dock tyvärr enligt mitt förmenande hitintills i verkligheten gjort, trots de stora utgifterna till vårt militärförsvär. Härmed är jag då inne på den andra af de i början framkastade frågorna, den nämligen, huruvida det kan finnas andra, lika eller ännu mera tryggande garantier för bevarande af vår nationella själfständighet, än den vårt militära försvär utgör.

Af hvad jag förut frambällit, framgår ju tillräckligt tydligt, att jag anser det militära försvär, ett land som vårt kan åstadkomma, icke utgöra någon som helst garanti för häfdande af vår nationella själfständighet. Jag säger detta i fullt medvetande af, att man som vanligt skall stämpla en sådan uppfattning som den rena själfuppgifvelsen och den, som vågar uttala den, som landsförrädare. Dylika slagord, som alltid användts mot kättare, imponera icke på mig. Jag tror, att det är lyckligast, om man ser saker och ting, sådana de i verkligheten äro, och inte ur den falska fosterländskhetens och den uppjagade chauvinismens dimmiga atmosfär.

Vid bedömande af frågan, huruvida man för bevarande af den nationella själfständigheten kan bygga på andra faktorer än det militära försväret, torde det vara nödvändigt att först något undersöka, i hvilken grad någon fara för vår nationella själfständighet för närvarande förefinnes.

Att lämna ett exakt svar på denna fråga låter sig inte så lätt göra. Men som ett ofrankomligt faktum torde väl ända få betraktas den omständigheten, att samliga civiliserade folk mer och mer tröttnat på den eröfrings- och plundringspolitik, som nästan samtliga, och inte minst vi svenskar, tidigare skattat åt. Och detta gäller alldeles särskildt i de delar af världen, där folkens och staternas förhållanden för längesedan inträdt i ett fastare och mera ordnad stadium. Anledningarna till de i hög grad ändrade förhållanden i detta afseende, som väl knappast någon numera vill bestrida, äro naturligtvis många. Den på grund af lättare kommunikationsmedel utvecklade internationella samfärdseln såväl på det andliga som materiella området är en anledning. Det blir mer och mer på den fredliga kulturens valplatser, som de olika nationerna nu utkämpa sina strider, och hvarje krigsutbrott blir uuder sadana omständigheter en så betänklig faktor att räkna med, att en nation måste betänka sig mer än två gånger, innan den ger sig ut i ett sådant äfventyr, som — äfven för den segrande — medför oerhörda förluster i såväl människolif som, framförallt, materiella värden.

En för oss lycklig omständighet är också vårt lands geografiskt afskilda läge och det förhållandet, att vårt land har gamla och natur-

liga gränser, som knappast bjuda några svårigheter för oss att kunna hålla oss afskilda från stormakternas expansionsfär.

Hvad som emellertid i våra dagar utgör den allra säkraste fredsgarantien, det är det arbetande folkets ökade inflytande äfven på det rent politiska området. Massorna af folket ha väl knappast någonsin varit några verkliga krigsifrare i andra fall, än då de i sådant syfte påverkats af politiker, ledande statsmän och militärer. Men i och med den internationella arbetarrörelsens genombrott ha arbetarna i nästan alla länder blifvit principiella motståndare till allt hvad krig heter, och denna rörelse, jämte andra ideella sådana af internationell art, såsom fred-rörelsen, nykterhetsrörelsen m. fl., ha varit banbrytande för en helt annan uppfattning på det internationella rättsväsendets område och utgör sålunda en ofantligt stor garanti för häfdande af de olika folkens nationella själfständighet, i jämförelse med hvad ett militärförsvär, sådant vi kunna åstadkomma det, någonsin kan bli.

Man skall kanske här svara med att peka på Italiens öfverfall på Turkiet. Ehuru äfven jag måste beklaga, att de italienska arbetarna vid detta tillfälle icke kunde hindra de rent privatkapitalistiska intressena att framkalla detta krig, så torde man dock å andra sidan bestämdt kunna säga, att gentemot oss och våra förhållanden bevisar detta exempel just ingenting. Man får dock komma ihåg, att Sverige icke är något Tripolis. Dessutom är Tripoliskriget ännu icke avslutadt, och för min del lutar jag starkt åt den uppfattningen, att, för såvidt icke de andra stormakterna, af skäl som en vanlig dödlig knappast känner, rycker Italien till hjälp, så är det mycket möjligt, att utgången af detta krig blir sådan, att den utgör en den mest allvarliga maning, både för Italien och öfriga makter, att icke kasta sig in i sådana äfventyrligheter.

Då jag sålunda anser, att det nuvarande läget på det mellanstatliga området ingalunda erbjuder för vårt vidkommande någon öfverhängande fara, och då jag dessutom är af den mening, att vårt lands själfständighet i hvarje fall icke kan på ett effektivt sätt skyddas af det militära försvär, som vi med våra resurser kunna åstadkomma, anser jag det följaktligen i högsta grad oklokt, för att inte säga riskabelt att, som hittills skett, uteslutande eller i hvarje fall *hufvudsakligast* lita till detta försvär, som, oaktadt det enligt min mening är för sin uppgift ineffektivt, likväl drar sådana enorma kostnader, att dessa till stor del hämma vår utveckling såväl på det materiella som kulturella området.

Nya tider kräfva nya former och nya åtgärder för nationernas samlif och mellanhafvanden. De former, som för århundraden sedan voro nödiga och nyttiga, kunna i våra dagar ersättas med andra, mera öfverenssämmande med vår tids uppfattning och — åtminstone för stater sådana som vår — fullt ut lika effektiva. Man mötes i regel alltid af den invändningen, då det är fråga om att införa andra medel för afgörande af mellanfolkliga tvister än kriget, att de små nationerna ju icke kunna börja att beträda nya vägar i detta afseende, man nödgas vänta på stormakterna, hvilka härvidlag måste gå före.

Enligt mitt förmenande är detta resonemang knappast hållbart. Om det är några, som ha intresse af att utbyta den hittills tillämpade

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

rättsskipningen på det mellanfolkliga området mot en humanare, billigare och mera öfverensstämmande med tidens uppfattning i allmänhet, så är det just de små nationerna, som annars ovillkorligen måste komma till korta i den både ekonomiskt och kulturellt ruinerande rustningstäflan.

Det kan ju vara förklarligt, att stormakterna härvidlag icke vilja gå före. Folken i dessa större länder kunna åtminstone säga sig, att om de uppbjuda alla sina krafter i rustning-täflan, så kunna de uppnå ett sådant resultat, att de med ganska stor tillförsikt och utan att lita på slumpen kunna mäta sig med sina jämlingar. Det ligger sålunda åtminstone *någon* mening i att dessa stärka sitt försvar. Denna ingalunda oviktiga faktor förefinnes emellertid icke, då det gäller stater af vårt lands storlek. För deras vidkommande är det icke allenast oförnuftigt, utan i högsta grad riskabelt att som garanti för själfständigheten lita till det militära försvaret.

Det är riskabelt därför, att så länge vi det göra, så förklara vi oss vara anhängare af principen om mellanfolkliga tvisters afgörande genom krig. Det är också riskabelt därför, att så länge vi lefva under trycket af dessa uppfattningar, så ligger det nära till hands att vi icke med samma allvar och ifver söka efter andra garantier för fredens bevarande, som annars med säkerhet skulle vara fallet. Hvad de små staterna, enligt mitt sätt att se saken, i våra dagar närmast ha att göra, det är att i första hand lämna sin isolerade ställning gentemot hvarandra och gemensamt komma öfverens om, hur de i detta afseende bäst kunna trygga sin själfständighet, då de helt naturligt hvarken kunna eller böra ekonomiskt ruinera sig genom försvarsrustningar, hvilka ändock icke lämna någon som helst garanti att trygga sig till.

Detta om försvarsfrågan i allmänhet. Hvad sedan speciellt beträffar vårt sjömilitära försvar, så anser jag, att på det området ställa sig utsikterna för oss att åstadkomma något af betydelse ännu mörkare.

Jag har haft äran mottaga en hel serie småskrifter utgifna af föreningen »Sveriges flotta». Jag har erbållit icke mindre än åtta, alla tryckta under innevarande år. Detta vittnar ju om, att man varit sär-kildt produktiv inom denna förening, åtminstone under den allra sista tiden. Anledningen till denna litterära produktivitet får man också klar för sig vid genomläsandet af nämnda broschyrer. Genom samtliga dessa lyser som en röd tråd försäkran om att F-baten är Sveriges enda hopp. Det kunde vara nog så frestande, äfven för en lekman, att närmare granska denna broschyrkollektion, men jag vågar inte ta kammarens tid i anspråk härför. Några små axplockningar må det dock tillåtas mig att göra.

I skriften nr 1 får man på sidan 5 veta, att den största risken för att vår neutralitet skall kränkas torde komma från England. Denna upplysning kommer ju något öfverraskande, då vi ju annars alltid och senast af vår beryktade asiefarare fått så bestämda försäkringar om, att det är från öster som faran en vacker dag *måste* komma. Vidare heter det: »För att vi skola äga möjlighet att försvara oss emot en stormakt är det icke nog, att vi förlöpa öfver en

armé, utan också vid sidan af denna *en stark flotta* (de tre sista orden kursiverade). Ett sådant uttalaude kan man ju förstå, då det kommer från föreningen Sveriges flotta. Men om man samtidigt hade varit nog ärlig att också upplysa om, hurudan en flotta skall vara för att kunna anses *stark*, så hade man kanske lättare kommit på det klara med hvad frågan gäller. Icke äro väl ändå herrar sjömilitärer så naiva, att de anse en flotta på, lät oss säga 8 F-båtar, som en stark flotta, som, för att använda deras eget uttryck, ger oss möjligheter att försvara oss mot en stormakt? Vi ha ju alltid lefvat i den föreställningen, att vårt lands geografiska läge och särskildt dess skärgårdar skulle vara en stor fördel vid försvar mot en anfallande fiende, och man har ju alltid hänvisat till, att det icke vore meningen, att våra pansarbåtar skulle möta fienden på öppna hafvet, utan i stället passa på den, när den kommer in i våra skärgårdar.

Båda dessa argument ha nu emellertid affärdats såsom oriktiga af föreningen Sveriges flotta i ofvannämnda broschyrer. Det heter där nämligen på ett ställe: »Sålunda torde det vara en obestriddig sanning, att ett lands sjögräns, så långt ifrån att vid krigsutbrott utgöra ett skydd, i stället är en den farligaste form af gräns, som kan gifvas, om den ej försvaras af en tillräckligt stark flotta, samt att denna farlighet ej minskas genom förekomsten af oskyddade skärgårdar». Och på ett annat ställe får man följande upplysning: »Hvad vi alltså hafva att sträfvä efter i ett sjökrig, det är att i möjligaste mån förhindra fienden från att förstöra eller innestänga vår flotta, hvarigenom den skulle blifva oförmögen att fylla sina uppgifter på hafvet. Härvid är nogsammt att märka, att vår flotta ej kan uppfylla vårt lands sjöförsvarsbehof, om den uteslutande skall vara hänvisad till skärgården».

Häraf framgår sålunda: *Pro primo*: att våra skärgårdskuster i och för sig icke utgöra något plus i våra försvarsmöjligheter. *Pro secundo*: att vår flotta icke får inskränka sin uppgift att operera i våra skärgårdar, utan måste vara beredd att upptaga kampen med en stormakt äfven på öppna hafvet, om den annars skall utgöra något verkligt värn för oss. Jag har naturligtvis ingen anledning att underkänna dessa våra militära auktoriteters uttalande; tvärtom anser jag dem vara nog så riktiga, åtminstone det senare. Men därigenom klarar också hela frågan högst betydligt, om ej precis ur ren militärteknisk synpunkt, så dock från den synpunkt jag företräder i densamma.

Följande uttalande, som återfinnes i ofvannämnda förenings småskrift nr 5, torde i sin mån ytterligare klargöra hvad frågan gäller. Det heter där nämligen: »En fiendes mål beträffande vår flotta blir att endera förgöra eller ock effektivt instänga densamma, för att sedan på hafvet kunna i gängsätta de företag, trupptransporter för landstigning, brandskattning af rikets värdefulla kustorter, handelsblockad m. m., som vanligen göra ett snabbt slut på motståndet. Sådana företag bruka af fackmännen kallas sekundära, ej på grund af ifrågasatt mindre betydelse, utan därför att de oftast ej, och gentemot oss absolut icke kunna planmässigt utföras, med mindre fienden först tillkämpat sig herraväldet på hafvet». Om jag därtill så lägger ett uttalande af kapten Fövrell i småskriften nr 7, där han säger: »Utvecklingen

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

af pansarfartygen, hvilken äfven vi gifvetvis måste följa, pekar otvivelaktigt häu på så stora pansarfartyg som möjligt», så torde man ha någorlunda klart för sig, såväl betydelsen af »den signade F-båten» som ock talet om, att vi ingalunda behöfva beräkna att någonsin taga upp striden med en eventuell fiendes stora pansarskepp. Och allt tal om den garanti för häfdande af vart oberoende, som skulle ligga i en flotta af de dimensioner, som våra ekonomiska resurser medgifva, anser jag, att våra sjömilitära auktoriteter härmed själfva förvisat till de vackra illusionernas område. Därigenom har också hela frågan enligt mitt förmenande kommit i ett betydligt klarare läge. Saken gäller då endast, huruvida vi besitta några som helst möjligheter att skaffa oss en flotta af den beskaffenhet och storlek, att den med någon utsikt till framgång kan upptaga kampen med en stormaktsflotta, icke allenast i våra skärgårdar, utan också på öppna hafvet. Kunna vi icke detta, då finnes det inga rimliga skäl för att vi skola kasta ut en hel del miljoner för att hålla en leksaksflotta, hvars verkliga värde kanske inskränker sig till att ingifva oss den falska föreställningen, att vi äga ett sjömilitärt försvar. Att så handla stämplar jag såsom ansvarslost, såväl mot svenska folket i allmänhet som ock mot de människor, som med sådan materiel skola skickas mot fienden och på samma gång — mot en säker död.

Af hvad jag här anført torde ju tillräckligt tydligt framgå, att för mig och med mig liktänkande själfva detaljerna af försvarets ordnande aldrig kunna blifva någon hufvudsak. På grund häraf skulle jag ju inte särskildt intressera mig för, om de pansarbåtar, man eventuellt tänker bygga, bli af F-typ eller någon annan typ.

Med anledning af hvad som under senare tiden tilldragit sig här i landet, kan jag emellertid icke alldeles undgå att äfven något beröra den s. k. F-båtspolitiken. Såsom »icke fackman» kan det inte falla mig in att uttala mig i frågan, huruvida F-båten skulle vara en för våra förhållanden lämplig pansarbåt eller ej. Därom tvista som bekant de lärda, och jag har nu ingen anledning att ge mig in på det spörsmålet. Jag skall i stället något dröja vid det *sätt*, på hvilket agitationen i denna fråga förts från deras sida, som anse sig hafva tagit vårt lands försvar på entreprenad.

Den förra regeringen lyckades som bekant i elfte timmen genomdrifva beslut om byggandet af en F-båt. Att detta beslut stod i strid med uppfattningen hos vårt folks stora flertal, visade sig ju sedan vid de allmänna valen till denna kammare. Att det var högerns *försvarspolitik*, som spelade den hufvudsakliga rollen, då folket fällde sin dom öfver detta parti och dess politik, torde också vara höjdt öfver allt tvifvel. Den nya vänsterregeringen ansåg också — helt naturligt för resten — nödigt att så tillvida bryta med denna försvarspolitik, att den inhiberade byggandet af den af den utdömda Riksdagens högermajoritet beslutade F-båten. Det var ju för öfrigt något så naturligt, att ingen förnuftig människa hade bort förvåna sig däröfver. Högern, som fann sig icke längre kunna, på vanlig konstitutionell väg, regera här i landet, skulle emellertid icke ha varit det parti den är, om den icke sökt att på andra vägar drifva sin vilja igenom. Sedan den fått klart för sig, att den liberala regeringen ej tänkte fallfölja högerns

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

F-båtspolitik, har den som bekant slagit in på en annan väg. Efter att på vederbörligt sätt ha preparerat stämningen har man bildat sin pansarbåtsförening och i alla tonarter slagit på trumman, för att på »frivillighetens» väg, som det heter, samla in pengar, hvilka sedan skulle öfverlämnas till regeringen mot villkor, att byggandet af en F-båt påbörjades redan innevarande år. Och härmed äro vi inne på ett af de mörkaste bladen af vårt lands politiska historia under de senare åren. Jag skall inte här alls tillåta mig något profeterande om, huruvida högern skall lyckas genomdrifva denna sin manöver eller ej. Jag vill ju i det längsta hoppas, att det liberala partiet och dess regering har så pass ambitionskänsla, att det icke skall begå ett sådant andligt själfmord, men det blir närmast en sak mellan detta parti och högern.

Jag sade, att högerns F-båtsagitation är ett mörkt blad i vårt lands senaste historia, och jag afser då närmast det sätt, på hvilket denna agitation bedrifvits. Själva stridsfanfaren, efter hvilken man marscherade ut för att intaga hela Sverige i Pansarbåtsföreningen var som bekant den af vår något tveydige asiefarare Hedin författade broschyren: »Ett varningsord», där denne på ett rent af lymmelaktigt sätt utmanar, inte allenast hela svenska folket, åtminstone den del, som inte räknas vara rättrogna högermän och pansarbåtsifrare, utan ock på ett lika oförsynt sätt kränker och utmanar våra grannfolk, för att skräckbilderna skola framstå så mycket verksammare.

Jag skall inte här sysselsätta mig med hans öfvermodiga utmaning mot det svenska folket, särskildt de arbetande klasserna, därpå torde han nog i sinom tid få ett svar, men hvad jag däremot anser mig skyldig att något dröja vid, det är det utmanande sätt, på hvilket han rent af inbjuder Ryssland att öfverfalla oss, med den kategoriska försäkran, att öfverfallet en gång *måste* komma därifrån, samt hans *beklagande* af, att vi inte togo i med hårdhandskarna gentemot Norge 1905. Att på ett dylikt sätt rent af vilja *provocera* fram internationella konflikter, är till den grad ansvarslöst, att det just ifrån denna plats måste på det bestämdaste brännmärkas. Och såväl den person, som direkt gör sig skyldig till sådant, som ock det parti, som använder sig af och medverkar till spridning af sådana dumheter, ha i verkligheten dömt sig själva och afslöjat sig såsom varande i verklig mening »sammällsfarliga». Det är dylika storpratare och krigshetsare i de olika länderna, som alltid utgjort och alltjämt utgöra den verkliga faran för internationella förvecklingar. När man så från samma håll mot svenska folket framslungar den anklagelsen, att det under senare tiden sofvit och inte ägnat något intresse åt att offra till det militära försvaret, då börjar man verkligen fundera öfver, hur det är ställdt med förståndet på det hållet.

Hvad nu beträffar den så mycket omtalade F-båten, hvilken på senare tiden besjungs på både vers och prosa, så förefaller det den nyktrare betraktaren något egendomligt, att det just skall vara på den, som vår nationella själfständighet skall bero, eller därpå att den just skall börja byggas i år. Ingen människa skall inbilla mig, att det enbart är omtanken om vårt lands bästa, som varit driffjädern i den agitation, som nu förts. Den har en politisk bakgrund, och F-båten

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

skall endast utgöra den barkass, på hvilken högern åter tänker ånga in i regeringshamnen. Jag skall inte här ingå i detalj rörande *det sätt*, på hvilket man gått till väga vid denna insamling. Det är nog att peka på, att alla dessa bolag, hvars arbetare alltid måste föra den mest förbittrade kamp, om de skola erhålla så pass aföning, att de kunna hålla den värsta nöden från dörren, i detta fall visat sig ha så godt om tillgångar, att de kunnat offra betydande summor till F-båten. Det bör också vara en hugsvalande tröst för de stackars utarmade invånarna i vår hufvudstad, som för att uppehålla lifvet måst bära allt, som kunnat undvaras till pantbanken, att veta, att Stockholms Pantbanksaktiebolag ingått i Pansarbåtsföreningen, hvadan de, om allt lyckas väl, åtminstone indirekt blifva delägare i en pansarbåt, som kan förhindra ryssen från att komma hit och lägga beslag på deras pantkvitton.

Så som hela denna fråga nu ligger, och då särskilda åtgärder vidtagits för att åstadkomma en utredning af försvarsfrågan — en utredning, som jag inom parentes vill säga, att jag beklagar, att den icke blifvit lagd på en vidare bas att omfatta äfven frågan, hvilket verkligt värde ett försvar, sådant vi, utan att utarma oss, kunna åstadkomma, utgör såsom garanti för vår själfständighet — anser jag det icke nödigt att för närvarande reservera några medel för anskaffning af krigsfartygsmateriel. Detta så mycket mera, som medlen ju alltid finnas disponibla, äfven om man icke nu fastläser dem för att ovillkorligen användas för detta ändamål.

Herr talman! På grund af särskilda skäl anser jag mig emellertid icke nu kunna göra något direkt yrkande, men jag har dock velat vid detta tillfälle framföra de synpunkter i denna fråga, som jag har gjort mig till tolk för.

Herr Fornander: Herr talman, mina herrar! Vid den nu föredragna punkten angående nyanskaffning af krigsfartygsmateriel är jag intresserad närmast på grund af min motion om byggande af en jagare i stället för att reservera ett visst angifvet belopp för framtida disposition, men att jag äfven intresserar mig för den föreliggande motionen angående eventuellt fortsatt byggande af F-båten, därom ha reservanterna till betänkandet välvilligt dragit försorg, då de vid behandlingen af min motion kommit till det resultatet, att de yttra, att herr Fornanders motion anses vara med det föregående tillstyrkandet af herr Lindmans m. fl. motion besvarad.

Om man granskar den föreliggande statsverkspropositionen, finner man, att de myndigheter, som ha uttalat sig angående byggande af jagare, med styrka och kraft framhållit nödvändigheten af att skyndsammast fortsätta detta nybyggande. Det egendomliga förhållandet är rådande i detta fall, att typfrågan för departementschefen icke varit någon anledning till afvisande, utan i stället har framkommit det allmänna utredningskrafvet, som gjort, att jagaren fåt stryka flagg och för närvarande sättes åsido. Vid läsandet af denna del af statsverkspropositionen, jämförd med statsrådets yttrande angående byggande af undervattensbåtar, fäste jag mig vid att det motiv, som äfven här framföres, nämligen att mot typen icke är något att invända, resul-

terat från statsrådets sida i ett tillstyrkande af byggandet af två undervattensbåtar. Vid det förhållandet föreföll det mig vara en i ögonen fallande stor motsägelse. Hade man i ena fallet tillstyrkt, att en viss fartygstyp skulle utföras, så föreföll det mig vara nödvändigt, att också den föreslagna jagaren borde utföras.

Jag styrktes i denna min öfvertygelse af flera andra omständigheter, hvartill jag senare skall återkomma. Framför allt var för mig bestämmande att under många år frambällits betydelsen af detta vapen, och att det af sakkunniga nämnts, att i rysk-japanska kriget det var framför allt denna fartygstyp, som utvecklade största verksamheten på den i Port Arthur innestängda ryska flottans sida, särskildt såsom kunskapare. För öfrigt har den svenska sakkunskapen uttalat sig vid åtskilliga tillfällen om det tillfredsställande resultat, som med detta fartyg kan uppnås.

Då emellertid nu herr statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet kommit till ett afstyrkande resultat, så förefaller det mig, att under sådana omständigheter det stora krafvet på en allsidig utredning af hela försvarsfrågan dock fått spela en alltför dominerande roll vid bestämmandet särskildt i denna fråga. Ty hur utredningen än skall komma fram och hvad resultat den än skall mynna ut i, kunna vi väl ändock icke tänka oss, att med den 240 miles kuststräcka vårt land har, vi kunna stanna kvar vid allenast åtta jagare, hvilket blir det antal, vi få med den, som löper af stapeln detta år. Utredningen kan väl icke mynna ut i det påståendet, att vi icke behöfva bygga ytterligare jagare. Det förefaller mig hart otroligt. Vi ha visserligen ett torpedvapen i undervattensbåtarna, men vi veta, att dessa äro användbara endast under säreget gynnsamma förhållanden och då särskildt om dagen. Om natten och under svåra förhållanden, isförhållanden och sådant, få vi väl lita på att som torpedvapen använda jagare, och som kunskapare ha vi i dem ett medel att följa och iakttaga fiendens rörelser. Därför förefaller det mig, som om man icke hade på något sätt föregripit den pågående försvarsutredningen, om ett tillstyrkande af jagare i den man marinförvaltningen framhållit kunnat komma till stånd från regeringens sida.

Men det är icke enbart denna omständighet, som gjort för mig nödvändigt att föra fram denna fråga — lika visst som det också synes mig ha varit angeläget, att beslutet om byggande af en F-båt äfvenledes hade fått fullföljas — utan äfven en annan anledning, och det är, att Andra kammaren under både 1910 och 1911 fattat ett beslut af synnerligen stor och afgörande betydelse, det nämligen att bereda arbete åt sådana af vår svenska arbetarstock, som på grund af oförskyld arbetslöshet kommit i svår belägenhet och i betryck. När man ser och märker, att just vår varfsindustri, vår skeppsbyggnadsindustri för närvarande arbetar under så ogynnsamma förhållanden, att såväl af kommerskollegium som poststyrelsen, satts i fråga i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder för att genom premier få fram ett understödjande af skeppsbyggnadsindustrien — tablåer hafva visats oss, att i fråga om handelsflottans nybyggnader Sverige bland femton uppräknade stater och delar af stater stod i sista rummet beträffande vid sista kvartalet under byggnad varande tou-

*Ang. ny-
anläggning
af krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)*

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

nage -- under sådana förhållanden förefaller det mig vara egendomligt, att regeringen förbisett, hvad Andra kammaren vid två särskilda tillfällen uttryckligen framhållit såsom önskvärdt: att då det är fråga om att planlägga och reglera statens arbeten, så skall det tillses att vid lågkonjunkturer framför allt det må komma till stånd arbete, planlagdt af det allmänna, stat eller kommun. Det förefaller då mig, som det hade bort vara staten angeläget, när skeppsbyggnadsindustrien ligger så totalt nere och står på en så låg ståndpunkt, som nu är fallet, att låta under den tid, som anses nödvändig för försvarsutredningen, byggande af krigsfartygsmateriel orubbadt fortgå.

Nu har man framhållit, att därigenom skulle planmässigheten i anordningen af försvaret och speciellt sjöförsvaret ha omöjliggjorts. Jag har varit i tillfälle läsa utredningar i denna sak, och såvidt jag kan döma förefaller det mig nästan hart när otroligt, att, om det är fråga om F-båten, någon väsentlig skillnad i typen skulle kunna framkonstrueras under den närmaste tiden, låt vara att man kan kalla den med ett annat namn, genom att man gör en ändring här och en ändring där. Men skall det vara en effektiv typ, som på något sätt efter sakkunnigt utlåtande kan motsvara, hvad vi behöfva, så kan man väl öfver hufvud säga, att för framtiden efter utredningens verkställande vi icke ha att vänta någon så synnerligen stor afvikelse i fråga om denna större fartygstyp.

Om jag lägger härtill just den omständigheten, att det hade varit angeläget att låta alla de arbetare, som nu gå sysslolösa på en del ställen och afskedas på en del andra, komma i tillfälle få njuta fördel af dessa rikare arbetstillfällen, så hade detta varit staten värdigt. Den omständigheten har för mig varit af väsentlig betydelse, och jag tror för min del, att vederbörande i detta fall ha förbisett den syn på tingen, som här från Andra kammarens sida vid två särskilda tillfällen så kraftigt har framhåfts. Det förklaras också från sakkunnigt håll, att denna båt, om hvilken den största striden i dag stått, icke skall på något sätt förhindra den systematiska utvecklingen af hela vår flottbyggnadsplan, om den kommer till stånd. Vid det förhållandet förefaller det mig åtminstone ganska trööstlöst att se tiden an såsom ställningen för närvarande är. Vi ha från vår sida haft, såvidt jag känner, den bästa afsikt med våra sträfvanden på detta område, och jag kan endast beklaga, att vi ha blifvit till den grad missförstådda, som jag kan sluta mig till att vi blifvit af ett anförande på förmiddagen af herr Thorsson. Äfven om herr Thorsson icke gillar den öfvertygelsen, hvartill vi ha kommit eller det sätt, på hvilket vi gjort denna fråga klar för oss, hade jag åtminstone haft ett behof af att veta, att en motståndare från ett annat parti hade det redliga uppsåtet att vilja förstå och fatta, när en annan åskådning gör sig gällande.

Beträffande hvad utskottet själf framhåller i denna fråga, är det särskildt en passus, som jag har svårt att förklara, hvarför den tillkommit, och det är särskildt den afdelningen i utskottsbetänkandet, där det talas om den nu pågående pansarbåtsinsamlingen. Man kunde med ett gammalt bevingadt yttrande fråga: »Kolonner, hvad gören I här?» Ty det finnes väl intet som helst motiv för utskottets uttalande

i denna angelägenhet, när af de föreliggande handlingarna icke någon som helst anledning ger sig tillkänna, att ett sådant uttalande hade behöft framkomma. När det nu en gång står här, kan jag dock icke underlåta att begagna det tillfälle, utskottet gifvit mig. Jag får då säga, med den kännedom, som jag har om ställningen och förhållandena i landet, icke bara inom det parti, jag tillhör, utan på liberalt håll på landsbygden i olika delar af vårt land, att jag för min del tror det vara ett missgrepp, som här begås, när man skjuter ifrån sig den hand till förståelse, som räcks att tillsammans med den nu sittande regeringen och det den nu stödjande partiet, som står bakom denna regering, att i verkligt samförstånd, på de vägar, Riksdagen har att besluta, och på frivillighetens väg mottaga de offer, som inbyggarna från olika delar af vårt land och tillhörande olika partier vilja bringa för att höja vår försvarskraft. Jag tror för min del, att det är oklokt, om man skulle i det fallet vilja lägga några stenar i vägen för det uttryck, som på detta sätt har gifvits från olika samhällslager, att stärka vårt försvar och göra vårt land så respekteradt, det hittills har varit.

Jag kan icke komma med något yrkande om bifall till min särskilda motion, utan vill jag i stället yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herr *Ekerot*.

Herr Rydén: Herr talman, mina herrar! Sedan den nu diskuterade frågan genom votering i Första kammaren har fått den utgång, att sannolikt en gemensam votering kommer att slita den meningskiljaktighet, som förefinnes, kan det ju kanske synas öfverflödigt att ingå på ett utförligt resonemang i denna kammare. Det har emellertid under debatten i dag fällts en mängd uttryck ifrån olika håll, yttranden af den beskaffenhet, att jag för min ringa del funnit det påkalladt, att ännu en ifrån det parti, jag tillhör, gjorde ett inlägg uti debatten.

Mitt allmänna intryck utaf den hufvudtitel, som vi här i dag hålla på att behandla, är det, att den skiljer sig högst afsevärdt ifrån hvad man har varit van att träffa på ifrån förutvarande sjöministrar. Den nuvarande sjöministern har tydligt i sina anslagskräf gifvit vid handen, att han i främsta rummet tänker på att taga vara på den krigsmateriel, som finnes, så att den icke får förfaras. Man ser en hel del anslag, där det tagits upp gamla önskemål, som varit framförda af marina myndigheter, men som släppts af tidigare sjöministrar, måhända därför att det icke varit särskild ära att vinna bland sjömilitärerna, ifall man tagit upp de spörsmålen. Dessa ha emellertid nu vunnit beaktande af den nuvarande sjöministern, och jag tror, att man gör rätt, om man äfven från det parti, jag tillhör, ger ett erkännandets ord åt den sparsamhets- och varsamhetspolitik, som nu är inaugurerad beträffande tillvaratagandet af landets dyrbara och kostsamma krigsmateriel.

Det andra intryck, som man måste ha fått vid granskningen af denna hufvudtitel, gäller det nu föreliggande nybyggnadsanslaget för

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*

(Forts.)

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.

(Forts.)

flottan. Jag har då för min del icke kunnat undgå att fästa mig vid, att den nuvarande sjöministern i sina anslagskräf har stannat vid ett belopp, som med ungefär 40 procent understiger det belopp, som t. ex. var tänkt utaf 1907 års försvarskommitté, och som under åtskilliga år tidigare varit det utaf Riksdagen beviljade eller rättare sagdt det i Riksdagen genomdrifna.

Jag kan för min del icke heller underlåta att här äfven säga det, att jag tycker, att man borde från olika håll kunna erkänna, att det är till nytta för landet, om den planlöshetens politik, som i allmänhet har utmärkt försvarsfrågans behandling och enkannerligen utmärkt sjöförsvarets angelägenheter, kommer att aflösas af en sträfvan efter planmässighet och ordning i det hela. Det framgår enligt min mening oförtydligt utaf det arbete, som den nuvarande regeringen gjort, att den åtminstone har ett ärligt uppsåt i detta hänseende; man får ju sedan se, hur det kan komma att lyckas.

Jag föreställer mig nu, att herr Lindman, som är den talare, som står närmast efter mig antecknad på talarelistan, känner det som ett ganska hårdt omdöme om den politik, han varit med om att själf bedrifva, då jag betecknar den som planlös. Men vill man ha en bild af sjöförsvarspolitiken, som är vrågbilden till en rationell sådan, skall man se på hans gärning. Att tänka sig bara detta att utbryta F-båten midt under pågående utredningsarbete! Riksdagens och, efter hvad som angafs, äfven regeringens önskan att få en finansiell utredning kastas åt sidan. Oberoende af försvarsfrågan i öfrigt bryter man ut en punkt, afger ett separatbetänkande om den s. k. F-båten och använder sig af den sista Riksdagen under det gamla representations-skicket för att med tillhjälp af sin gamla maktställning i Riksdagen trumfa igenom detta anslag, som man vet hafva en stor majoritet emot sig i denna kammare och en ännu större inom den stora valmanskår, man ändock varit med om att släppa fram till valurnorna.

Och vill man ytterligare se på denna planlöshetens politik, som utmärkte den förra regeringens åtgärder beträffande sjöförsvaret, bör man se på dess sista åtgärd beträffande sjöförsvaret. Den 29 september 1911, samma dag, som den Lindmanska regeringen hade sysselsatt sig med frågan, om den följande dag skulle inlämna sin afskedsansökan och afgå på grund af den dom, valmännen fällt, således dagen innan den nya regeringen skulle kallas, använde den förra regeringen sin ställning för att få till stånd ett beslut af Kungl. Maj:t att bygga icke blott den profkanon, som Riksdagen beslutat och beviljat, utan fem kanoner, hvilka Riksdagen för sin del hvarken beslutat eller beviljat. Det tillkommer icke mig att granska denna sak ur konstitutionell synpunkt, och jag skall icke heller ingå på en granskning härutaf ur någon annan än planmässighetens synpunkt. Men jag vill ändå såsom en af dem, som var med i fjol, när profkanonen beviljades här i Riksdagen, fråga, om det var någon människa, som tänkte sig då, annat än att det skulle bli en *profkanon*, som man skulle pröfva för att på så sätt experimentera sig fram till den rätta typen. Man tänkte sig väl icke här i Riksdagen, att man skulle bevilja fem kanoner, utau att i något afseende invänta resultatet af försöken med denna profkanon. Nej, jag tror, mina herrar, att vi böra från alla

håll säga oss, att denna *planlöshetens politik* — jag vill icke använda ett hårdare ord — har frångåtts, och vi böra vara tillfreds öfver, att vi åtminstone kommit fram till den punkten, att, som jag tror, den allmänna önskan hos Riksdagens stora majoritet är att komma ifrån denna och komma fram till planmässighet och ordning.

Jag vill nu, då jag vet, att närmast efter mig kommer en talare, som så utomordentligt väl behärskar detta ämne, gå in på det spörsmål, som ifrån hans meningsfränders sida med sådan styrka förts fram under den pågående försvarsagitationen, jag menar frågan om sjöförsvarets nuvarande beskaffenhet. Det har under denna skräckagitation, som inleddes af Sven Hedins bekanta pamflett, både i denna och yttermera i pressen förts sådana talesätt från högerns sida, som att vårt nuvarande sjöförsvår skulle vara fullkomligt under isen. Jag vill då — och jag har ju en viss anledning att försöka bilda mig ett personligt omdöme just om sjöförsvarets nuvarande beskaffenhet — göra den frågan: *hvad fog finnes verkligen för alla dessa svartmålningar, att vårt sjöförsvår skulle befinna sig i ett sådant utomordentligt jämmerligt tillstånd?* Jag kan icke finna, att det finnes fog för sådant, och det skall intressera mig att höra, om herr Lindman kan anföra någonting utöfver hvad hans medmotionär, kommandörkapten Ericson i Första kammaren i förmiddags anförde i detta hänseende. Jag har den uppfattningen, att vårt sjöförsvår är rikt tillgodosedt. Om man t. ex. ser frågan ur den synpunkten, hur stor del sjöförsvaret har af hela försvarsbudgeten, så finner man, att medelprocenten under 15 år för flottans andel i försvarsbudgeten hos oss har varit 30.8 procent. Efter Sverige kommer Norge, hafomflutet, med 29,5, Grekland, likaledes hafomflutet, med samma siffra, Tyskland med blott 25,9 procent och än lägre kommer en hel rad af stater, som ha anledning att tillgodose sitt sjöförsvår så mycket som möjligt, somliga på grund af sitt läge och somliga — och enkannerligen Tyskland — på grund af den pågående kapprustningen stormakterna emellan. Ser jag sålunda saken ur synpunkten af den procent, som sjöförsvaret tar af försvarsbudgeten i dess helhet, måste jag säga, att sjöförsvaret är rikt tillgodosedt i Sverige och visst icke daligt.

Ser jag saken ur en annan synpunkt, nämligen hur stor vår flotta är i jämförelse med våra grannars, som äro med oss jämförliga i storlek, finner jag, att vi här i Sverige i år kunna räkna ett tonnage för vår sjömateriel af 60,300 ton, då Norge har 26,570 och Danmark 25,260 ton, d. v. s. Sverige har ungefär 10,000 ton högre tonnage än Norge och Danmark tillsammans.

Jag kan sålunda icke erkänna, att det är rättfärdigt att på detta sätt försöka inge folk den föreställningen, att vår flotta är under isen.

Ser jag återigen frågan från den synpunkt, som kanske är den mest rationella, nämligen den, om våra nuvarande pansarbåtars beskaffenhet är sådan den bör vara, måste jag säga mig, att alla våra nuvarande pansarbåtar böra kunna befinna sig i första stridslinjen ett icke obetydligt antal år fram i tiden. Jag vet mycket väl — jag hörde det af kommandörkapten Ericsons anförande i Första kammaren — att man vill söka göra gällande, att Svea, Göta och Thule snart skola vara färdiga att föras öfver i andra stridslinjen, och att

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*

(Forts.)

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*
(Forts.)

Svea enkannerligen skulle vara så utomordentligt dålig. Det är dock så, mina herrar, att Svea visserligen blef färdig 1886, Göta 1891 och Thule 1893, men Riksdagen har sedan dess kostat på dessa båtar reparation och ombyggnad för tillsammans 6,676,000 kronor. Om vi tänka på, att Svea, nybyggd, kostade 2,9 miljoner, och vidare tänka på att samma båt 1904 undergick en reparation, ja, man kan säga en ombyggnad, som belöper sig i medeltal för dessa tre nämnda båtar till 2,225,000 kronor, kan jag för min del icke vara med på, äfven om en sjöofficer påstår, att ångpannan på Svea är dålig, att ett sådant resonemang skulle vara befogadt, som att dessa båtar måste öfverföras i andra stridslinjen. En ångpanna kan väl repareras.

Här erinrades i fjol utaf den man, som nu bekläder det högsta ämbetet i detta land, ett bekant yttrande, som sjöministern, Gerhard Dyrssen, fällde, då det en gång gällde att genomdrifva anslag till dessa båtar reparation, att dessa genom ombygganden skulle erhålla ett stridsvärde, hvilket han ej tvekade att beteckna som fullt lika högt som stridsvärdet hos våra allra nyaste fartyg af ifrågavarande cert. Om jag går ut ifrån, att det icke varit någon humbug med denna ombyggnad af dessa tre båtar, skulle Oden vara närmast att öfverföras till andra linjen. Oden blef färdig 1897, om jag minns rätt. Då skulle Oden efter de för öfrigt godtyckliga grunder, som från sjömilitärt håll uppställts såsom maximum för fartygens stridsvärde, vara färdig att 1917 öfverföras till andra linjen. Denna skulle sålunda vara den första af de pansarbåtar, som med fog kan sägas befinna sig i den ställning, att den skulle anses vara för gammal. Men vi äro nu vid 1912, och då det är fråga om, att vår äldsta pansarbåt skall öfverföras i andra linjen först om fem år, undrar jag, om det är rättvist att framställa vårt sjöförsvaret under sådana omständigheter för land och folk, och enkannerligen för utlandet, som skulle det sakna allt verkligt stridsvärde.

Jag kan icke heller underlåta att fästa uppmärksamheten äfven på en annan sak. Här har genom dessa debatter gått en uppfattning på hela högernsida, hos alla dess talare, ungefär sådan, att eftersom våra grannar rusta rundt omkring oss, och deras sjöförsvaret utvecklar sig med en svindlande hast, så är Sverige tvunget att söka hålla dem stängna. Om man emellertid ser sanningen i ögonen och ser, hur utvecklingen verkligen går, synes möjligheten för Sverige att kunna hålla något så när jämna steg med de stora grannar som kapprusta, alldeles utomordentligt ringa. Sverige bar, såsom jag nyss anförde, ett displacement hos flottan på 60.300 ton. Om jag tänker på den af våra närbelägna stormakter, hvilken flotta för närvarande har det lägsta stridsvärdet, nämligen Ryssland, och jämför dess öster-sjöflotta med vår, har Ryssland i år för offensiven lämpade sjöstridskrafter, enligt officiella kalkyler, ett tonnage af 177,700 ton. Märk väl, mina herrar, att vi ha 60.300 i år, Ryssland har några få år efter slaget vid Tsuschima 177,700 ton, och år 1914 kommer Ryssland att ha färdiga fyra stycken slagskepp med ett displacement om 93,600 ton, och 1916 därjämte fyra pansarkryssare med ett displacement på 112,000 ton. Sistnämnda är kommer Ryssland att ha en flotta med 383,300 tons displacement, då vi ha 60,300. Jag skulle ytterligare kunna gå

in på det ryska flottprogram, som framlades i somras, och enligt hvilket Ryssland 1930 t. ex. skulle ha färdiga 16 slagskepp af dreadnoughtstyp, 8 pansarkryssare, 16 pansardäckskryssare och en rad mindre båtar. Denna flottplan är visserligen icke ännu fastställd till ovillkorlig efterlefnad, men det råder icke något tvifvel om, att var granne i öster rustar på ett sådant sätt, att det ligger utom möjligheternas område för vårt land att i något afseende kunna följa med i denna vilda kapprustning.

För min del skall jag icke närmare ingå på att nu uttala mig om försvarsfrågan, mest af det skäl, att jag ju har att söka bilda mig en personlig öfvertygelse angående sjöförsvarets detaljfrågor under de utredningar och många föredrag utaf militära sakkunniga och andra, som hållas inför försvarsberedningarna. Jag skall därför icke ingå på frågan i vidare mån, men jag vill säga, att det är nödvändigt, att våra sjömilitärer måste räkna med den möjligheten, att vi icke kunna rå med byggandet af stora pansarbåtar, att vi icke kunna rätta oss efter de kapprustningar, stormakterna företaga, utan att vi få lof att anpassa vårt försvar efter helt andra och mindre förhållanden.

Herr Lindman klagade i sitt anförande, och likaså klagade i Första kammaren dess vice talman öfver, att statsutskottet hade varit så kallinnigt emot den pågående pansarbåtsinsamlingen. »Icke ett enda ord», sade herr Lindman, »ser man till tack för allt det, som är gjordt». Ja, mina herrar, jag har åtminstone icke kunnat elda upp mig till denna tacksamhetskänsla och denna entusiasmi, så att jag skulle kunna vara med om erkännande och superlativa ord därom i ett statsutskottsbetänkande. Det synes mig nämligen, som om den skara, herr Lindman talade om, som svenska pansarbåtsföreningen representerar, är en ganska brokig samling. Om man försöker dela upp insamlarna enligt motiven för deras bidrag, så tycker jag, att man kan urskilja trenne grupper. Vi ha naturligtvis en grupp, som, om jag så må säga, ger utelutande af välvilja mot försvaret, vi ha en grupp, som ger af välvilja mot försvaret och af illvilja mot regeringen, och slutligen den grupp, som ger af bara illvilja mot regeringen. Det är ungefär de tre olika strömningar, som finnas inom denna pansarbåtsinsamling. Jag skulle naturligtvis kunna vara med om att ge ett erkännande åt den första gruppen, men sannerligen icke åt den sista.

Vidare klagar herr Lindman och ännu mer partihöfdingen för högern i Första kammaren däröfver, att statsutskottet gett sig in på ett uttalande här angående pansarbåtsinsamlingen, och herr Fornander, som nyss lämnade denna plats, tyckte, att statsutskottets majoritet hade varit bra egendomlig, som gifvit sig till att göra ett sådant uttalande, utan att någon direkt anledning därtill förefanns. Ja, herrarna ha ju icke varit med i statsutskottet, men nog kunna ni söka upp många utskottsbetänkanden, där statsutskottet gett sig in på att tala om saker, hvartill icke direkt anledning funnits i kungliga propositioner. För min del kan jag emellertid, sedan jag tagit del af pansarbåtsföreningens stadgar, icke finna annat än att den pågående pansarbåtsinsamlingen ovillkorligen berör den fråga, statsutskottet haft till ompröfning. Det är ju så, att statsutskottet till alla delar gillat Kungl. Maj:ts och enkannerligen sjöministerns uppfattning om, att det är rik-

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.

(Forts.)

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
material.
(Forts.)*

tigt att bringa planmässighet i försvaret. Utskottet har vidare ansett den uppfattning riktig, som sjöministern uttalat, att man icke får föregripa det pågående utredningsarbetet. Utskottet har vidare funnit den uppfattningen riktig, att ett byggande af denna F-båt är ett föregripande af utredningsarbetet. Och när vi då från utskottsmajoritetens sida funnit, att vi å ena sidan måste gilla Kungl. Maj:ts och sjöministerns uppfattning i dessa stycken, och samtidigt å andra sidan veta, att rundt omkring i landet pågår ett arbete, som kan medföra, att dessa grundsatser rubbas, då är det minsann statsutskottets plikt och ingenting annat att i detta hänseende uttrycka sin säkra förvisning om, att inga sådana åtgärder skola vidtagas, som komma att korsa Riksdagens och regeringens önsknings- och förut berörda hänseenden.

Herr Lindman talade i dag så vackert om att höja försvarsfrågan öfver partierna. Ja, gärna för mig. Men jag tror icke, att herr Lindman är den man, som kommer att göra det, han skulle då åtminstone anlägga andra former för detta arbete än sitt hittillsvarande. Men om verkligen herr Lindman vill försöka arbeta på att höja försvarsfrågan öfver partierna, skulle jag vilja rekommendera en sak till allvarligt öfvervägande, och det är, om icke herr Lindman ändå bör erkänna, att våra betänkligheter, åtminstone de, som bysas inom det parti, jag tillhör, emot ett mottagande utaf pansarbåtsgåfvan med det villkor, som är uppställt, t. ex. i de förbindelser, som tillhandabållas medlemmarna af pansarbåtsföreningen, äro grundade, och om icke det vore skäl i, att högern äfven tänkte på, att man i främsta rummet från alla partiers sida måste se till, att statsmakternas auktoritet och myndighet icke kränkes. Ty öfver Riksdag och regering finnes ingen makt i detta land, det måste vi hålla på. Om det därför uppträder ett parti eller en grupp medborgare med sådana kraf och sådana önskemål, som äro ägnade kränka statens och statsmakternas auktoritet, som om de ville med sina penningar kommandera och verksamt ingripa beträffande de beslut, som skola fattas af den enda ansvariga makt, som finnes i detta land, nämligen Riksdagen och Kungl. Maj:ts regering, om man kommer med sådana fasoner från ett vist håll, bör icke äfven herr Lindman vara villig att erkänna, att det skulle vara så betänkligt att falla till föga för sådana anspråk, att man däremot måste bestämdt reagera.

Jag vill också framhålla en annan synpunkt: är det också icke på det sättet, att man, om man verkligen från pansarbåtsinsamlingens sida vill försöka höja försvarsfrågan öfver partierna, bör kunna gilla skälen för en sådan klar ståndpunkt, som utskottet intagit, när det vid bedömandet af denna fråga önskar, att inga dispositioner skola träffas, som äro af den beskaffenhet, att de föregripa det nu pågående utredningsarbetet eller att de verka störande på försvarets planmässighet? Är det öfverdrifna anspråk från statsutskottets sida, som dock har att tillvarataga den stora folkmajoritetens intressen och önskemål, att det framställer kraf och önskemål, som gå ut därpå? Vill herr Lindman höja försvarsfrågan öfver partierna, tror jag, att han i främsta rummet har att inrikta arbetet på sitt eget parti, som, om något i detta land, försöker draga ner och verkligen också lyckats draga ner försvarsfrågan till ett plan, som icke kanhända är det van-

liga i andra länder. Jag tror icke, att arbetet bör inriktas på oss, tillhörande vänstern, utan herr Lindman har en stor mission att fylla med sådant arbete inom sitt eget parti.

Jag skall sluta mitt anförande med att säga ett par ord om arbetarepartiets ställning till försvarsfrågan, sådan som jag tror den i verkligheten är. Jag tror för min del, att det egentligen icke är många svenska män, som, om landet är i fara och det gäller vår nationella existens, icke skola gå med och hjälpa till att försöka försvara landet. Jag är öfvertygad om, att man skulle göra det till och med på håll, där man för ett ganska aggressift tal emot själfva försvarstanken. Den gång det gällde landets vara eller icke vara, tror jag, att vi skulle finna Sveriges folk samladt kring fäderneslandets försvar. Det är min allvarliga mening.

Men jag vill säga er, mina herrar från högersidan, att om ni tro, att vi skola komma därhän, att vi få en verklig försvarsvilja hos vårt folk, få ni först och främst lägga bort era öfvermodiga fasoner — hvilket uttryck jag icke vill rikta mot någon särskild person — ni måste lägga bort era öfvermodiga fasoner mot dem, som tänka på annat sätt än herrarna göra. Jag vill icke nämna något namn, men här var en talare uppe på denna plats i kväll, som jag, om jag haft förmåga därtill, skulle ha gett ordentligt på huden, en högerman, som stod och hofverade sig förskräckligt öfver högerns patriotism och som talade försmädligt, särskildt om det parti, jag tillhör. Jag skall icke slösa krut på döda hökar, men jag vill säga, att nog få herrarna lägga bort dessa öfvermodiga fasoner mot vänsterpartierna, som man visar på högersidan. Ni få medge, mina herrar, att äfven de, som icke se på samma sätt i detaljerna af försvarsfrågan, som herrarna på högersidan göra, kunna vara besjälade af ärligt och redligt uppsåt, som förtjänar något annat än ett öfvermodigt leende.

Jag ber eder, då vi snart ha till behandling en motion, som är väckt af det parti, jag tillhör, att också betänka, om det icke är skäl från högerpartiernas sida att taga under allvarlig ompröfning, huruvida man icke från landets egen synpunkt borde lägga bort de tankar, man har på högersidan, att använda försvaret i klasskampen. Vi ha motionerat i år om, att militär icke skall få användas mot fredliga arbetare vid arbetskonflikter. Tro ni någonsin, att Sveriges arbetare komma att blifva försvarsvänner, så länge ni kommendera ut militär mot dem, så snart det uppstår en större arbetskonflikt, då de ju på samma gång själfva göra allt, hvad de kunna för att ålägg sig den nödvändiga disciplinen, och man icke har fog för tron, att några oroligheter skola uppstå. Tror ni, att Sveriges arbetare äro sådana oförståndiga stackare, att de med glädje omfatta försvarstanken, så länge de känna, att försvaret användes till ris åt deras egen rygg. Det är alldeles klart, att ni måste, om ni skola försöka höja försvarsfrågan öfver partierna, göra klart för er, att försvaret är till endast för att värna landets själfständighet, icke för att stå till tjänst för en samhällsklass mot en annan i de sociala striderna.

Jag vill också fråga herr Svensson i Skyllberg om en sak, och det kan han gärna skriva upp, så att han har att fundera på det till en annan gång, vi få försvarsdebatt: Tror icke herr Svensson i Skyll-

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*

(Forts.)

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

berg också, att det skulle vara i hög grad ägnadt att lyfta försvarsfrågan upp öfver partierna, om en del arbetsgifvare ändrade taktik mot arbetarna i stället för att endast *tala* så vackert om, att de äro så utomordentliga arbetarevänner. Det är en arbetsgifvare, som har varit uppe här i afton och hållit ett stort berömmande tal öfver sig själf på grund af den gifmildhet han ådagalagt mot alla arbetare, som komma in på hans kontor. Vi känna nog, och alla Sveriges arbetare veta om, hvad sådant tal är värdt. Vi veta också, att en hel del af dessa personer, som hofvera sig öfver sin arbetarevänlighet, jagar sina arbetare som fredlösa villebråd öfver hela landet. Vi ha många arbetare, som ha begått själfmord därför, att de stått på arbetsgifvarnas svarta listor. Jagade från den ena staden, från den ena arbetsplatsen till den andra, utan att kunna få möjlighet att arbeta, utan möjlighet till uppehälle, ha de till slut antingen dödat sig eller rest till annat land. Tror herr Svensson, att äfven om man pratar aldrig så mycket om sin arbetarevänlighet, under det de organiserade arbetsgifvarna visa prof på en sådan taktik gent emot Sveriges arbetare, att de bokstafliken jaga arbetarna till döds på detta sätt, man under sådana förhållanden kan höja försvarsfrågan öfver partierna och skapa försvarsvilja hos Sveriges arbetareklass? Jag säger er, mina herrar, att om ni skola lyfta försvarsfrågan öfver partierna, få ni rannsaka er själfva och låta bli att racka ned på arbetarna och deras parti här i Riksdagen. Gån till er själfva och gör en allvarlig rannsakan: ha ni varit sådana mot dessa svenska män och kvinnor, att ni genom edert uppträdande mot dem medverkat till att skapa den uppfattningen hos dem, att de ha ett hem och ett fosterland att försvara? Det talades här i remissdebatten om den tillmötesgåendets politik, som nu skall inaugureras. Jag och det parti, jag tillhör, vilja vara med om att försöka den vägen. Det är min öfvertygelse, att denna är den enda, som kan föra därhän, att alla i detta land skola känna, att de äga ett fosterland att försvara.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Med herr Rydén förenade sig herr *Branting*.

Herr Lindman: Herr talman! Om jag i förmiddags hade trott på någon resonans hos regeringen och de partier, på hvilka regeringen stöder sig, att vilja samfällt med högern gå fram till en lösning af försvarsfrågan, har jag nu åtminstone fått ett svar, som är tydligt nog. Ty icke blott i denna kammare utan äfven i Första kammaren ha vi från regeringsbänken fått höra, och i båda kamrarna likaså från båda partiernas mest framskjutna män, att den vägen kommer man icke att slå in på.

Jag hörde nyss den siste ärade talaren förklara, att man nog fick försöka göra sig något mjukare, än man kanske var på högerhåll, och han ondgjorde sig åtskilligt öfver en eller annan högertalares uppträdande här i kammaren. Jag vill icke alls här uttala mig om den saken annat än i den mån, att jag tror, att jag uttalar rätt många's åsikt, då jag säger, att herr Rydén kanske också själf behöfde tillse, om det ej kan finnas ett litet grand i hans eget öga någon gång och

att han icke borde vara så angelägen att tillrättavisa andra, utan litet själf rannsaka sin egen person. Detta nämndt alldeles utanför ämnet.

Jag skall emellertid återgå till detta och skall som anknytning taga upp ett ord, som herr Rydén yttrade i det han sade, att öfver Sveriges regering och Riksdag står ingen i detta land. Nej, det hade varit godt, menar jag, om regeringen hållit på den grundsatsen i denna fråga, att sedan Sveriges Riksdag och Sveriges regering fattat sitt beslut, det finns ingen i detta land, som kan ändra det, utan då bör det bli bestående.

Att nu vidare ingå på någon debatt om själfva denna sakfråga lönar naturligtvis icke mödan. Regeringen har tagit sin ståndpunkt, regeringspartierna ha tagit sin ståndpunkt. Oppositionen har, så godt den kunnat, i dag förfäktat sin mening. Nu kuuna vi icke göra mycket mera. Ställningen är klar. Partibanden hålla fullkomligt, efter hvad jag kan döma. Nu tillkommer det regeringen och regeringspartierna att taga ansvaret. Vi kunna icke göra mera, än vi gjort.

Jag har begärt ordet, icke för att säga detta, utan endast för att med några ord replikera herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet. Med en viss glädje framhöll herr statsrådet här gentemot mig såsom chef för den förra regeringen, att det fanns ett Riksdagens beslut, som icke hade kommit till utförande under den tid, jag var chef för regeringen. Herr statsrådet inhöstade äfven den säkerligen förväntade applåden. Den kom alldeles, som om den hade varit beställd. Nu vill jag säga om detta ärende, att jag förmodar, att jag kan tala om det, att det sålunda icke numera tillhör sådana ärenden, om hvilka man icke har rätt yttra sig. Jag förmodar det, då herr statsrådet har talat om det. Därför skall jag med några ord be att få yttra mig därom, äfven jag.

Med den saken förhåller det sig helt enkelt så: att den materiel, om hvilken herr statsrådet talade, och till hvilken Riksdagen lämnade anslag åren 1909 och 1910, kanske 1908 också, icke hade blifvit beställd förrän senare, d. v. s. efter de år, för hvilka anslagen hade utgått, var beroende på omständigheter, som herr statsrådet själf förklarade sig känna och anse tillfyllestgörande. Det berodde på sådana svårigheter, som Kungl. Maj:t icke har mäktat öfvervinna. Det är sådana fakta, som göra, att anslag icke utgå, därför att de icke kunna utgå.

Helt annorlunda förhåller sig med det anslag, här är fråga om. Här finnes icke något sådant hinder. Här ligga ritningarna färdiga, man kan inforra anbud, och man kan bygga båten, men så förhöll sig icke med den materiel, om hvilken herr statsrådet talade. Jag har velat erinra om detta, därför att jag tyckte, att den applåd, herr statsrådet fick från kammaren, var oförtjänt.

Herr statsrådet talade om, att den förra regeringen borde ha väntat på utgången af 1911 års val. Får jag lof att fråga, hvarför icke herr statsrådet själf väntade på utgången af 1911 års val och väntade på, hvad 1912 års Riksdag skulle säga. Det fallet är ju lika naturligt. När vi fattade vårt beslut hade 1912 års val ännu icke gått af stapeln. Den nuvarande regeringen fattar sitt beslut och säger: »vi ta för afgjort, att Riksdagen kommer att följa oss», men

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.

(Forts.)

någon absolut visshet kunde väl icke regeringen och herr statsrådet ha. Nu har det visat sig, att herr statsrådet ställt horoskopet rätt: herr statsrådet får Riksdagen med sig. Jag kan endast gratulera till framgången, men jag beklagar den.

Herr statsrådet anförde, att det stod i fjolårets proposition, att vi måste ha efter våra förhållanden anpassade pansarbåtar, och efter detta kom sedermera en utredning om, hvad man skulle mena just med detta »efter våra förhållanden anpassade», och med anledning däraf kom herr statsrådet in på ett resonemang, som jag egentligen icke uppfattade, huruvida det var afsiktligt eller ej, men som gick ut på, att den pansarbåt, om hvilken här nu varit tal, icke kunde röra sig i våra farleder. Herr statsrådet tog nämligen upp som en anmärkning, att den icke kunde göra det, men slutade i alla fall med att säga, att det kanske icke är så farligt med den saken, det kanske går i alla fall. Herr statsrådet tänkte, att den förra regeringen väl i alla fall hade undersökt denna sak.

Den, som var närvarande under fjolåret vid debatterna om pansarbåtsfrågan, kan erinra sig ett meddelande, som jag då lämnade, af Sveriges förnämsta auktoritet på detta område, nämligen konteramiral Hägg. Jag skall icke besvära med att läsa upp det helt och hållet, men jag skall be att få läsa upp tre rader, där han säger: »Som en sammanfattning af det ofvan sagda vill jag härmed förklara såsom min bestämda åsikt, att pansarbåtar af F-typ utan svårighet kunna betjäna sig af våra militärleder.»

Nu ser jag, att herr statsrådet ruskar på hufvudet, och att sålunda herr statsrådet icke har någonting att invända mot detta, utan tror, att också F-båten kan röra sig i dessa militärleder, och då förfaller gifvetvis min anmärkning och torde kanske icke heller då behöfva något bemötande.

Herr statsrådet kom i detta sammanhang in på frågan om F-båtens storlek och talade om, att den är så stor, att har man byggt den, kan man icke bygga någon större. »Men jag är alldeles säker på», sade herr statsrådet, »att det kommer man icke att nöja sig med från sjöofficershåll, utan där skall man fordra något större». Skulle man därutaf kunna dra den konklusionen, att herr statsrådet — ifall herr statsrådet ansåge denna F-båt vara ganska bra, hvilket jag naturligtvis icke tror, att herr statsrådet gör, men antag det för ett ögonblick, säger jag — skulle i så fall säga: »den skola vi icke bygga, därför att den är för stor, utan vi måste bygga en mindre, för att sedan ha möjlighet att bygga större».

Herr statsrådet ordade ganska vidt och ganska bredt om tvenne saker. Först talade herr statsrådet om: »hvad är flottans uppgift?» det var det ena, och det andra: »hvad skola vi ha för typ? Här frågar man den ene, och han säger si, och man frågar den andre, och han säger så; på det sättet vet man icke, hvad dessa sakkunniga vilja.» Tillåt mig fråga: hvad tycker herr statsrådet själf? För min del skulle jag vilja säga, att när man har tagit på sig det efter min mening mycket ansvarsfulla uppdraget att vara statsråd och chef för kungl. sjöförvarsdepartementet, tycker jag, att man själf bör veta, hvad man vill i dessa frågor, att man själf bör ha bildat sig någon uppfattning

om, hur det bör vara både beträffande typfrågan och beträffande flottans uppgift. Men det är icke så underligt, när herr statsrådet står i kammaren här och gläder sig öfver, att det anslag, som af flottans män ansetts vara en nödvändig betingelse för att kunna hålla vid makt den materiel, som man har, kommer att blifva afslaget.

Jag ber vidare att få göra en erinran mot herr statsrådets anförande, när han förebrädde högeru och dess ledning för en tidningsartikel, som herr statsrådet uppgaf ha stått i en tysk tidning och vara signerad med F. eller B., och enligt uppgift härledande sig från en högerman. Det är ansvarslost tal att förebrå högerens ledning för något dylikt. Högerens ledning har icke något med saken att göra, och jag afsäger mig å högerens vägnar allt ansvar härför — ingen vet, om artikeln är skriven af en svensk, ännu mindre om den härrör från en svensk högerman.

Nu talar man här om försvarsberedningarna och säger, att de måste fullborda sitt arbete. Ja, det är ju också meningen, att så skall ske, men det vill jag säga, att det är med verkligt bekymmer, som jag icke finner ett ord hos herr statsrådet af omtanke för att sjöförsvaret under den tid utredningarna pågå skall vidmakthållas, icke ett ord af omtanke för att icke materiel under denna tid lämnas att vara sådan den är. Ingen förnyelse skall komma i fråga — den saken lämnar herr statsrådet helt enkelt åt dess öde. Men så har också herr statsrådet att glädja sig åt så värdefullt understöd, som herr statsrådet fått från åtskilliga här uppträdande socialdemokrater och särskildt den senaste talaren, herr Rydén. Han förklarade helt enkelt, att vi hade den bästa sjöminister, som någonsin funnits, ty så planmässigt som herr statsrådet går fram här beträffande bristen på underhåll, bristen på vidmakthållande af flottans materiel, har ingen sjöminister förut gjort. Om den glädjen kan vara så stor för herr statsrådet vet jag icke, herr statsrådet har i alla fall för den att tacka Andra kammarens socialdemokrater.

Herr Rydén talade om planlöshet — det har varit planlöshet och idel planlöshet förut. Jag tillåter mig fråga, om det icke är den största planlöshet man kan tänka sig, när man ett tu tre helt enkelt upphör att vidmakthålla den materiel, som man har. Det skulle jag vilja kalla för den största brist på planmässighet, jag skulle kunna kalla det planlöshetens planmässighet.

Herr Rydén bad, att jag skulle framhålla de skäl jag har att komma med för att bevisa, att flottans materiel behöfver ett sådant vidmakthållande. Jag ber kammaren om ursäkt, att jag icke tillmötesgår herr Rydéns anhållan i det fallet, ty herr Rydén var själf inne och åhörde i Första kammaren hvad kommandörkapten Ericson hade att anföra, samtidigt med det jag talade här i kammaren. Under sådana förhållanden anser jag mig icke behöfva upprepa för herr Rydén hvad jag sade och därmed besvara andra ledamöter af kammaren.

På tal om planmässighet och underhåll, skall jag tillåta mig fråga, hvarför man äfven uppskjutit under utredningen en så naturlig sak som byggandet af jagare, om hvilket talas i femte hufvudtiteln. Det kan icke vara fråga om annat, än att jagaren skall vara af samma typ och modell, som vi förut haft. Är uppskofvet äfven i detta fall

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*
(Forts.)

föranledt af omtanke att icke föregripa utredningen, eller är det icke snarare just det mest eklatanta bevis på den planmässighet, som herr statsrådet tillmötesgår socialdemokraterna med?

Nej, jag tror, att det i denna fråga är på det sättet, att herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet stirrat sig blind på denna, för att tala med herr Edén från remissdebatten, olycksaliga F-båt, och att herr statsrådet tänker, att hända hvad som hända vill, kommer någon F-båt icke till stånd, så länge herr statsrådet är sjöminister.

För öfrigt, skall man sätta fingret på den ömma punkten i debatten i dag, ligger saken på det sättet, att det finnes i det liberala partiet de, som ville visa tillmötesgående mot de önskingar, vi uttalat — det finnes nog de, som beklaga, att regeringsbeslutet från fjolåret fått den ändalykt, som det fått — men det liberala partiet törs icke för regeringen, och regeringen törs icke för socialdemokraterna.

Chefen för sjöförsvarsdepartementet, herr statsrådet Larsson: Äfven herr Lindman inhöstade den applåd han väntat, och om herr Lindman ansåg, att den, som ägnades mig, var oförtjänt, i hvilket stycke jag icke vill diskutera med herr Lindman, kan jag icke tänka mig annat, än att den applåd, som kom herr Lindman till del, var i högsta mätto förtjänt.

Herr Lindmans mot mig riktade angrepp var egentligen af den art, att man icke borde besvara det. Jag antager, att herr Lindman, åtminstone i sina yngre dagar, någon gång på lediga stunder förstrött sig med ett spel, som kallas »kille», och vet, att där förekommer något, som går igen, och jag kan icke finna annat, än att herr Lindmans angrepp mot mig är just ett sådant där svinhugg, som går igen.

Det kan icke falla mig in att närmare ingå på bemötande af de på missförstånd, misstydningar och förvrängningar späskade anmärkningar, som herr Lindman bestod mig. Jag vill snarare ursäktas herr Lindman, därför att vi sedan gammalt veta, att herr Lindmans största svaghet, något som han använt som ett skydd för sig, är att han »icke förstår», och han har i sina angrepp mot mig visat, att han totalt icke förstått hvad jag i mitt anförande här i kammaren yttrat.

Det är en enda sak i herr Lindmans anförande, som jag skall tillåta mig att bemöta, den enda, som kan förtjäna ett bemötande, och det icke så mycket därför att herr Lindman framförde den, utan det är därför, att hans anmärkning endast utgjorde ett upprepande af hvad en annan aktad ledamot af denna kammare tillät sig säga, då nämligen herr Fornander uttalade sin förväning öfver, att jag icke tillstyrkt Kungl. Maj:t att äska anslag för påbörjande af byggandet af en jagare. På den saken behöfver jag icke spilla många ord. Förhållandet är ju det, att med den jagare, som blir färdig i år, ha vi två fullständiga divisioner. Ingen jagare är äldre än 10 år, den äldsta är nämligen omkring 10 år gammal. Sålunda är denna materiel ung, och vi ha, som sagdt, med den jagare, som blir färdig i år, fått två fulla divisioner. Då anser jag det icke vara af någon brådskande natur att nu påbörja byggandet af en ny jagare, ty detta

föresätter, att man skall bygga en ny division. Det är därför och endast af detta skäl, som jag ansett, att med byggandet af en ny jagare bör kunna anstå, då det ju ankommer på försvarsberedningarna att pröfva sammansättningen af flottmaterielen, således äfven det antal jagaredivisioner, som må anses för oss behöfliga.

Då herr Fornander förklarade det vara inkonsekvent af mig att äska anslag till byggande af undervattensbåtar, emedan det beträffande undervattensbåtar gäller detsamma som om jagare, att det icke råder någon tvist om typerna, vill jag erinra om, att detta ingalunda är inkonsekvent, ty såsom framgår af mitt anförande till statsrådsprotokollet, anser jag, att med afseende på den materielen kräfvades, att man omedelbart ser till, att den blir förstärkt.

Herr Liljedahl: Herr talman! Då herr Lindman nyss sade, att det liberala partiet icke *vågar* intaga någon annan ståndpunkt än regeringen i fråga om F-båten, ber jag såsom medlem af partiet och då jag sålunda måste känna mig träffad af den stöt herr Lindman riktade mot oss, få säga, att så icke är förhållandet. Vi äro fria svenska män, som här handla och besluta efter egen öfvertygelse. Hvarför vi — jag är viss om, att hela det liberala partiet har samma åsikt som jag i den saken — så enhälligt hålla fast vid den politik, som den nuvarande regeringen företräder, det är därför, att den i hela försvarsfrågan representerar en grundåskådning, som har legat och grott på djupet hos vårt folk, men först i dessa yttersta tider kommit upp och fått aktualitetens framtid för sig.

Jag skall väl akta mig för, hur frestande det än vore, att vid detta tillfälle gifva min känsla fritt lopp och dröja i hvad man brukar kalla försvarspolitikens blå rymder. Jag skall utslutande hålla mig till ett par rena och strängt jordbundna militära fakta.

Dock kan jag icke underlåta, eftersom det blifvit så strängt betonat här från högerhåll, att något beröra den konstitutionella sidan af F-båtsfrågan.

Filosofien talar om gränsproblem, dit icke ens det skarpaste förstånd kan tränga med full visshet om, att nå sanningen. Så är det enligt mitt förmenande äfven med det politiska lifvet. Det har sina gränsproblem, och ett sådant föreligger i F-båtsfrågan. Såvidt jag kan känna och mitt förstånd kan fatta, har det af herr statsministerns anförande under remissdebatten tydligt framgått, att det i denna uppskofsfråga just föreligger ett sådant gränsproblem. Det betingas därpå, att man i ena vågskålen väger den konstitutionella troheten och i den andra lägger den byråkratiska formalismen. Högern ser i detta uppskof väsentligen ett brott mot den konstitutionella troheten. Men vi på vänstersidan se i denna högeruppfattning ett framdrifvande af en byråkratisk formalism, som vi icke kunna vara med om.

Nu skall jag öfvergå till de rent militära faktorer, som göra, att jag för min del sedan långt tillbaka har bestämdt min ståndpunkt i denna fråga. Dock vill jag först gifva uttryck åt min tacksamhet för hvad herr Lindman så varmt och med en sådan outtröttlig energi både nu och förut och icke minst under sin regeringstid har förfäktat,

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)*

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

när det gällt att häfda nödvändigheten af ett starkt försvar för Sverige, och särskildt ett flottförsvar.

Vår flotta har en ofantligt stor uppgift, och jag tror icke, att den kan öfverskattas. Den har en tredubbel uppgift: att försöka hindra en fientlig landstigning, att hindra eller bryta sönder en handelsblockad och att hindra en brandskattning eller härjning af våra kuster. Jag endast erinrar om år 1719, då hela vår kust ända från Umeå och ner till Vikbolandet härjades och brändes af ryssarna. Alla kuststäder och de gårdar, som lågo vid kusten, jämte grödan och skogarna antändes och förstördes. Det står ju tydligt i vår gamla Odhners historia. Flottan har alltså en ofantligt stor uppgift. Men hvad jag särskildt vill betona det är, att armén har *en ännu större uppgift*.

Nu är denna F-båtsfråga så ofantligt viktig, därför att det faktiskt gäller att upprätthålla vårt sjöförsvar. Men skall man nu rycka ut denna F-båt ur försvarsutredningen och lösa den som ett särskildt specialproblem?

Jag sade nyss, att flottan har en stor uppgift, men jag tillade och tillägger än en gång, att armén har en ännu större. Det blir armén, som kommer att afgöra kriget. Flottan uppträder alltid ute på periferien, vid kusten. Men kriget afgöres nog på svensk botten, och utanför den tänker jag väl, att vår armé aldrig skall gå. Då frågar jag: finnes det då icke, när det gäller att åstadkomma en revision af vår härordning, för armén frågor, som äro fullt lika viktiga som denna F-båtsfråga? Jo, för visso det. Jag vill endast erinra om krafvet på vinterutbildning. Tänken, mina herrar, på denna risk, som vi löpt under många och långa år och ännu löpa, då vi stå här endast med en sommararmé till att värna om Sveriges land, ehuru vår sannolikaste krigsskådeplats ligger strax nedanför polcirkeln. Därför måste en vinterutbildning fortast möjligt komma till stånd, så att vi kunna värna vårt snöiga land, där under större delen af året vinter råder. Åtminstone däruppe, där sannolikast krigsskådeplatsen kommer att bli, är ju förhållandet sådant. Denna fråga är mera aktuell än F-båtsfrågau. Och man kan draga fram ännu flera spörsmål af stor betydelse för vår armé. Men resultatet blir, om man yrkar på speciallösningar af dessa spörsmål, att man rifver upp hela försvarsutredningen. Låtom oss undvika detta och i stället draga in äfven F-båten i denna utredning. Låtom oss behålla försvarsutredningens program obrutet och på det sättet få hela vår försvarsfråga ändtligen löst!

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Den fråga, som här förelagts oss, rör ju egentligen, huru stort anslag man skall rösta på för nyanskaffning af fartygsmateriel, om man skall rösta på det af motionärerna begärda eller det af regeringen begärda. Mig förefaller det dock gauska svårt att förstå, på grund af hvilka skäl jag i år icke skall yrka afslag på det hela, lika väl som jag var med om, att rösta afslag på det hela i enahanda ämne.

Man har under debatten här i kammaren hufvudsakligen utgått ifrån ett antagande, att landet ständigt svärfvar i en krigsfara, som nödvändiggör för oss att upprätthålla ett starkt försvar. Men om vi

se på uppfattningarna i landet, så röra de sig på en mycket stor och skiftande bred linje. Vissa lager af befolkningen äro besjälade företrädesvis af en stark fredsvilja, och går man sedan undan för undan, kommer man till slut till folklager, som äro besjälade uteslutande af en stark försvarsvilja. Skillnaden mellan dessa lager sammanfaller öfver hufvud taget med de olika ekonomiska samhällsklasserna. De, som mest besjålats af fredsvilja, äro de som svårast drabbas af försvarsbördorna, under det att de, som ha större ekonomisk bärkraft, ha lättare att bestå sig med en stark försvarsvilja. Och kommer man till de samhällslager, där militärväsendet också betyder makt, glans och ekonomisk fördel, då blir försvarsviljan utomordentligt stark. Dessa tre riktningar inom nationen sammanfalla också i stort sedt med de tre politiska partierna, det socialdemokratiska, det liberala, som intager en mellanställning, och slutligen högern.

Vi få således till en början icke frånse, att det verkligen förhåller sig så, att i vårt land förefinnas vidt skilda stämningar och riktningar i försvarsfrågan. Men så framställer sig också den frågan: hvad är sanningen i denna sak? Hafva vi bara att utgå från det antagandet, att här måste rustas för att möta en fara, som jämt föreligger? Eller skola vi undersöka det verkliga förhållandet och därpå bygga vår åsikt? Det senare är min ståndpunkt; jag tror att vi måste undersöka saken något, innan vi bilda oss vår uppfattning om, huruvida eller huru mycket detta land behöfver rusta och kosta på sig för försvaret. Vi måste betrakta något det världspolitiska läget under nu rådande förhållanden.

Då kunna vi väl till en början vara ense om, att fredsgarantierna på många olika sätt under de sista tiderna vuxit alldeles oerhördt. Å andra sidan måste vi också medgifva, att faran för krigsutbrott föreligger på många håll i världen ännu i hög grad. Ja, vi få äfven vara beredda på, att denna fara för krig kan taga sig utbrott i väldiga katastrofer nu som förr. Men när en sådan tilldragelse inträffar, få vi icke däraf draga slutledningar om, att världsfreden är på återtag. Det är endast utvecklingens lag, som genom brutala afgöranden på oroliga punkter för oss fram till ett allt mera orubbadt fredstillstånd.

Hvad är nämligen orsaken till, att dylik krigsfara ännu i vår tid kan föreligga? Det är på ett sätt sedt de stora makternas imperialism, deras försök att fiska i grumligt vatten, att vara framme och söka lägga under sig land öfverallt, där icke stadgade förhållanden råda. Imperialism är icke någon ny företeelse för vår tid. Den har funnits i alla tider och endast växlat form och förevändningar. Emellertid är det på samma gång en stor fredsgaranti, att allt flera sådana stora nationer rycka upp i världspolitiken. Ty därigenom komma de att på ett synnerligen effektivt sätt kontrollera hvarandra och hålla hvarandra i schack. Det var oerhördt mycket farligare för freden, när endast två eller tre stormakter behärskade världen.

Om vi då gå till att mera i detalj undersöka, hvilka de förhållanden äro, som ännu kunna leda till ansatser från de stora folken att störa freden, så möta här tre hufvudpunkter.

För det första är det kolonialpolitiken. I världsdelarna Amerika och Australien kan denna dock nu sägas vara avslutad. Äfven om det på

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*

(Forts.)

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*

(Forts.)

den amerikanska kontinenten möjligtvis kan tänkas uppstå förvecklingar mellan kolonisterna inbördes, särskildt i Sydamerika, så är det ju saker, som aldrig komma att beröra svenska folket. I Australiens kontinent är kolonisationen fullbordad på ett så stadgad sätt, att därifrån ingenting vidare är att befara. Afrika åter ger ännu anledningar till oro, som lätt kunnat framkalla krig. Emellertid är nu södra Afrika pacificerad; efter boerkriget har där uppstått ett statsförbund, och därför kan man icke behöfva frukta, att några vidare förvecklingar där skola uppkomma. I mellersta Afrika ha allt mera vederbörande europeiska makter kommit öfverens om vissa gränser, ehuru man i alla fall måste medgifva, att det definitiva besittningstagandet där icke är sådant, att icke äfven därifrån någonting kan inträffa. I norra Afrika äro förhållandena ännu mera komplicerade. Dessa trakter ligga nära de europeiska stormakternas gränser. Under denna debatt har äfven varnande påpekats det oförmodade Tripoliskriget. Men, icke är detta något så nedslående att vi därför böra öfvergifva all tillförsikt. Det är ju på det sättet, att Frankrike och England ha genom en sin tidigare politik inkräktat på gammalt muhammedanskt område. Då dessa eröfringar hotade att bli allt större, kan man förstå, att en stor del af den italienska nationens chauvinism sattes på ett alltför hårdt prof. Äfven måste därvid beräknas, att romarne på sin tid ha koloniserat Norra Afrika, hvarefter muhammedanerna i sin ordning tagit det från dem. När således detta krig verkligen nu utbrutit, så är det icke, som man vill göra gällande, ett bevis på, att man ej vidare kan lita på fredsrörelsens landvinningar. Det är ett utslag bara af de naturreelser, som i eruptiva trakter bana väg för det slutliga lugnet. Allra minst tycker jag, att ett litet skandinaviskt land, fjärran beläget från dessa öfvergående händelser, har någon anledning att af en sådan företeelse försänka sig i bekymmer och, som norska regeringen gjort, rent af föreslå landet åtagande af ökade militärbördor.

Den andra stora faktor, som kan innebära hot om krig, är Asiens uppvaknande. Där möta andra förhållanden än i Afrika. Talrika folk med uråldrig kultur befolka denna världsdal. Den europeiska kolonisationen har här mera fått form af en inkräkning, mot hvilken de underkufvade folkslagen förr eller senare oåterkalleligen komma att resa sig. I Asien har världen därför att ännu emotse stora, kanske de största katastroferna. Emellertid har äfven det kaos, som där rådt och gynnat förvecklingarna, börjat taga form. Japans framträdande har varit ett mäktigt steg mot stadgad ordning, och nu har något annat kommit till, nämligen det stora kinesiska folkets jättesprång mot republik i sin författning och pånyttfödelse i sitt inre lif. Detta tror jag och många med mig, är den största händelse, som någon af oss upplefvat eller kommer att upplefva, ehuru den i vår press återfinnes i anspråkslösa notiser, medan F-båten behärskar tidningarnas ledare. Denna tilldragelse kommer att i historien resa sig som ett Himalaja, och den är, enligt min uppfattning, en kolossal fredsgaranti, som i sin mån också skall kraftigt medverka till, att det autokratiska ryska väldet mera får anledning att syssla med sin inrikes politik och därigenom småningom utveckla sig till en konstitutionell och fredsläskande stat. Socialdemokraten Sunyatsen, som synes varit själen i

denna pånyttfödelse, har för det nya kinesiska riket uppställt vissa hufvuduppgifter, vägledande för dess utveckling, och en af dem är, att Kina skall blifva »delaktigt af världsfreden». Men, som sagdt, i Asien återstå ännu mäktiga möjligheter till konflikter. Så länge ännu icke Indien är befriadt, så länge Filippinerna med sin japansk-kinesiska släktbefolkning icke kommit till sina stamförvanter, och innan de asiatiska stormakterna kommit till jämvikt sinsemellan, måste man annat att förtiga, räkna med möjligheterna af oerbörda krigsutbrott där borta äfven för framtiden. Men man kan också tänka sig, att demokratiens växande makt samt stigande upplysning hos regeringar och folk skola finna de fredliga lösningarna.

Hvad slutligen angår den återstående världsdelen, Europa, så förekomma där vissa förhållanden, som upprätthålla ett missnöje, men de äro icke på samma sätt hotande som i den öfriga världen. Där förekomma undertryckta folk, som önska sin frihet eller återförening med fränder såsom i Polen, Nordschleswig, Elsass-Lothringen och gränstrakterna mellan Italien och Österrike. Balkanhalvön sammanhopade olika nationaliteter ha icke heller ännu kommit i jämvikt. Men det reder ut sig allt mer äfven på Balkanhalvön under trycket för öfrigt af stormakternas gemensamma uppsikt. Och de nationer, som nu äro undertryckta i Europa, ha icke stor utsikt eller anledning att vinna sina önskemål genom krigsutbrott. De härskande makternas sträfvan att assimilera dessa nationer med sina egna, förklaras af deras uppenbara önskan att stå inför ett fullbordadt faktum, när den växande folkopinionen bland folken blir öfvermäktig. Så betraktar jag äfven företeelserna i Finland, icke som ett hot mot Sverige utan som ett sträfvande, som tyvärr och med blodig orätt gör sig gällande af nämnda anledning.

Om man lägger tillsamman dessa förhållanden, måste man finna, att Sverige är typen för ett land, som kommit in i stadgade förhållanden, det ligger så fjärran som möjligt från allt detta som ännu kan gifva anledning till krigsutbrott. Sverige har ju också haft en 100-årig fred, och sedan dess ha fredsgarantierna oerbördt ökats. Kan någon då tro, att det är större anledning att vi under de kommande tiderna skola råka i krig, då icke något sådant ägt rum under de senast gångna 100 åren? Vidare är Sveriges folk af tradition ett gammalt fritt kulturfolk, och, säga hvad man vill, det betyder särdeles mycket i nutidens internationella politik; det är skillnad i alla fall mellan Sverige och exempelvis Korea. Vidare har Sverige afvecklat alla sådana förhållanden till sina grannar, som kunna föranleda öfverhängande förvecklingar. Vi ha gjort upp med Tyskland, Norge, vi ha gjort upp med Danmark, och icke kan man gärna tänka sig, att danskarna skola försöka återtaga Skåne, Halland och Blekinge. Vidare ha vi fått de naturligaste gränser mot Ryssland. Vårt land beröres icke heller i minsta mån, som jag påpekat, af de förhållanden, som kunna i andra världsdelar föranleda krigsutbrott. Slutligen är Sverige omgärdadt af integritets- och skiljedomstraktater; äfven om man icke vill tillerkänna dem alltför stor betydelse, ha de dock sin betydelse, och det är ju därför, som de äro ingångna.

Om man tänker på det sättet något öfver det verkliga läget, kan

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*

(Forts.)

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.

(Forts.)

jag för min del åtminstone icke, som de flesta af talarna i detta ämne gjort, bara oreflekteradt utgå ifrån, att här hotar krig när som helst. Utan med mina nu angifna premisser måste jag säga, att det är en tvångsföreställning, som behärskar de nämnda talarna. Jag måste tvärtom säga, att all krigsfara för oss hädanefter är minimal, om ens någon alls. Vidare måste jag säga mig, att ifall denna minimala krigsfara någonsin skulle bli verklighet, det i alla fall är så, att vi icke med våra små resurser kunna på något sätt värja oss mot en stormakt, utan få bereda oss på att det dock alltid blir företrädesvis med andra medel som vår självständighet då skall värnas. Under sådana förhållanden kan man verkligen fråga sig, om det är någon rimlighet i att vårt land fortfarande skall ärtionde efter ärtionde anslå kanske hälften af sina inkomster till krigsutrustning och låta landet förblöda invärtes under långliga tider för att med yttersta försakelse upprätthålla en stor krigsberedskap till lands, på vattnet och i luften och skapa ett bleksiktigt folk endast för att möta denna högst osannolika utsikt till krigsutbrott.

En stolt uppgift, som därför i stället väntar just på oss, är att med verklig initiativkraft taga itu med själva fredsarbetet. Och genom att ständigt framhålla att verkligen för oss med ingen rätt kan eller får föreligga någon krigsfara, kunna vi också stärka mer och mer den redan befästade internationella opinionen, att något sådant som krigsöfverfall aldrig kan få mot oss ifrågakomma.

Men nu inträffar det märkvärdiga, att de, som besjulas af denna utomordentliga försvarsvilja, ogärna vilja taga itu med eller intressera sig för fredsarbetet eller stärka fredsgarantier. Vill man gå någon vart på den vägen, så inskränker man sig — ja tyvärr ofta äfven bland de arbetande fredsvännerna — till de gamla formulären utan att vilja vara med om att samtidigt försöka öppna nya mera omfattande och fruktbarande vägar.

Särskildt måste konstateras att F-båtsentusiasterna äro mycket fjärran från alla fredstankar. De känna och tänka bara precis som om vi vore i samma fördömelse nu som i medeltiden. De finna det till och med så långt ifrån vara en naturlig sak, att vi skola få lefva i fred, att de tvärtom lägga våldsamt an på att upphetsa oss själva mot grannarna och grannarna mot oss. Man kan icke tänka sig något mera bedrägligt utslag af denna propaganda än den Hedinska broschyren. Är det sant, att den nu också sprides i öfversättning i stora massor i i Ryssland, så måste man säga, att den varit ägnad att på ett mycket skadligt sätt söka nedbryta den fredsopinion, som förhållandena byggt upp ikring oss till vår fördel och styrka. För min del har jag trott, att det tvärtom kunde vara lämpligt att närma sig det stora ryska folket någon gång, och icke i det bara misstänka eu fiende, ständigt beredd att kasta sig öfver oss. Därför tillät jag mig förra året att väcka en anspråklös motion om, att vår regering skulle se till att på alla möjliga sätt öka våra vänskapliga förbindelser med det ryska folket. Men det är klart, att hvarje sådan dum tanke skall falla till föga tämligen fullständigt. Däremot är det gifvet att ett framträdande, som utmanar de båda folken mot hvarandra, skall af denna lidelsefulla försvarsentusiasm utmyntas på alla sätt såsom det rätta ordet i sinom-

tid. Är det verkligen den rätta svenska försvarspolitiken för våra dagar, och tillgodoser man på detta sätt landets sannskyldiga intressen? Det tror jag icke.

Med de utgångspunkter jag nu framfört får jag säga, att det är mycket förklarligt och mycket resonligt i de betydande strömningar inom landet, som kräva afrustning och positiv fredsrörelse. Förfäktarne af denna åskådning äro också lifligt öfvertygade om, att däri genom landets verkliga själfständighet och dess materiella och andliga lyftning skulle på ett vida kraftigare sätt befrämjas än genom rustningspolitiken. De känna också att detta är det initiativ, hvarpå folken vänta, och att det är dessa tankar, som äro de banbrytande för det nya, som måste komma.

För min del står jag principiellt på denna ståndpunkt. Men jag har, som jag också yttrade förra året, icke trott att tiden är mogen redan nu att fordra en fullständig afväpning. Jag anser, att man får räkna något äfven med det osannolika och för öfrigt också hvad opinionen i landet är färdig med. Jag hör också till dem, och det göra väl alla, som anse, att skulle, otroligt att säga, ett krigsutbrott för oss inträffa, så ger man sig naturligtvis icke godvilligt, utan söker med de resurser och medel, som tillfället erbjuder, sätta sig till motvärn äfven mot ett öfvermäktigt våld. Men hvad vi i alla fall kan och måste lägga oss vinn om, är att vi skola ha vårt försvar nedsatt till ett minimum; det skall vara endast en skyddsvakt, ett neutralitetsförsvar af obetydlig omfattning. Och vidare anser jag, att detta bör ske i samråd med normän och danskar.

Jag var därför i fjol för min del skiljaktig med den socialdemokratiska riksdagsgruppens majoritet, så till vida, att jag icke kunde instämna med den däri, att man för närvarande endast borde inrikta sina ansträngningar på afskaffandet af lyxen i försvaret, äfven om man kunde få fram en så stor besparing som ett tjugotal millioner kronor, utan jag ansåg, att man borde rikta sig samtidigt mot detta preussiska försvarssystemets hjärta och se till, att skapa något annat och vida mindre kostsam än det nuvarande.

Med en sådan uppfattning kan jag icke heller förstå, hvarför jag i år skulle rösta för bifall till ett anslag för nyanskaffning af krigsfartygsmateriel, då jag i fjol röstade däremot. Vi skulle ju också afvakta den utredning, som göres. Nu vet man ju till och med — såsom sjöministern i dag påpekat såsom själfklart — att detta af utskottet förordade anslag kommer att också gå till pansarbåtar, om än icke af F-typen. Detta är för mig knappast någon öfverraskning, då det icke finnes någon representant i försvarsberedningarna för den riktning, jag representerar. Då har jag för min del så mycket mindre anledning att gifva mitt bifall till ett förslag, som jag vet skall utmynna i beviljande af penningar, som skola användas till andra ändamål och annan form af försvaret än jag för min del hoppats utredningen skulle leda till.

Situationen är som sagdt densamma som i fjol. Då sade liberalerna, att beviljandet af ett anslag till nyanskaffning af krigsfartygsmateriel var löst grundadt, och en socialdemokratisk talare yttrade då, »att vare sig det blir en liberal eller en konservativ typ, som godtages, så blir det för visso en undermålig typ», något som jag tror är riktigt. Nu

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*

(Forts.)

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.

(Forts.)

skall det anslag, som beviljas, det är ju i alla fall mindre, användas till en liberal pansarbåt. Jag tror icke, det är någon så stor fråga, det här gäller, att det är befogad anledning rifva upp en lysande partiskillnad på denna lilla skillnad i två anslagssummor.

Nu är det emellertid så, att vi stå gauska ensamma om vår mening, och om jag yrkar afslag, betyder det ingenting.

Å andra sidan har det blifvit sagdt, att ur den högre politikens synpunkt, som jag icke förstår i det här fallet, skulle det kunna bli en förfärlig oreda i ärendets behandling och i den politiska situationen, i fall man hölle på en så uppriktig ståndpunkt, som att i år liksom i fjol yrka och rösta för afslag på dylika anslag. Jag har nu faktiskt gjort det i och med min framställning. Och jag kan därför gärna i denna ringa mån ägna den önskade gården åt det parlamentariska politiska trycket, maktförhållandena och åt opportunismen, att jag afstår från att göra något bokstafligt yrkande.

Herr Pettersson i Bjälbo: Egentligen är tiden så långt framskriden, att jag kanske helst borde tåga, men när jag ändå begärt ordet, ber jag att få säga några ord i det föreliggande ärendet.

Vi minnas säkerligen från förra året, då statsverkspropositionen innehöll begäran om anslag till en F-båt, hur denna begäran möttes från vänsterhåll i denna kammare. Det sparades sannerligen icke på starka ord lika litet då som nu i dag. Så kom afgörandet i slutet af Riksdagen. På den gemensamma vöteringsväg fattades beslut om byggande af en pansarbåt, och blef då anslaget ett belopp af 3,800,000 kronor till första byggnadsåret. Jag erinrar mig lifligt det partisammansräde, då våra partier hade att bestämma sin ståndpunkt i frågan. Det fanns nog icke en enda af oss, som ej hade alldeles klart för sig de konsekvenser vår hållning skulle medföra, vi hade alldeles klart för oss, att inför de förestående valen och med hänsyn till de nya väljarna var det ock ur partitaktisk synpunkt oklokt att göra som vi gjorde, vi hade alldeles klart för oss, att vår hållning skulle medföra förlusten af många mandat, men å andra sidan måste vi också tänka på, hvad som var det rätta i det föreliggande fallet, och huruvida vi kunde stå till svars med att låta flottan förfalla, och vi sade såsom en man, att det fick gå huru som helst, högern må förlora än så många platser — detta kan möjligen i framtiden repareras — men det andra kunde möjligen icke repareras. Sådan var vår hållning då, och jag är för min del glad öfver att tillhöra ett parti, som handlade så vid denna tidpunkt.

I detta sammanhang vill jag säga, att våra partier då bestodo af 85 man. Af dessa voro icke mindre än 73, d. v. s. närmare 90 %, landtbrukare. I stort sedt kan man säga, att det var de moderata landtmännen i Andra kammaren, som ville stärka och underhålla sjöförsvaret, under det att storstädernas, handelsstädernas och sjöstädernas representanter i allmänhet ställde sig afvisande till denna angelägenhet. Detta är så mycket mera anmärkningsvärdt, som sjöförsvaret naturligtvis för städerna med deras sjöfart, handel och industri har mycket större betydelse än för oss landtmän. Bryter det loss, kommer stormen förr öfver städerna än öfver landsbygden. Hvad man än kan

säga om vårt beteende, så kan det åtminstone icke sägas, att vi voro besjälade af egoistiska motiv.

Så kom valstriden, och hvad vi väntat och förutsett inträffade verkligen i rikligt mått. Försvaret och särskildt pansarbåten blef ju vänsterns förnämsta agitationsmedel mot oss, och det var ju också det allra lämpligaste man kunde få tag i. Det var verksamt och tacksamt att komma till de 300,000 nya väljarna och säga: se, hur högern bär sig åt, den har voterat igenom en pansarbåt, som kostar 12 millioner, och icke nog med det, utan här skall sedan följa pansarbåtar för 100 millioner. Ja, det är rent otroligt, hvilka historier, som spredos ut om oss den tiden. Man kan säga, att försvarsoviljan och försvarsnihilismen firade verkliga orgier i vårt land. Var det då så märkvärdigt, att dessa nya väljare togo intryck af en sådan agitation? Det var det sannerligen icke, såvidt jag förstår. Men hvad som är besynnerligt, det är, att vänstern verkligen ville använda sig af sådana medel. Jag säger icke så mycket om socialdemokraterna, ty på deras program står ju taladt om successiv afskrifning af militärbördorna hän mot afväpning, och det är med ett visst berättigande de predika försvarsnihilism, ty de säga åtminstone öppet och ärligt ifrån hvad de vilja.

Nu har visserligen herr Rydén i sitt anförande i kväll ställt sig i viss mån sympatisk till försvaret. Men man vet hvarken hvar man har herr Rydén eller det socialdemokratiska partiet. Ibland säges det icke ett öre, icke en man till försvaret», ibland åter heter det, att vi skola försvara oss. Men i programmet talas det emellertid om fullständig afväpning. Jag tror, att det icke är så länge sedan herr Rydén sade, att det icke tjänade något till att kosta på ett öre för försvaret utan att vi i stället skulle rikta in oss på ett kulturförsvär. Jag vet nu icke, hur det skulle gå med vårt land, om vi skulle ge oss ut i krig med ett kulturförsvär och icke hade några vapen — man kan väl icke gå ut med knölpåkar, utan man måste vara rustad med verkliga vapen.

Så kommo då valen, när det svenska folket fått riktigt klart för sig, hvad högern gick för. Vid valen talade det svenska folkets röst och den sade, att den nuvarande excellensen hade rätt. Det var då det stora genombrottet skedde, och det blef naturligtvis en stor glädje hos alla liberaler. Jag vill erinra om, hurusom en liberal talare vid ett stort offentligt möte eller en bankett yttrade, att det skett en öfversvämning i vårt land, och att denna afsatt befruktande ämnen öfver allt. Såvidt jag kan bedöma saken, måste dessa befruktande ämnen vara så godt som uteslutande af socialdemokratisk natur, ty det var ju egentligen socialdemokraterna, som vunno i valstriden. Herrar liberaler kommo ju hit i det allra närmaste i samma antal som förut.

Nu vill jag endast omnämna, huru den stora segern utnyttjades beträffande den mycket omtalade F-båten. Den hade ju under hela valstriden tjänstgjort som en spets, som en ramm, om jag så må säga, på den stora murbräcka, som man användt emot oss, och då den gjort vänstern alldeles ovärderliga tjänster, borde man, om icke för annat, så åtminstone för den skull, haft någon misskund med densamma. Men den offrades, och hvarför? Ja, kanske kände man en viss mora-

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*
(Forts.)

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*

(Forts.)

lisk förpliktelse att efter allt det vackra man sagt om F-båten söka få bort detta vidunder från den politiska arenan. Kanske var det ett nödvändigt offer för ett fortsatt »fruktbringande samarbete». Kanske den nuvarande sjöministern kände sig bunden af ett uttalande, som han gjorde redan under förra riksdagen, då debatten pågick om pansarbåten, och vid hvilket tillfälle han uttalade en hotelse om att äfven om båten blef genomvoterad, skulle den ändå aldrig byggas — ett uttalande, som enligt mitt förmenande i hög grad befordrade hans senare upphøjelse. Kanske var det dessa orsaker, som samverkade, kanske att därtill kommo andra. Emellertid, resultatet blef, som alla veta, det, att den nya ministären förmådde konungamakten att gå med på en suspension af pansarbåts-beslutet, som i själfva verket innebar, såvidt man kan höra nu, ett upphäfvande däraf, och man drog sig icke för en sådan åtgärd, oaktadt, såvidt jag kan finna, detta innebar en våldshandling af den beskaffenhet, att det icke finnes något motstycke därtill i nyare tiders svenska riksdagshistoria. Jag kan för min del icke finna, att det var att respektera Riksdagens värdighet på ett synnerligen bra sätt, då man härigenom helt enkelt ignorerade hvad Riksdagen föregående år sagt och bestämt.

Jag erinrar mig ett annat tillfälle, då det var fråga om Riksdagens värdighet. Det var för två eller tre år sedan, då den mycket omtalade paragraf 46 var på tal. Då ordades också mycket om Riksdagens värdighet, och då ansågo liberalerna mycket angeläget, att denna dess värdighet icke på något sätt trädde för nära, och en framstående ledamot af denna kammare, som numera är justitieminister, yttrade, att det var förräderi att icke rösta så, som han ansåg lämpligt. Jag vill icke använda ett ord, som i någon mån är så starkt, som det han använde, men jag har omtalat denna episod, som en stor del af herrarna komma ihåg, därför att det kan vara lämpligt att anställa vissa jämförelser mellan förhållandena då och nu, och det kan också vara lämpligt att, ifall jag för min del icke väger hvarje ord med guldvikt, påvisa, att en sådan man som den nuvarande justitieministern kunde använda ett ord, som var ofantligt starkare än det, som jag tänkt någonsin använda.

Så kom Riksdagen, och vid remissdebatten var det klart, att frågan togs upp. Men ifall man väntat att från regeringsbänken få höra några toner af den försvarsmelodi, som man sjungit under hela valstriden, så bedrog man sig kapitalt. Nu var det ett helt annat ljud i skällan, nu var det försvarsvänlighet i högsta grad, nu fanns det ingenting, tycktes det, som låg regeringen närmare om hjärtat än att skaffa ett starkt och betryggande försvar.

Mina herrar! Under sommarens valstrid sade hans excellens herr statsministern att det icke är tänkbart, att vi i framtiden kunna kosta på försvaret tillnärmelsevis så mycket som vi hittills gjort. Då drog man sig icke för att i programmet sätta in en förespegling om förkortad värnpliktstid, och hur denna förespegling utnyttjades af tusentals politiska profryttare veta vi alla. Dessa förespeglingar omsattes uti starka försäkningar och starka löften af alla dessa. Hvad som åtminstone förefaller mig alldeles tydligt och klart är det, att de handlingar, som herrar liberaler gjorde sig skyldiga till under föregående

års valstrid, stå i absolut motsats till de ord om god försvarsvilja, som vi ha hört såväl vid remissdebatten som här i dag från det hållet.

Nu kan någon säga: »hvad tjänar det egentligen till att stå och röra i dessa saker?» Ja, det kan man ju säga. Men jag för min del anser, att man bör reagera emot det sätt, på hvilket valstriden fördes under förra året. Man måste uttrycka sin indignation öfver något sådant. Det duger icke att på sätt, som herrar liberaler gjort, särskildt under sommarens valstrid, draga ner försvarsfrågan till en parti-fråga, ty det har faktiskt skett. Är det så, att försvaret är en nationell nödvändighet, då är det ju äfven så, att försvarsvänlighet, försvarsvilja är någonting aktningvärdt, ja, jag vill säga, att det är rent utaf en dygd, och då bör den också behandlas därefter, så att man aktar sådana personer och sådana partier, som ha en sådan försvarsvilja. Det är, som sagdt, detta, som jag ville säga. Det är egentligen en protest emot herrarnas uppträdande under förra årets valstrid, som jag härmed vill inlägga.

Nu kommer herr Nilson i Örebro bland andra och säger: »mina herrar, nu skola vi vara sams. Herrarna skola gå med oss, allt det gamla skall vara glömdt, och vi skola höja försvaret upp på ett högre plan.» Ja, mina herrar, hvad är det annat vi alltid gjort? Vi ha hållit försvarsfrågan på ett högre plan, och detta ha vi visat under hela tiden. Vi ha visat det hela denna riksdag, då vi hjälpt herrarna med anslag till försvaret, som herrarnas allierade satt sig emot. Det måtte, såvidt jag förstår, vara tillräckligt bevis. Vilja herrarna höja försvarsfrågan till ett högre plan, ja, kom då upp till oss, det tror jag är det rätta. På något annat sätt lär det väl knappast gå. Herrarna få väl icke begära, att vi, efter hvad som skett, skola kunna utan talande skäl tro allt, hvad herrarna försäkra. Vi vilja se gärningar och äro icke belättna med endast ord.

Beträffande sedan den mycket omtalade pansarbåtsinsamlingen, ha ju åtskilliga herrar i denna kammare klandrat den i ordalag så starka, att jag skulle kunna säga, att dessa ordalag äro fullkomligt otillständiga. Hvad ha herrarna för rättighet att säga, att de, som ha skänkt pengar till detta ändamål, gjort det af oädla motiv. Hvarken de herrar, som klandra detta, eller jag kunna rannsaka hjärtan och njurar, och de ha icke den minsta rättighet att komma med några sådana beskyllningar. Det måste vara personer, som ha ett hatfullt sinne, som verkligen kunna komma med några sådana.

Jag vill icke uppehålla kammarens tid längre. Jag vill endast sluta med att yrka bifall till föreliggande reservation.

Häruti instämde herrar *Lundell* och *Andersson* i Knäppinge.

Herr Starbäck: Herr talman, mina herrar! Vi ha nu varit med på en liten utflykt till förra årets valrörelse, och sedan den ärade talaren yttrat något om, hur fruktansvärdt illa i all synnerhet vi liberaler då skötte oss, särskildt med hänsyn till försvarsfrågan, och sedan han uti sitt anförande slungat ut ganska svåra beskyllningar mot oss — det vill säga, han undvek visserligen att själf komma med de starka uttrycken, ehuruval han citerade dem från annat håll — slutar

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.

Forts.)

han i all sin kärvänlighet med att förklara, att det är vi, som möjligen ha någon anmärkning att rikta mot F-båten, som ha det hatfulla sinnelaget. Nå ja, man är ju van vid litet af hvarje, men att i samma anförande få böra sådana motsatser utan mer än egentligen ett par ögonblicks tankestreck är ju litet förvånande, äfven uti en försvarsdebatt.

Emellertid *revenons à nos moutons*, herr talman. Jag skall be att efter denna sommarutflykt få säga några ord om föreliggande ärende och att, ehuru tiden är rätt långt framskriden, få säga ett par ord om pansarbåtstypen.

Nu torde ju ingen kunna förneka, att uti vår försvarsfråga öfver hufvud taget och enkannerligen, då det gäller sjöförsvaret och pansarbåtbygget, föreligger sedan många år tillbaka utredning på utredning. En sådan utredning, som man kanske har tappat bort, vare sig med eller utan god vilja, är den från 1901, som jag skall be att här i största korthet få återväcka uti kammarens hågkomst. Det finns nämligen där ett mycket märkligt aktstycke. De sakkunniga kommitterade, som tillkallades 1901, hade naturligtvis, då det gällde bestämmande och utredning, om hvilken pansarbåtstyp som var den lämpligaste, att sysselsätta sig med våra grannars flottors styrka och de typer, som då funnos, de som voro påtänkta eller höllo på att byggas. Det var sålunda de föränderliga faktorer, gentemot hvilka vårt försvar skulle bestämmas. Men det fauns också andra faktorer, hvilka voro jämförelsevis oföränderliga, konstanta, såsom landets naturbeskaffenhet, våra skärgårdar och våra finansiellt begränsade möjligheter. Just med afseende på svårigheterna att tillfredsställa de af dessa olika faktorer betingade olika hänsyn ber jag att få peka på det märkliga aktstycke, som jag nyss antydde, hvilket är undertecknad utaf en auktoritet, som jag icke ogärna åberopar, fast det är mera sällan man på senare tider hör honom åberopas såsom auktoritet af en vänsterman. Till detta betänkande fogades nämligen en reservation, undertecknad utaf nuvarande amiral Vilhelm Dyrssen och tillsammans med honom numera kommandör Dahlgren. Det är nu märkligt med den reservationen, att man kan, som jag skall försöka visa, åberopa den just emot förslaget om F-båten, ehuru väl herr Dyrssen, tror jag, ofta åberopas som en af de allra starkaste auktoriteter för F-båten.

Han yttrar i sin reservation till att börja med: »De militära hufvudegenskaper, som vid en undersökning af den lämpligaste fartygstypen företrädesvis böra komma i betraktande, äro: bestyckning, bepansring, fart och aktionsradie; hvarvid likväl den begränsning i utvecklingen af dessa egenskaper måste iakttagas, som följer såväl af den nödvändiga fordran, att deplacementet icke må växa på ett sätt, som menligt inverkar på *fartygens förmåga att bekvämt navigera våra skärgårdsfarleder*, som ock af önskvärheten, att en alltför stor kostnad ej må förhindra *anskaffandet af ett tillräckligt antal.*» Med denna förutsättning frågar han då, om det finnes någon möjlighet för oss att vinna någon öfverlägsenhet öfver en fiende i våra farvatten. Han kommer snart på det klara med, att detta är omöjligt i alla eller ens flera afseenden, men man får se till, huruvida det är möjligt i något afseende. Han säger: »Att i sådant syfte försöka förhöja styrkan

hos bepansringen eller aktionsradiens storlek skulle uppenbarligen icke leda till målet, hvarför den inverkan på typen, som skulle föranledas af dylik utveckling, icke torde behöfva närmare vidröras. Föga gynnsammare skulle det ställa sig att i angifvet syfte öka bestyckningen å våra första klass pansarbåtar. Ty med bestyckningen växer äfven deplacementet, och vi skulle under en sådan sträfvan snart befinna oss vid en gräns, där fartygsstorleken för oss lade hinder i vägen för vidare utveckling, utan att vi ändock, hvad bestyckningen vidkommer, uppnått likställighet eller öfverlägsenhet öfver en eventuell motståndares slagskepp, alldestund vi måste förutsätta» — jag ber herrarna fästa uppmärksamheten vid detta uttalande — »att våra mäktiga östersjögrannar, hur många kanoner vi än å våra fartyg uppställa, å sina kunna uppställa flera, och att, för öfrigt, äfven om våra fartyg, hvart och ett för sig, vore lika kraftigt bestyckade som deras, dessa makter kunna bygga ett till följd af deras större nationalrikedom större antal sådana fartyg».

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*
(Forts.)

Så kommer han till frågan om möjligheten för de svenska pansarbåtarna af ökad fart och konstaterar, att en sådan behöfves särskildt med hänsyn till vår stridsflottas hufvudoperationsföremål, »en fientlig transportflotta, som kan antagas nästan uteslutande bestå af obebärade handelsångare under konvoj af hufvudsakligen lätt bestyckade krigsfartyg». Han föreslår därför ett fartyg, som är betydligt underlägset med afseende på deplacement, med afseende på djupgående än det större förslag, som af de sakkunniga framläggdes, och med en kostnad, som också med mer än miljon kronor understiger den typ, som utaf majoriteten då ansågs för den riktiga. Han säger om detta fartyg, att det krafttillskott, som skulle vinnas för en ökad kostnad af i rundt tal 1,130,000 kronor, icke synes förtjäna denna uppoffring. »Ytterligare skäl för min ståndpunkt i denna fråga är — fortsätter han — att då ökningen af artilleriet och bepansringen icke är alldeles nödvändig, men drager med sig olägenheten af stort deplacement och så stor kostnad, att anskaffandet af ett tillräckligt antal fartyg af typen därigenom motverkas, så kan förslaget icke anses antagligt. Från min synpunkt kan jag så mycket mindre biträda det stora förslaget, som jag anser, att om rikets tillgångar skulle medgifva att vid byggandet af pansarbåtar låta dimensionerna svälla ut såsom i det större förslaget, så bör framför allt eftersträfvast att vinna säker öfverlägsenhet i fart öfver eventuella motståndares samtidigt byggda slagskepp».

Han motsätter sig sålunda kraftigt på grund af dessa synpunkter — svårigheten att med större fart navigera i våra skärgårdsleder och risken att genom alltför stora båtar, alltför dyrbara båtar, antalet skall bli så litet — antagandet af en typ, som skulle vara större än den utaf honom föreslagna.

Man måste då fråga sig: hvad har inträffat, som gör att samme man nu kan åberopas såsom auktoritet, när det gäller F-båten med ett deplacement, som är en tredjedel större än den då föreslagna typen och som betingar två gånger så stora kostnader som denna? Det kan ju icke vara någon förändring i fråga om våra skärgårdar; det försvarsmedlet är fortfarande modernt och åberopas af alla, och kraf-

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*
(Forts.)

vet på att vi behöfva ett så stort antal pansarbåtar som möjligt förefinnes i kanske än högre grad nu än förr. Man kan då icke förstå annat, än att det är byggandet af de stora pansarbåtarna af Dreadnoughts- och Super-Dreadnoughts-typen, som inverkat på honom i egenskap af auktoritet.

Jag har här i min hand ett yttrande af en person, som anses för en af vårt sjöförsvars främsta auktoriteter, nämligen föredraganden i sjökrigskonst i Örlogsmannasällskapet, kommandör W. Hamilton, som i denna fråga har ett par uttalanden, som jag likaledes skall tillåta mig att citera. De äro för öfrigt mycket korta men enligt min mening särdeles märkliga. »Otvifvelaktigt blifver det», säger han, »för dessa s. k. Super-Dreadnoughts förenadt med de allra största svårigheter att navigera längs med och i närheten af våra kuster, sedan flytande sjömärken intagits eller förändrat läge, båkar rifvits och fyrar blifvit släckta. Och få äro de skärgårdsleder, där ett inträngande icke är förbundet med den allra största risk. Här blir det ej endast djupgåendet, utan äfven längden, som kan blifva till hinders och ödesdiger, om ett oväntadt motstånd skulle tvinga fartygen att vilja vända. — Otvifvelaktigt kunna ypperliga tillfällen under sådana förhållanden erbjudas undervattensbåtar att göra anfall mot den inträngande fienden, under förutsättning af att dessa haft tillräckligt stöd af artillerifartyg, hvilka kunnat förhindra kryssare och mindre fartyg från att rensa det skärgårdsområde, hvarigenom leden framgår, och äfvenledes fördriva undervattensbåtarna.» Och vidare säger han: »Huru egendomligt det än må förefalla, kan sålunda stormakternas alltjämt fortgående täflan i att öka tonnage på slagskeppen underlätta försvaret af våra kuster och skärgårdar.»

Det är, synes det mig, värdt att lägga märke till just detta uttalande ifrån år 1901 af amiral Dyrssen, sedt i belysning af de nu sist citerade uttalandena af kommandör Hamilton. Det kan ju under sådana förhållanden icke synas alltför förmätet, att jag för min enskilda del med stöd af amiral Dyrssens auktoritet och på grund af de uttalanden, som han hade år 1901 i sin reservation och hvilka jag fortfarande finner fullt giltiga, anser F-båtstypen alltjämt vara synnerligen omtvistad; ja, jag för min del är fortfarande färdig att yrka afslag å förslag om att bevilja medel för byggande af en sådan båt.

Nu har under debattens lopp både här i Riksdagen och utanför densamma ständigt och jämt framkommit yttranden om, att nu ha vi nog af pappersutredningar och att med dem kunna vi icke sköta något försvar, och särskildt har i den Hedinska broschyren ett särdeles drastiskt yttrande i detta afseende kommit till offentligheten. Ja, det kan ju icke förnekas att sådant tal har ett visst fog för sig, men vi få väl ändock komma ihåg, att den utredning, som den nuvarande liberala regeringen igångsatt, icke är många månader gammal, medan vi däremot förut haft utredningar angående försvaret, som varit ett tiotal år gamla, ja, i vissa fall ändå äldre.

Jag vill i afseende å dessa utredningar erinra om ett omdöme, som fälldes angående den sista stora utredningen på detta område, den utredning af den stora försvarskommittén, som vi hade tillfälle att debattera förra riksdagen. Det åsyftade omdömet är fälldt af general-

major J. G. Wikander i hans broschyr om »Försvarsproblemets lösning», och det lyder på följande sätt: »Hvad har skett? Det slutliga svaret på denna fråga blifver, med ledning af det ofvan anförda: den omvårdnad om landets försvar, som fick sitt naturliga och vackra uttryck i statsrådsprotokollet den 5 januari 1906, har under de gångna 5 åren resulterat uti ett rastlöst pappersarbete, som hopat volymer af utlåtanden, utredningar och granskningar på hvarandra, men som i realiteten, hvad handlingen angår, utmynnat i det lilla obetydliga ordet — intet!» Sedan tillfogar han i en not: »Sedan detta skrefs, har Riksdagen beviljat medel till en tredjedels pansarbåt.»

Jag har velat fästa uppmärksamheten vid detta uttalande från ett håll, som väl ingen kan misstänka för att vara försvarsfientligt. Det synes mig, som om ändock något afseende borde kunna fästas vid detta omdöme och att det borde ha kunnat återhålla alla de hårda ord, — jag skulle gärna vilja säga förlugna ord, men det går icke efter denna debatt — de medvetna förlöpnings och, man kan säga, förolämpningar, som från högerns sida riktats mot oss liberaler och vänstermän under denna debatt och många gånger förr. När man har ett sådant omdöme om högerns stora försvarskommitté, som att resultatet däraf anses vara intet, då tycker jag, att man bör tala litet tystare om hvad den liberala regeringen och dess försvarsvänlighet kan åstadkomma.

Det har ju varit på det sättet — och det förstår jag — att under det att den Lindmanska regeringens utredningar pågingo, var det lugnt och stillsamt i landet. Då litade man på sin regering och det hördes icke ett knyst från högerns läger öfver, att det vara fara å färde i dröjsmål. Så kom regeringsskiftet, och ett tu tre vaknade svenska folket en morgon inför den fasansfulla utsikten att vara fullständigt försvarslöst. Ja, det är ju högst märkvärdigt, men oro väckte det, och många voro färdiga att tro på högermagisterns ord. Så började pansarbåtsinsamlingen, d. v. s. den började icke genast, utan det dröjde ju ganska länge. Jag skall dock nu icke tillåta mig att yttra många ord om denna pansarbåtsinsamling. Jag känner många af de små i landet, som gifvit af sin knappt tillmätta inkomst till denna pansarbåt och verkligen uppförande inskränkt på sina vanor för att kunna visa sin försvarsvänlighet; och därom äro vi nog alla ense, att i dessa 13 eller 14 miljoner, eller hvilken summa det nu kan vara, finnas många af småfolkets slantar, gifna med verklig entusiasm. Men när det nu talas om både i Första och Andra kammaren, att i denna storartade försvarsrörelse, som skall visa folkets entusiasm, finnes ingenting annat än den äktaste patriotism, då tillåter jag mig på mycket bestämda skäl att ha en något annan mening om den saken.

Det inträffade, sedan regeringens beslut i F-båtsfrågan blifvit bekant, att en mycket försvarsentusiastisk man insände ett förslag till vederbörande här i Stockholm, ett förslag, som utmynnade i att något borde göras, som ställde i utsikt startandet af en insamling. Det upprop därom, som underställdes dessa vederbörandes omdöme, var skrifvet under samvetsgrant försök att göra detsamma så fullkomligt opolitiskt som möjligt. Det var skrifvet af en högerman, men han hade underställt det en vänstermans omdöme, hvilkens granskning och

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*

(Forts.)

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.

(Forts.)

rättelser han tog till godo. Nåväl, hvad blef detta af verklig försvarsifver framburna förslags öde? Jag tror, att en redaktör för en ledande högertidning här i Stockholm skulle kunna hämta upp manuskriptet ur sin rymliga papperskorg, där det veterligen hamnade. När mannen i fråga efter någon tid sökte få reda på sitt förslags öde, svarades det, att det kunde ju icke vara lämpligt att sätta i gång en dylik insamling, ty lyckades insamlingen, skulle vänstern känna sig frikallad från all omsorg om flottans nybyggnad för en tid framåt; misslyckades den åter, skulle saken få ett skimmer af löje öfver sig. Man var således särdeles ängslig för, huru det skulle kunna gå med ett fullt opolitiskt insamlingsförslags öde här i landet. Så kom emellertid den Björkquistiska insamlingen, och då var det icke längre värdt att förhala tiden, utan man satte då igång med pansarbåtsföreningen och dess insamling, och jag kan omöjligen, herrar högerledare må ursäkta mig, få någon annan uppfattning om denna fosterländska rörelses start, än att det var politik med i densamma.

Nu är det ju tydligt, efter hvad som förekommit under debatten här i dag, att de vackra, varma och förhoppningsfulla ord, med hvilka debatten inleddes från vänsterhåll, ha förklingat för fullständigt döfva öron. Det tyckes icke finnas någon möjlighet här att blifva eniga om försvarsintresset såsom målet, utan vi skola fortfarande käbbla på ett mer eller mindre lyckligt sätt om medlen. Det hvilat dock någonting högst sorgligt öfver vår försvarsfrågas öde inom den svenska riksdagen. En lång tid framåt höjdes för hvarje gång den devisen: Bevilja! Bevilja! Eljest är fosterlandet i fara! Så var det, när de 90 dagarna beslutades, och allt skulle då vara väl; så gick det till tio år därefter, då vi fingo 1901 års härordning, och på samma sätt var det, när F-båten beviljades vid 1911 års riksdag. När nu detta makt-språk icke längre har resonans, när det icke går att få upp rösterna — jag skall icke använda det uttryck, som väl här vore bättre på sin plats såsom mest betecknande — då det, som sagdt, icke med några som helst medel går att få upp tillräckligt med röster för det gamla högerprogrammet, hvad har man då panna att säga? Jo, man beskyller oss alla för att nära nog ha sålt oss socialdemokraterna i våld. En sådan beskyllning, som herr Lindman här framslungade mot ett helt parti, som dock är framsprunget ur en stor väljarmassa, och emot den regering, som nu sitter, borde ju egentligen icke på något som helst sätt besvaras; där är tystnadens förakt det enda svaret. Men då det sedan upprepats af andra talare, ber jag dock att få säga både herr Pettersson i Bjälbo och andra hans meningsfränder: Varen så goda, mina herrar, att slå eder för edert bröst och säga: Vi äro de enda sanna fosterlandsvännerna, vi äro de enda som tala sanningen till folket; ni andra föra en valagitation, så att ni borde skämmas.

Gärna för mig. Men jag vågar påstå, att vi följa grundlagens bud: »Riksdagsmännen kunna i utötningen af sin befattning icke bindas af andra föreskrifter än rikets grundlagar», och hvad vi sagt våra valmän ha vi sagt af fullaste öfvertygelse och det är efter den öfvertygelsen, som vi här nedlägga våra röster i urnan.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olofsson i Avik: Herr talman! När år 1901 den stora försvarsfrågan förelåg inför Riksdagens kamrar, var jag jämte några andra af Andra kammarens ledamöter tveksam om, huruvida det stora förslaget, som då förelåg, lämnade tillräckligt utrymme för flottan. Vi hyste nämligen särskildt varma sympatier för flottan och hade tänkt oss, att den vore af särdeles stor vikt i försvarshänseende. Vi trodde då, att landets bärkraft icke skulle kunna uppbära det dyra försvar, som vi ansågo ligga i ett landtförsvar med de 365 dagarna — något annat förslag förelåg icke då, utan det var ju först senare, som Riksdagen lyckades afpruta 4 månader för infanteriet, hvarigenom äfven försvarskostnaderna betydligt reducerades. Vi hade också så godt som beslutat oss för att afgifva en motion i riksdagen i det syfte, som jag nyss omnämnde. Då vi emellertid uppgjorde förslaget till denna motion, kommo vi underfund med, att om vi framlade densamma för kamrarna, skulle vi med den på grund af de s. k. sågfilarna uppjagade försvarsstämning, som då rädde, helt enkelt betecknas såsom försvarsnihilister. Vi afstodo sålunda från motionen, men såväl den egentlige förslagsställaren, nämligen lektor Kardell i Östersund, som jag vidrörde saken under den debatt, som då ägde rum i Andra kammaren. Detta gaf en varm försvarsvän anledning att yttra följande ord: »Här har en talare på gälfiebänken och en på närkesbänken framhållit, att det vore önskligt att få en utredning om, hvilken roll flottan borde spela vid landets försvar, innan vi fatta beslut i den nu föreliggande frågan, om landets tillgångar måhända inte skulle tillåta oss att tillgodose både land- och sjöförsvaret i sin helhet. Jag vill då blott helt kort och godt påminna därom, att det redan finnes en flottplan med uppgift om det antal fartyg af olika slag, som måste anses erforderligt för att flottan skall kunna utföra sin roll vid försvaret, nämligen att skydda våra kuster. Jag vet icke, hvilken utredning skulle kunna gifva ett annat svar».

Såvidt jag vet, blef äfven den flottplan, som då förelåg, utförd, men den blef dock icke färdig förrän år 1907. Alltså för fem år sedan blef den flotta färdig, om hvilken det då sades, att den skulle utgöra vårt försvar. För huru lång framtid den skulle utgöra det, nämndes visserligen icke, men om jag vid det tillfället skulle gentemot den nyss citerade talaren ha sagt: Ja, det är godt och bra, men år 1912 är den flottan oduglig, ja, då undrar jag, hvilket svar jag skulle ha fått den gången i Andra kammaren. Det är sålunda min oförgrifliga mening, att vår flotta icke kan vara i så dåligt skick nu. Jag tror tvärtom, att den är i ett synnerligen godt skick och att den s. k. F-båtens byggande skulle kunna anstå till dess att man finge de utredningar färdiga, som vi redan då pekade på, nämligen utredningarna om, huru de olika försvarskrafven böra ställas och planläggas i förhållande till landets bärkraft.

Jag beklagar, eller kanske rättare sagdt, jag beklagar icke, att jag icke har den tro på fackmännen i detta afseende som herr Indebetou. Han sade nämligen, att han här tror fullt och fast på fackmännen, och då fackmännen ha sagt, att F-båten är den rätta båten för våra förhållanden, måste vi också tro därpå och handla därefter. Ja, men om så vore förhållandet, hvarför skulle då egentligen vi, fol-

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*

(Forts.)

kets representanter, här yttra oss i en sådan fråga som denna. Det vore ju absolut meningslöst, om vi obetingadt skulle tro på fackmännen i alla föreliggande frågor. Jag tror för min del, att det är vår skyldighet att efter bästa förstånd söka sätta oss in i hvarje förekommande fråga och handla, tala och rösta efter den uppfattning, vi därvid kommit till.

Nu är nog icke herr Indebetou ensam om denna sin åsikt, utan detsamma har man ju äfven sett i pressen, och det har äfven uttalats vid många tillfällen, att fackmännen stå eniga om denna sak, att man kan påvisa tidningsuppsatser, broschyrer och allt möjligt dylikt, där fackmännen stå eniga. Ja, alldeles samma resonemang hördes år 1901, då det gällde försvarsfrågan. Då stodo också alla fackmän, d. v. s. alla militärer, fullkomligt eniga om det idealförslag, som då genomdrefs. Då uppträdde emellertid herr Andersson i Nöbbelöf, numera herr Andersson i Skifarp, och uttalade följande ord: »En talare här har påpekat, att det i artiklar, som stått att läsa i åtskilliga tidningar och tidskrifter, frambållits det nu föreliggande förslagets brister, men att det icke stått några namn under dessa artiklar, hvadan det var ovisst, om de vore af fackmän. Ja, det förvånar mig icke alls, ty jag har hört många officerare, som mycket skarpt kritiserat förslaget, men de ha alla slutat med att säga: Tala för all del icke om, att jag nu har sagt detta. Sålunda är det ganska förklarligt, att man icke ser några namn under dessa offentliga uttalanden; de veta ju, att det hvarken är lämpligt eller passande för en underordnad att kritisera offentligen ett sådant förslag som detta, hvilket skall drifvas igenom på det ena eller det andra sättet». Ja, mina herrar, det uttalandet torde kunna tillämpas äfven nu, ehuru jag nog tror, att den, som då uttalade dessa ord, icke nu skall vilja stå för dem.

Emellertid skall jag för min del icke uttänja debatten vid denna sena timme. Jag har endast velat tillkännagifva detta, och jag tror för min del, att hvarken sjöofficerarne eller sjöförsvaret skola bli lidande på ett uppskof i syfte att få en fullständig plan och utredning till stånd härvidlag.

Herr Lundström i Göteborg: Herr talman! Det känns icke särdeles angenämt för en högerman att nu taga till orda här i kammaren, sedan från regeringsbanken insinuationsvis t. o. m. motståndarnas personliga aktning dragits i tvifvelsmål. Jag tror, att det öfver hufvud taget är oklokt att söka gradera den personliga aktningen, ty man löper alltid den risk, som den nämnde talaren tycktes känna så väl till, nämligen risken med svinhugget.

Det skulle därför vara angenämast att ingenting säga, men det finnes i alla fall några omständigheter, som göra, att om man tege, skulle nästan stenarna ropa — jag menar då, mina herrar, särskildt de stenar, som man söker lägga i vägen för den mest storartade af offergåfvor, som i fredstid mig veterligen något folk i historien framburit. Det kommer tvifvelsutänkt att te sig underligt för eftervärlden att, när det statsutskottsbetänkande läses, där för första gången i ett officiellt svenskt utlåtande talas om denna verkliga enastående händelse, finna, att detta icke skett med ett ord af erkännande, utan

endast med ett försök att om möjligt omintetgöra dess verkningar eller åtminstone leda dem in på banor, dit dess gifvare icke ha syftat. Det synes verkligen vara skäl att öppet utsäga, att här håller ånyo på att inlätas ett af de allra fulaste bladen i den svarta bok, som heter *den svenska otacksamhetens historia*. Det förefaller verkligen, som om statsutskottets majoritet och majoriteten i denna kammare liksom och kanske framför allt äfven den regering, som stöder sig på denna majoritet, hade haft anledning att fästa något annat afseende vid denna insamling och dess resultat än det, som här uttalats.

Vi veta alla, att när den förra Riksdagens beslut i pansarbåtsfrågan af den nuvarande regeringen suspenderades eller de facto upphäfdes, så förklarade man, att ett nytt moment kommit till, att en sak kommit i vägen, som gjorde, att beslutet icke borde realiseras. Det förefaller, som om det *nu* verkligen hade kommit ett faktum i vägen, som borde ha haft till följd, att man tänkt sig för, om det icke gällde att på nytt upphäfva det beslut — denna gång regeringsbeslutet — och här är det ett verkligt faktum, som kommit till, icke blott ett faktum, som man själf formellt tillskapat. Detta faktum är, att vi i denna stund kunna få, icke eu F-båt, utan två F-båtar. I denna kväll kunde öfver världen utgå det budskapet, att Sveriges flotta i verkligheten i detta nu fått ett tillskott af icke mindre än 12,000 ton. Men jag vet ju väl, att detta faktum existerar icke för de makthafvande såsom någon mellankommande händelse. Men nog kunde äfven statsutskottets nuvarande majoritet ha tänkt något på följderna af att gifva den nuvarande regeringen det direktivet att göra hvad göras kan för att kasta dessa frivilligt erbjudna gåfvor tillbaka i ansiktet på gifvarne. Det kan hända, att det så småningom af detta kan blifva en opinion, som lyfter de stenar, man söker lägga i offergåfvans väg, och låter dessa stenar beskrifva vägen tillbaka mot dem, som lagt ut dem.

Det var många, som hade hoppats, att detta mallankommande faktum i alla fall skulle kunna åstadkomma så mycket, att man hade här ett ögonblick tvekat inför frågan, om det icke kunde vara värdt ett offer af partisinet, och om det icke kunde vara en plikt att gripa detta tillfälle att låta, medan utredningen kan i lugn och ro fortgå, tvenne de kraftigaste fartyg, som Sveriges flotta någonsin ägt, byggas och växa fram på de svenska varfven. Icke blir väl den utredningen sämre, icke bör väl den utredningen blifva någonting, till hvilket det svenska folket icke kan ha förtroende, äfven om det under tiden växer fram ett skydd så stort, att man ännu för några år sedan icke vågade hoppas på att så fort få något sådant. Det förefaller mig, som om här funnits ett sätt att lyfta upp försvarsfrågan på ett högre plan, och det hade verkligen varit ett tillmötesgående, där bägge parterna gjort sitt.

Nu stå vi i stället i den ställningen, att litet eller intet går fram ur hvad eu föregående talare kallade »det långa käbblet», och jag skulle vilja säga det lilla partisinnets puttelkrämeri med de stora ögonblicken och de stora tillfällena. Ty, mina herrar, skrattnen eller ej, men det *är* ett stort ögonblick detta, då Andra kammaren går att fatta sitt beslut i denna fråga. Det är, jag vet det, herr talman, icke

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*
(Forts.)

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.

(Forts.)

så ofta, som den historiska ansvarskänslan gör ett besök i denna sal, men det förefaller mig, som om det verkligen i afton borde vara ett sådant tillfälle, och då kunde man också verkligen ha tänkt sig möjligheten af, att ett sådant ögonblick skulle ha gripits af dem, som hade varit närmast till att gripa detsamma. Jag får bekänna, att jag själf — så litet partiman är jag, fastän man har sagt, att jag och så många andra af mina meningsfränder främst skulle vara det — så litet partiman är jag, att jag skulle hälsat det med den varmaste glädje, fast det blifvit en motståndarnes regering, som gripit detta stora ögonblick och på samma gång skaffat oss under öfvergångstiden den trygghet, som nu står oss till buds att få, om vi vilja ha den, och samtidigt fört fram den stora utredningen, af hvilken de själfva hoppas så mycket och till hvilken jag för min del önskar all lycka. Men vi ha redan hört af yttranden i Första kammaren, att detta tillfälle, det stora ögonblicket, *icke* kommer att begagnas.

Jag hade i det fallet tänkt mig, att det skulle ha varit den man, som nu främst bär ansvaret, hur Sveriges öden ledas och hur dess försvarsöden komma att skiftas i framtiden, som dock till sist skulle ha gripit detta ögonblick. Ers excellens, jag ber eder värdigas tillgifva mig, att jag vågar från denna plats direkt vända mig till eder, men jag står här, jag vågar säga det, icke såsom partiman, utan endast såsom taleman för de tusentals försvarsvänliga valmännen i rikets största sjöstad, som väl veta hvad det betyder för dess handel och för Sveriges hela andliga och materiella utveckling, om under dessa af eder regering skapade öfvergångsår det kunde fladdra blågula flaggor på hafven från åtminstone två stora pansarfartyg, sådana som vi ännu aldrig haft. Sveriges flotta hade kunnat, om ni, ers excellens, velat det, i denna stund fått den väldigaste tillökning i ett slag, som den fått sedan kung Göstas dagar. Ett ord af ers excellens, ett enda ord, — och det skulle ha blifvit en helt annan läggning på hela vår försvarsfråga, och det skulle i denna stund ha varit verkligen vunnet, det, som statsutskottets vice ordförande så vackert talade om. Jag hade hoppats, att ers excellens skulle ha gripit detta tillfälle, ty en gång förut, för nära sju år sedan under olyckans och skammens dagar i vårt land, då var dock ni, ers excellens, en af dem, som vågade träda fram och bland de främsta slå ett slag för att återvinna åtminstone spillrorna af Sveriges ära och intressen. Den gången kunde ni gripa ögonblicket. Vi skulle ha glädt oss mycket, om ni gjort det äfven nu.

Nu är — vi ha hört det i dag i Första kammaren af eder — tillfället lämnadt obegagnadt, och det är därom icke nu något att säga. Men det ordet måste dock bli sagdt, att ifall — det himmelens Gud förbjude — den stunden skulle komma, medan edra utredningsluntor växa, då Sveriges land skulle få det sorgligaste af tillfällen att begråta, att Sveriges två största och bästa pansarfartyg icke simma på hafvet utan ligga i regeringens papperskorg, då är, ers excellens, ansvaret edert och ingen annans.

Herr talman! Jag har sagt hvad mitt samvete bjöd mig att säga och har ingenting vidare att tillägga.

Chefen för sjöförvarsdepartementet, herr statsrådet Larsson: Herr talman! Den siste talaren apostroferade direkt hans excellens herr statsministern, och det kan ju då synas något egendomligt, att jag tar till orda omedelbart efter honom. Men det är icke med anledning af den delen af talarens anförande, som var vänd direkt mot hans excellens herr statsministern, som jag begärt ordet, utan jag gjorde det, särskildt uppkallad af några ord i slutet af den ärade talarens anförande, som ju röra lika mycket mig i min egenskap af chef för det ena försvarsdepartementet som regeringens chef, nämligen då han talade om dessa »utredningsluntor», som skulle hopas. Det är bedröfligt att höra, att ett initiativ, som från regeringens håll tagits för att en gång komma ifrån de vägar, som tydligen under en lång följd af år visat sig icke kunna föra till ett önskad mål, att komma ifrån dem och komma in på de vägar, där man kan hoppas att vinna det mål, som vi alla sträfva efter, att detta då skall på sådant sätt betecknas endast såsom växande pappersluntor. Det hade jag icke väntat. Det ligger verkligen mycket mera allvar under dessa utredningssträfvanden, än att de böra karakteriseras såsom pappersluntor.

Medan jag har ordet, vill jag också begagna det för att inför kammaren beklaga, att i det svar, jag riktade mot herr Lindman, ett eller annat ord erhöi en större skärpa, än jag afsett, men som vällets kanske däraf, att det angrepp mot mig, som jag hade att besvara, nog var af den beskaffenhet, att det kräfdde en ganska stor portion skärpa.

Herr Edén: Herr talman, mina herrar! En så sen timme som denna föranleder mig naturligtvis till att så mycket som möjligt inskränka de anmärkningar, jag anser mig pliktig att göra, innan debatten avslutas. Jag skall därför alldeles förbigå en hel mängd af de enstaka yttranden, som i och för sig kunde ha påkallat en gensaga. Jag skall icke heller falla för frestelsen att i någon större mån uppehålla mig vid det yttrande, som fälldes af en af mig för öfrigt värderad kamrat på östgötabänken, då det föreföll mig, som om denne ärade kamrat i sitt yttrande nästan mera låtit leda sig af ett dåligt lynne efter valresultatet i Östergötland än han behandlat den fråga, vi i dag ha framför oss. Så mycket skall jag dock i detta sammanhang icke neka mig att säga, att jag tror, att den ärade talaren vid närmare betänkande skall inse, att det icke är fullt lämpligt att begagna kammarens talarstol vid denna viktiga debatt till att, såsom han uttryckte sig, utkasta en protest mot sitt motpartis uppträdande i sommarens valstrid. Jag tror, att vi böra låta valstrid vara valstrid. Om den ärade talaren ville gå in i sitt eget hjärta, lär han väl för öfrigt kunna erinra sig den sanningen, att vid valstrider är det icke endast den ena parten, som försyndar sig mot hvad den andra anser vara rätt. Det allra mest beklagliga i denne talares anförande är dock, att talaren så grundligt missförstått den situation, hvilken i är föreligger, som han visar sig hafva gjort genom det sätt, hvarpå han mött ett vid debattens början gjordt både varmt, vackert och värdigt försök att lägga hela behandlingen på en försonlig grund. Herr Pettersson i Bjälbo säger: vilja herrarna höja försvarsfrågan på ett högre plan, kom då öfver till oss. Jag vill säga herr Pettersson i Bjälbo, att det

*Ang ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*

(Forts.)

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
farttogs-
materiel.*
(Forts.)

har just varit olyckan, och den stora olyckan med högerns försvarspolitik, att man trott sig om att kunna säga så. Mig förefaller det, att herrarna nu bort lära sig, att det icke går längre på den vägen. Innan jag går in på den egentliga frågan, nödgas jag också göra en liten anmärkning i förbigående med anledning af en sak, som hör till en annan punkt af hufvudtiteln, och som passerade på förmiddagen. Herr Lindman yttrade i sammanhang med anslaget till flottans öfningar, att han ville passa på tillfället att fästa uppmärksamheten därpå, att enligt marinförvaltningens senaste rapport befann sig detta anslag den 31 december 1911 i en så gynnsam ställning, att det lämnat en betydlig behållning. Han gjordes uppmärksam på, att marinförvaltningens rapport icke kunde gifva annat än approximativa siffror, han gjordes vidare uppmärksam på, att den brist, som det varit fråga om förut, endast hade gällt 1908 och 1909 års anslag, men då — och det är detta, som framkallat min erinran nu — då yttrade herr Lindman, att han dock ville påminna om, att detta anslag under årens lopp hade så behandlats, att man fört ihop tillgångarna år från år, och — så måste hans mening uppfattas — därför skulle ställningen vid slutet af år 1911 visa, att man lyckats reda upp bristen från föregående år. I hvarje fall skulle anslaget i det stora hela blifvit så förtjänstfullt skött, att bristen icke varit något att tala om. Jag tror att kammaren skall vara ense med mig om, att detta måste varit meningen i herr Lindmans sista replik i förmiddags. Mot detta kan jag icke underlåta att påpeka, att herr Lindman i detta sammanhang underlät att för kammaren meddela, att hufvudsakliga anledningen till, att bristen vid 1911 års slut var försvunnen, var den, att man först under år 1911 genom Kungl. Maj:ts beslut utan vidare afskref ungefär 277,000 kronor, som ansågs hafva blifvit »oriktigt påförda», och att därefter Riksdagen på Kungl. Maj:ts eget förslag öfverförde ifrån uppkomna besparingar å andra anslag en summa af sammanlagdt 552,000 kronor. Jag måste fråga kammaren: var herr Lindmans framställning om anslagets ställning vid 1911 års slut verkligen ägnad att belysa, i hvilket sammanhang 1911 års bokslut stod med bristen under föregående år?

Efter denna lilla digression skall jag öfvergå till det egentliga ämnet för vår öfverläggning i kväll.

Hvad då först angår den konstitutionella synpunkt, som särskildt herr Lindman hade uppe på förmiddagen, så kan jag hufvudsakligen nöja med mig ett par små påpekanden. Det är nämligen så, att herr Lindman i sitt anförande i dag och för öfrigt äfven en del af den konservativa pressen i det sätt, hvarpå den behandlat denna fråga, på ett besynnerligt sätt fört ihop två olika konstitutionella teorier, som, såvidt jag kan förstå, fullständigt slå ihjäl hvarandra.

Herr Lindman uppträdde i remissdebatten med en hänvisning till »den framstående statsrättsläraren Rydin», som nu synes vara hans älsklingsförfattare, och påpekade, att denne statsrättslärare tillerkänner Kungl. Maj:t rätt att icke använda beviljad anslag, om Kungl. Maj:t därtill finner skäl föreligga i »förändrade förhållanden». Man påvisade då, att sådana förändrade förhållanden förelågo i den beslutade stora försvarsutredningen. Herr Lindman svarade då, och han svarar

nu igen: det är icke något nytt i sak, det är ett faktum, som regeringen själf tillskapat. Jag kan icke underlåta att säga, att redan i det sista ligger ett stort och ödesdigert misstag, ödesdigert ur deras synpunkt, som föra strid mot regeringen. Det är icke regeringen ensam, som tillskapat detta faktum, som ligger i den nya försvarsutredningen. Det är hela det läge, hvori vår försvarsfråga befinner sig, och hela den folkstämmning, som kommit till uttryck under sommarens val, och regeringen har enligt min uppfattning endast fyllt en oafvislig plikt, när den upptagit denna stora fråga till utredning. Det är ett fullständigt godtycke, det kan icke kallas annorlunda, att underkänna vikten af ett sådant faktum, en sådan stor folkrörelse och en därpå grundad försvarsutredning, men däremot erkänna vikten af den eller den uppfinning, som kommer utifrån, såsom fallet var med »Monitor» 1861. Jag skulle vilja säga: är det verklig meningen, att svenska folkets så starkt och tydligt uttalade mening i försvarsfrågan icke skall få hedern af att betecknas som ett nytt faktum, då förstå herrarna mycket illa den politiska situation, som råder i detta land.

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)*

Men denna teori kommer äfven, såsom jag nyss antydte, i strid med något annat. Det kan icke hjälpas, att man finner det en smula lustigt, när herr Lindman i dag med sin Rydinska teori försöker sammankoppla den andra teori, som man skulle kunna kalla den Clasonska. Ty denna senare teori går helt enkelt ut därpå, att Kungl. Maj:t öfver hufvud icke alls skulle kunna uppskjuta användningen af beviljadt anslag, om icke Kungl. Maj:t på samma gång öfverlämnar åt Riksdagen att därom på nytt besluta. Bör icke ändå herr Lindman själf känna, att om man går på den linjen, då är det otänkbart att öfver hufvud i denna sak ansluta sig till »den framstående statsrättsläraren Rydin». Har man gått in på den bogen, att det icke alls går an att uppskjuta användningen af beviljadt anslag, då tjänar det icke något till att begära »något nytt i sak» för att medgifva ett uppskjutande — ty då får Kungl. Maj:t icke alls uppskjuta denna användning. För öfrigt är olyckan den, att den Clasonska teorien är alldeles färsk och intill denna tidpunkt okänd. Jag är rädd, att den väl mycket blifvit tillskapad under intrycket af den egenomliga politiska situation, under hvilken vi befinna oss, och så mycket kan jag väl utan att föregripa den pröfning, som denna teori nog i sinom tid kommer att blifva föremål för, säga, att enligt min uppfattning är den fullständigt ohållbar. Den har ej heller i svensk konstitutionell praxis iakttagits. När herr Lindman nu åberopar sig också på denna Clasonska teori, när han i anslutning till denna teori talar om att ett sådant beslut, som fattades i fjol, var statsmakternas gemensamma beslut, hvars utförande icke får uppskjutas — observera: öfver hufvud taget icke får uppskjutas — då frågar jag: huru vill han då förklara, att hans egen regering, såsom här upplysts från statsrådsbänken, uppskjutit användningen af beviljadt anslag år efter år? Ingen af hans motståndare vill bestrida, att det var den regeringens konstitutionella rätt att förfara så, som den gjorde med bygget af undervattensbåtar. Men vill herr Lindman häfda, att detta var hans och hans kollegers konstitutionella rätt, då måste

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.

(Forts.)

han allt medgifva, att det också är den nuvarande regeringens konstitutionella rätt att göra detsamma. Till yttermera visso har hans excellens herr statsministern i Första kammaren framdragit en sådan mängd fall, i hvilka dylikt förekommit, att det kanske kunde vara så godt att lika gärna först som sist släppa denna nya hjälpteori och gå tillbaka på den Rydinska. Den är den enda, som stämmer med svensk praxis. — Till sist: man må säga om den konstitutionella frågan hvad som helst; icke är det i alla fall *nu* det rätta tillfället att diskutera densamma. Detta tillfälle kommer vid dechargede-batten, och då får man ju se, på hvilken ståndpunkt Riksdagen stannar.

Jag skall sålunda öfvergå till frågans praktiska innebörd. Först en sammanfattning af de hufvudsakliga invändningarna mot den ståndpunkt, som regeringen intagit i fråga om byggande af pansarfartyg. Man riktar mot detta beslut en rad af invändningar, som till en början bruka grundas på sådana allmänna satser, som att pansarbåtar äro alldeles nödvändiga och att det uppskof i pansarbåtsbyggandet, som ägt rum i vårt land, redan blifvit långt och allt för långt. Herr sjöministern har redan anmärkt, att veterligen alla gå in på den första satsen: pansarbåtar *äro* nödvändiga, och jag kan endast instämma däri. Jag går för min del också in på den andra satsen, att det uppskof, som uppstått, är långt, allt för långt, och att det är beklagligt, att det skall ytterligare förlängas. Men om jag gör detta, så anser jag mig å andra sidan kunna inlägga en gensaga mot sådana svartmålningar, som man sett göras med anledning af detta uppskof. Det är icke rätt, herr Lindman, och öfriga, som använt sådana uttryck, att säga, att man »upphör med att underhålla Sveriges flotta», att man »låter flottan förfalla», om man går tillväga, som regeringen gjort. Och det är, förefaller det mig, icke tillbörligt att göra sådana uttalanden om anslagen till flottans nybyggnader, som gjorts i dag och som gjorts många gånger förut, särskildt på agitationsmöten i landet. Man säger, att under åren 1900—1910 användes i medeltal årligen ungefär $6\frac{1}{4}$ miljoner kronor till flottans nybyggnader, och att nu däremot enligt den nya regeringens politik komma att under 1912 endast användas $\frac{3}{4}$ miljon och 1913 en miljon. Är detta verkligen att framställa hela sanningen för det folk, till hvilket man talar? Är det riktigt att alldeles lägga å sido de miljoner, som genom regeringens beslut blifvit stående ifrån år 1911 och likaledes alldeles lägga å sido de miljoner, som enligt regeringens förslag, hvilket jag antager att Riksdagen kommer att bifalla, blifva ytterligare anslagna nu, år 1912? Är det tillbörligt, herr Lindman, att alldeles stryka de 3,600,000 kronor, som stå kvar såsom anslagna till F-båten, och de $2\frac{1}{2}$ miljoner kronor, som jag antager komma att beviljas i dag?

Man må ju bokstafigen ha rätt i att icke i år och under året 1913 direkt användas mera än respektive $\frac{3}{4}$ miljon och 1 miljon. Men i stället afsättas så betydande summor, att, såvidt jag kan förstå, de följande åren, möjligen redan 1914, i hvarje fall 1915 och kanske 1916 — då de afsatta miljonerna kunna användas — komma att förete ett byggnadsanslag till flottan så stort, att det väl afsevärdt öfverträffar de $6\frac{1}{2}$ miljoner, som herr Lindman nu tagit fram som ett

medeltal. Det borde väl endast vara rättvist att komma ihåg, att så blir fallet. Och därför har man rätt och skäl att protestera mot ett sådant sätt att framställa nybyggnadsplanen, som användes, då man talar om bara $\frac{3}{4}$ miljon och 1 miljon för åren 1912 och 1913. I alla händelser, det är meningen med hela denna politik med afsättningar, som nu föreslås från regeringens sida, att man, så snart det någonsin är möjligt, skall försöka taga igen den förlorade tiden. Jag upprepar, att jag för min del anser, att detta uppskof är beklagligt, är ur flottans underhållssynpunkt beklagligt. Men jag anser också, att det är oundvikligt och nödvändigt i nuvarande läge, och jag anser, att regeringen gör hvad den kan för att, så snart det blir möjligt, taga igen den förlorade tiden. Sådant borde man icke förbise, när man talar om flottans ställning i dessa dagar.

Då blir frågan: Är verkligen detta uppskof så nödvändigt, som man vill göra gällande? Det invändes däremot: Uppskofvet behöfves icke. Våra sjömilitära auktoriteter äro alldeles ense om den pausarbets-typ, som är den för oss bästa, de äro också ense om, att den s. k. F-båten tillför vår flotta, så som man sammanfattat det, ett högre »krafttillskott», än man för det priset kan vinna på något annat sätt, och de äro slutligen ense om, att det icke kan bli någon egentlig fara af olikheten mellan denna typ, F-typen, och den nya, som väntas kunna framgå ur försvarsberedningarnas utredning.

Jag skall gifva ett par korta svar på dessa anmärkningar. Såvidt jag förstår beror både det ena och det andra naturligtvis på den utgångspunkt, hvarifrån man ser flottans uppgift vid Sveriges försvar. Det är mycket sant, att åtminstone de flesta sjömilitära auktoriteter nu äro ense om F-typen. Jag skall icke tillåta mig betvifla, att den enigheten verkligen finnes, ehuru väl det nog kunde hända, att den till någon del är tillkommen på en något konstlad väg. Jag skall icke bestrida, och det har aldrig fallit mig in att för min personliga del bestrida, att denna F-båt i och för sig är ett godt fartyg och ett duktigt fartyg. Men skall man gå in på att bygga dessa väldiga fartyg med sina för våra förhållanden enorma kostnader, borde väl den första grundvalen och utgångspunkten vara, att man har fullt klart för sig, i hvilka förhållanden dessa fartyg stå och bära stå till försvaret i öfrigt, och i hvilket förhållande hela flottan skall och bör stå till landets försvar i dess helhet. Man svarar mig genast: Den saken är klar. Vi ha, sade herr Lindman förra varen i försvarsdebatten, redan en »försvarsplan». Det behöfva vi icke bekymra oss om. Jag nödgas svara, att det räcker efter allt att döma icke till med denna rent militära försvarsplan. Den planen är icke uppgjord på grundvalen af ingående, verkligen genomförd granskning af det stora problemet: hvad kan den svenska flottan verkligen uträtta i förhållande till armén, hvad måste armén ovillkorligen ha för att kunna fylla sin uppgift, och huru skall man lägga flottans utveckling, om den icke skall tränga undan de kraf för armén, som till äfventyrs äro de *allra* mest afgörande för att landet skall kunna värna sig mot ett angrepp? Så mycket kan tryggt sägas, att de frågorna äro *icke* lösta. Jag hänvisar den, som är intresserad af ett bevis för den satsen, att taga kännedom t. ex. om de skiljaktiga meningar, som i det fallet äro uttalade

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

i den senaste stora försvarskommitténs betänkande och reservationer. Det framgår där alldeles tydligt, att man icke är på det klara med denna grundläggande utgångspunkt. Hur kan man under sådana förhållanden verkligen vara säker på, att det är just denna F-typ för flottans pansarfartyg, som är den enda riktiga, och hur kan man vara viss på, att det är den typ, som bäst passar för den samverkan med armén, hvilken är nödvändig, för att försvaret skall göras fullt effektivt? Det har ännu icke åtminstone för mig blifvit klart, och därför kan jag för närvarande *icke* böja mig för de auktoriteter, som förordat typen i och för sig.

Till sist några ord om den satsen, att den nya F-typen väl skulle kunna samverka med de redan existerande fartygen och de, som skulle kunna komma att byggas efter försvarsberedningarnas kommande plan, äfven om dessa sistnämnda ej komma att stämma med F-typen. Den satsen går på sidan om den ömma punkten. Hvad som framför allt är faran med ett beslut om fullföljande af F-båten för statsmedel, det är, att just själfva utredningen af typrägan i dess ekonomiska och försvarspolitiska sammanhang skulle komma att bli bunden. Man påstår visserligen, att utredningen utan att känna sig på något vis bunden af F-båten kan gå till granskning af de olika pansarbåtstyperna. Men jag undrar verkligen om detta är allvar. Kan verkligen någon högerman här, om han vill vara uppriktig, förneka, att har blott F-båten en gång blifvit byggd af statsmedel, då kommer detta att återopas som ett bindande direktiv, en bindande begynnelse för den försvarsberedning, som därefter skall behandla pansarbåtsbyggets fortsättning. Ur den synpunkten är det, som medlemmarna af försvarsberedningarna själfva betrakta saken, och de skola väl ändå ha något vitsord.

I det sammanhanget nödgas jag också återkomma till ett uttryck, som jag fällde i remissdebatten, och hvilket herr Lindman i ett anförande i afton citerade, men tillät sig citera på ett sätt, som det förefaller mig, att han borde nästan hållit sig för god till att använda. Herr Lindman yttrade, att jag i remissdebatten skulle ha kallat F-båten »den olycksaliga F-båten», och framställde saken i en sådan dager, som om jag vore gripen af någon F-båtsskräck. Jag skall endast tilltåta mig påpeka, att i kammarens protokoll står klart och tydligt uttryckt, att jag har sagt: »Jag må väl i *det sammanhanget* säga denna olycksaliga F-båt» — och »det sammanhanget» var då, att de herrar, som nu ovillkorligen hålla på F-båtens byggande, faktiskt synas mig »identifiera landets hela försvarskraft» med denna båt. Ur *den* synpunkten fann jag båten olycksalig, icke ur den, som herr Lindman anlade. Denne talare har använt ett sätt att citera en politisk motståndare, som jag icke hade väntat.

Den senast före mig uppträdande talaren har sökt föra fram ett särskildt skäl, hvarför uppskofstanken i hvarje fall nu borde få fara. Han har sökt detta skäl i de stora pågående insamlingarna. Jag skall uppriktigt säga, att jag icke på något sätt ämnar underkänna den varma och uppriktiga känsla och den varma och uppriktiga kärlek till landet och dess försvar, som ligger bakom denne talares ord. Men då bör han också vara på det klara med, att det icke kan vara fullt lämpligt, om *han* försöker framställa saken så, som han uttryckte i

sin fråga: skulle icke den nuvarande situationen vara värd »ett offer af partisinne»? Jag tillåter mig säga den ärade talaren på göteborgsbänken, att om han uppträder med anspråk på att icke tala ur partisinnets synpunkt i denna kväll, då får han vara god och komma ihåg, att han heller icke bör vända mot regeringen och det stora parti, som följer regeringen, en förtäckt beskyllning, att de i sitt motstånd mot F-båtens byggande af statsmedel behärskas af partisinne. Han får icke göra anspråk på den hederstiteln, att vara fri fran partisinet, för sig själf och förneka sina motståndare densamma.

Denne ärade talare tillät sig vidare att karakterisera, hvad som yttras i statsutskottets utlåtande angående insamlingarna så, som om man därmed söker att »lägga stenar i vägen för den mest stortartade offergåfvan», såsom han karakteriserade den. Han sade, att utskottets motivering innebär ett försök att omintetgöra gåfvans verkningar, ja, han ville t. o. m. göra gällande, att denna motivering skulle vara ett incitament för regeringen att kasta dessa frivilligt gifna gåfvor »i ansiktet på gifvarna». Vid närmare betänkande skall min ärade vän säkert förstå, att det icke heller är rätt, utan i högsta grad oberättigadt, att så karakterisera hvad som förekommer i utskottets yttrande. Där har *icke* på något sätt lagts några stenar i vägen för gåfvan. Jag skall för min egen personliga del, om det behöfves, efter hvad jag förut sagt utom riksdagen, gärna här göra det erkännandet, att i denna gåfva verkligen finnes något stortadt — vid sidan af hvad som också funnits där, åtminstone under ganska lång tid, och som icke varit så stortadt — och jag skall gärna gå med den ärade talaren däruti, att jag, liksom han, icke tror, att en sådan gåfva gärna kunnat uppbringas i ett annat land än i Sverige. Jag kan följaktligen, när jag ser endast på det stora hela, också jag säga, att jag är stolt öfver att något sådant kunnat ske, som dessa miljoners hopbringande. Men det hindrar icke, att hur stor också denna gåfva är, hur stort värdet är af miljonerna, och hur stort framför allt värdet är af det varma och uppriktiga fosterlandssinne, som ligger bakom miljonerna, i den mån det är uppriktigt och varmt — allt detta hindrar dock icke, att huru stora dessa värden än äro, så kan och får icke den svenska statsmakten i detta ögonblick taga emot denna gåfva *utan* att hafva uttryckligen förbehållit sig all nödig hänsyn till den planmässighet i försvarets ordning, som det nu är meningen att grunda, och utan att hafva fullt och otvetydigt tryggt fria händer för försvarsberedningarna i deras arbete rörande pansarbatsfrågan. Det förbjuder svenska statsmaktens aktning för sig själf och sina egna beslut, och det förbjuder också, och det är ej mindre viktigt, den känsla vi ha af innebörden i detta ögonblick, hvori vi nu stå. Mera innebär icke utskottets uttalande.

Till sist några ord om uppskofvets nödvändighet ur ännu en synpunkt — en allmänt försvarspolitisk synpunkt, kunde jag kalla den. Hvad som mer än något annat gör det så farligt att bygga denna F-båt för af staten lämnade medel just nu, hvad som gör, att man måste fasthålla vid det uppskof, regeringen beslutat, och endast bevilja medel till afsättning — det är, om man ser till sakens kärna, såvidt jag kan förstå, att vi nu kommit i den situation, då hela vår svenska

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*
(Forts.)

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

försvarsfråga icke kan lösas, om icke försvarsberedningarna få gå till sitt värf utan att på något sätt bindas och hindras i sina rörelser. Jag vill visst icke påstå, att det är säkert, att försvarsberedningarna kunna lösa den. Men det tror jag mig kunna säga, att de komma att göra allt, hvad i deras förmåga står. Och då må man verkligen akta sig att »lägga stenar i vägen», för att begagna den ärade nyssnämnde talarens uttryck, för ett arbete, som efter mitt förmenande både är svårare, större och mera omfattande samt för Sverige mera betydelsefullt än de allra flesta af de arbeten, som under de senare årtiondena upptagits till utredning. Ty nu gäller det ingenting mindre än att ändtligen lägga detta Sveriges försvar så, att det bäres af den breda och säkra kraften i hela folkets axlar.

Det har gång på gång under dessa års politiska strider talats om nödvändigheten af att folket har förtroende och tillit till försvaret. Det förefaller nästan tröttande att åter upprepa denna gamla sanning. Och ändå är det en sanning, som det knappast någonsin varit så viktigt för svenska Riksdagen att begrunda och söka omsätta i verkligheten som just nu. Under årtionden har denna svenska försvarsfråga gått från segrar till nederlag och från nederlag till segrar, men ett drag har nästan alltid varit gemensamt: besluten ha genomdrifvits mot ett knot och ett knorr, som alltid haft utomordentligt djupa rötter, och som endast genom våra strängt bevarade gammalmodiga rösträttsbestämmelser hindrats att taga sig allvarsamt uttryck. Man har till slut kommit därhän, att saken verkligen ligger så, som jag en gång utom riksdagen uttryckt mig, att stora lager af folket vant sig att betrakta försvarsfrågan som en ämbetsmannens sak, en militärernas sak, eller på sin höjd en de högre klassernas sak och glömt, att det är en fråga för hela svenska folket själf. Det är detta, som ändtligen måste ändras. På ingen annan grund kan det svenska försvarets fråga i tjugonde århundradet lösas än på grundvalen af detta svenska folks egen verkliga vilja, på grundvalen af den svenska demokrati, som nu står fram och kräver att själf få leda sina öden. Det är detta, som man vill försöka att åtminstone göra en början till genom de beredningar, som nu gå till sitt värf. Då frågar jag: hvem tager i detta ögonblick på sitt ansvar att störa eller förstöra det försöket redan vid dess begynnelse?

»Jo», svaras det från det svenska högerpartiet, »det göra vi». Detta parti är beredt att taga ansvaret. Jag skall icke på något vis misskänna den försvarshämförelse, som finnes i stora lager af detta högerparti. Men hvad jag nödgas betvifa, det är, att denna hämförelse skulle räcka till att föra den svenska försvarsfrågan fram så, som den nu måste föras, om den icke skall totalt förstöras. Man pekar på insamlingarna och deras stora resultat. Man säger: nu har försvarsviljans mobilisering skett, nu har den svenska försvarsviljan på allvar väckts — och man förmenar, att därmed är allt väl. Det är — jag måste säga det — ett fruktansvärdt öfverord, hvars innebörd hvar och en borde göra klart för sig, innan han uttalar det. De, som varit med om insamlingarna, hafva nog, det har jag redan sagt, för sin del känt sin försvarsvilja mobiliserad. Men gå ni, mina herrar, ut i bygderna och sen efter, om icke i nio fall af tio, för att icke säga i

nitionio fall af hundra, de mobiliserade bestå af medborgare, som voro hvad man kallar försvarsvänliga, redan *innan* denna försvarsviljans mobilisering tillkom. De äro mobiliserade, men det räcker icke med dem. Djupare och säkrare måste grunden läggas, om man skall kunna med sanning säga, att man uppväckt och återställt folkets fulla och djupa förtroende till det försvar, som det skall uppbära.

*Ang. ny-
arskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*
(Forts)

Och här skall jag sluta. Statsutskottets reservanter säga, att olägenheterna af ett uppskof med F-båtbyggandet äro större än olägenheterna af en fristående båt med afvikande typ inom svenska örlogsfloktan. Mot den tesen vill jag vända en annan: olägenheterna af ett uppskof med byggandet af pansarfartyg i Sverige äro verkligen betydande, det erkänner jag; men de äro försvinnande mot den olägenhet, mot den stora fara, som skulle uppstå, om det stora verket att nu söka bygga upp ett verkligt folkförsvar, ett af folkets egen vilja buret försvar, på en gång och genast i sin början skulle göras om intet. *Det* är en större olägenhet, *det är* en större fara än någon annan i denna stund för Sveriges försvarsfråga.

Den ärade talare på göteborgsbänken, som hade ordet före mig, slutade därmed, att det nu är »ett stort ögonblick». Också jag tror, att det är ett stort ögonblick, men icke i den meningen, som han såg det. Stort är detta ögonblick därför, att, såvidt jag kan förutse, den svenska representationens Andra kammare nu går att fatta ett beslut, som innebär, att denna kammare med sin stora och öfvervägande majoritet ansluter sig till det allvarliga och ärliga försöket att göra det svenska försvaret till ett folkets försvar i fullare och rikare mening än det under mannaminne varit. Stort är ögonblicket därför, att denna försvarspolitik är ett led i den allmänna politik, som nu bryter fram i detta land, och som helt enkelt kan karakteriseras så, att det svenska folket själf genom valen ger riktningen åt sina ödens ledning. Så stort är detta ögonblick, att nu får något hinder icke läggas i vägen för att detta försök må föras igenom. För min egen del känner jag det som ett »nu eller aldrig». Jag hoppas, att det måtte bli *nu*, att det måtte bli så, att vi nu kunna begynna en ny svensk försvarspolitik — och att denna nya försvarspolitik också måtte leda till en god fortsättning.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Hildebrand: Herr talman! Jag hade tänkt mig att med några ord beröra den polemiseringsmetod, som kom till uttryck i det anförande, som herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet hade. Men sedan herr statsrådet framfört sin ursäkt till den angripne, har jag naturligtvis ingen anledning att fästa mig vid den saken. Jag har intet uppdrag, och kan icke hafva det, att tala å denna kammares vägnar; men jag tror, att både jag själf och andra känt slutet af herr statsrådets senaste anförande som en hänsynsfullhet mot denna kammare, för hvilken jag tror att vi hafva att vara tacksamma.

För öfrigt skall jag försöka begränsa mig till ett par hufvudpunkter i debatten, endast inledningsvis inskjutande, att herrarna samtliga hört, att vi högermän af herr Edén gång på gång under innevarande års riksdag fått veta, hur förfärligt illa vi skött oss, och hur

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*

(Forts.)

illa vi fortfarande sköta oss. Det betyg, som han försöker sätta på vårt uppträdande, är tydligen Underkänd; vi skulle med andra ord böra gå att tentera om för honom. Jag tillåter mig därför anhålla, att om herr Edén skall gifva ett kollegium i hur ett parti skall uppträda, han ville i förväg varsko oss, så att vi må kunna draga den riktiga nyttan af all den lärdom, han kan gifva oss.

Herr Edén berörde i sitt senaste anförande frågan om ett uppskof med vissa fartygsbyggnader, som den Lindmanska regeringen skulle hafva gjort sig skyldig till, och jämförde detta med uppskofvet med F-båten. Det har redan påpekats, att det uppskof, som förut kommit till synes, berott på att typfrågan icke var afgjord; men så snart den vore afgjord, skulle byggandet börja. I fråga om F-båten återigen har typfrågan varit afgjord och är anslag af Riksdagen beviljad, så att därvidlag har icke något hinder fått komma emellan. Något nytt faktum kunna vi icke heller erkänna hafva tillkommit, som ställt hela denna fråga i en annan dager och som sålunda kan anföras såsom en anledning till regeringens ställning till densamma. Då svarar herr Edén, att försvarsberedningarnas tillsättande icke är något, som berott på den nuvarande regeringens egen verkliga vilja, utan därtill har regeringen varit bunden och nödsakad på grund af valstridens utgång. Här har med andra ord kommit till synes en verklig ödesteori. Jag hade trott, att om det skulle bli ett godt resultat af regeringens arbete, regeringen skulle kunna taga åt sig hedern däraf, men att, om det blefve ett misslyckande, skulden därför skulle drabba regeringen. Men enligt herr Edéns uppfattning skulle båda dessa alternativ vara oriktiga. Det är ödet, som drifvit fram beredningarna; det är ödet, som får taga hedern eller skulden i det ena eller andra fallet, eftersom det är detta som tvingat fram det nya faktum, hvarpå det hela beror.

Det vore frestande att här fästa sig vid herr Edéns konstitutionella anmärkningar, men då klockan är så pass mycket som nu, vill jag alldeles förbigå detta och endast taga upp två andra spörsmål.

Det ena är frågan om planmässigheten. Här har från regeringspartiets sida gång efter annan yttrats, att uppskofvet med F-båten helt och hållet betingas däraf att det måste bli en helt annan planmässighet i våra försvarsåtgärder, än det förut har varit. Ja, det är alldeles klart, att det måste vara planmässighet i all statspolitik, äfven och icke minst rörande försvaret. Men hur har det varit under denna riksdag? Jo, en ny regering har ansett, att en del af försvarsfrågan, den delen, som rörde icke vapenföras öfningstid, vore möjlig att behandla enbart för sig. Den har därför lösryckt den delen och lagt fram den för Riksdagen till lösning; och herr Edén motiverade detta här i kammaren med att frågan var till den grad väl utredd, att det vore oriktigt att dröja med densamma. Alldeles detsamma kan ju sägas om F-båten; och om man på detta sätt vill försvara, att en del af försvarsfrågan i år lösbrutits, så har man svårt att angripa, att en del lösbröts och lades fram för ett år sedan. Nej, hela detta tal om planmässighet låter bra, men det står sig icke, om man jämför det med alla andra fakta.

Slutligen ber jag att få taga upp några ord, som föll i början af debatten. De gällde försonligheten mellan de olika partierna, med en medveten sträfvan att höja försvarsfrågan upp på ett högre plan. Herr Nilson i Örebro talade om den i utskottsutlåtandet räckta handen och betonade, att här kunde läggas rent psykologiska synpunkter på hela frågan. Hvarför, yttrade han, hålla försvarsvännerna fast vid F-båten? Jo, de hafva stirrat sig blinda på den. Det var hans svar: och herr Rydén utvecklade en försvarskänsla, som var ganska förvånande och på samma gång ganska glädjande från det hållet. Ej många, sade han, skulle draga sig för att försvara landet, om det verkligen gällde. Men så slutade han med förmaningar åt högern. som å sin sida borde genom eftergifter understödja ett samarbete härvidlag.

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*

(Forts.)

Ja, det finnes ett och annat helt visst, som är riktigt i hvad dessa herrar sagt, och andra äfven; men jag tror icke, att det går att lyfta upp försvarsfrågan på ett högre plan och att få fram en sådan försonlighet, som dessa herrar talat om, genom att kräva uppoffringar endast af högern. Högern bar, såsom en direkt konsekvens af sommarens valstrid, lämnat regeringsmakten och står nu såsom oppositionsparti. Det finnes väl ingen här, som tror, att högermännen äro fullt belättna med de åtgöranden, som af regeringen och regeringspartiet vidtagas. Det kräfvades ju dock af högern att sakligt opponera och att på sakligt sätt deltaga i statsarbetet, och denna uppfattning är fullkomligt riktig. Men hvad jag velat påpeka är, att ett oppositionsparti i en sådan ställning naturligtvis måste göra mycket stora uppoffringar af hvad det själfv skulle önska, af hvad det själfv skulle anse riktigt, för att verkligen deltaga i det gemensamma arbetet. Också finna vi oppositionsmän det alldeles i sin ordning, att den nuvarande regeringen på försvarsfrågans område tager ledningen, och jag tror, att den höger, som finnes inom och utom riksdagen, är beredd att gå till en saklig granskning af hvad försvarsberedningarna slutligen komma att föreslå. Vi anse blott, att, när den nya regeringen vidtog åtgärder för att lägga om det hela på ett annat sätt än förut, gränsen mellan det nya och det gamla drogs på ett felaktigt sätt. Vi förmena, att den bort dragas så, att hvad föregående regering och Riksdag beslutat skulle få bestå, och att det nya skulle inträda först på andra sidan den gränsen. Hvad vi klandra, hvad vi anse innebära ett alldeles för stort kraf på oppositionens män, det är den fordran, att vi skulle stillatigande godkänna eller rent af kunna gilla upprifvandet af ett beslut, som fattats af båda statsmakterna före valstriden, före den nya regeringens tillkomst. Ty ett upprifvande är det, som skett, fastän det till formen ännu så länge endast är ett uppskjutande. Hade med andra ord den nya regeringen respekterat, hvad som beslutats före dess tillkomst och för hvilket denna regering icke har något som helst ansvar, ja, då hade det varit mycket lättare att höja upp försvarsfrågan på ett högre plan och att i denna fråga frammana den försonlighetens ande och det samarbete, hvarom flera talare, särskildt från liberalt håll, här ha ordat. Då hade oppositionen förnummit, att den nuvarande regeringen visserligen fränsagt sig allt ansvar för hvad som tidigare hade beslutats, men dock med den största lojalitet respek-

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.

(Forts.)

terat detsamma. Att regeringen icke handlat så, är just hvad som orsakat den starka misstämningen, det är detta, som på oerhördt många håll ute i landet skapat den föreställningen, att regeringen och regeringspartiet icke skulle ha det försvarsintresse och den försvarsvilja, som man ändock velat se hos dem båda. Det är detta, som skapat all denna misstämning, och detta hade kunnat undgås, om gränsen hade dragits på ett annat sätt och tidigare grundlagsenligt fattade beslut hade respekterats.

Det är också därför, som jag skulle vilja säga, att herr Nilson i Örebro hade rätt, då han anlade en psykologisk synpunkt på frågan. Här är nu ett sådant psykologiskt ögonblick, här finnes en möjlighet att få en bättre utgångspunkt för en förståelsefull samverkan mellan olika partier och att få försvarsfrågan upplyftad på ett högre plan, och möjligheten härtill ligger däri, att här företages en gränsreglering, så att gränsen mellan det gamla och det nya drages på ett riktigare sätt än regeringen hittills velat göra. Skulle Riksdagen gå med på att den en gång beslutade F-båten ofördröjligen skall påbörjas samt bevilja ett anslag till dess fortsättande, så är gränsen dragen riktigare, då är hela denna fråga bragt ur världen och då kunna regeringen och regeringspartiet helt visst ställa ökade kraf på oppositionens lojalitet i försvarsfrågan, och om det brister härutinnan från oppositionens sida, så kunna anmärkningarna ifrån regeringens och regeringspartiets sida fallas ofantligt mycket hårdare.

Häremot kan invändas och kommer kanske att invändas, att det vore förödmjukande för regeringspartiet att nu gå denna väg. Härpå skulle jag vilja svara, att man kommer icke till det mål, som angifvits af flera talare, nämligen att lyfta upp försvarsfrågan på ett högre plan, om icke alla de tre olika partierna göra uppoffringar för saken. Det går icke att vältra alla uppoffringar på ett parti och ställa kraf endast på detta. Om det en gång af statsmakterna fattade beslutet iakttages och genomföres, så står ju sedan det krafvet på oppositionen, att oppositionen lojalt skall medverka i det fortsatta arbetet för försvarsfrågans lösning, som den nuvarande regeringen har igångsatt. Då borde från oppositionens sida det krafvet kunna uppställas, att hvad som tidigare beslutats skall lojalt respekteras.

På dessa grunder, herr talman, ber jag att få tillstyrka bifall till reservationen.

Med herr Hildebrand förenade sig herrar *Lundblad*, *Gustafsson* i Örebro, *Nydal*, *Westman* och *Lemke*.

Herr Jespersion: Om jag icke oriktigt uppfattade hvad herr Nilson i Örebro i sitt yttrande sade därom, att om entusiasmen hos dem, som påyrka vår flottas kraftiga vidmakthållande, är äkta, så menade han, att man skulle kunna utan villkor till regeringen öfverlämna de till en pansarbåt insamlade medlen. Kan man verkligen, efter de resultat, som nu föreligga i pansarbåtsinsamlingen, tvifla på tillvaron af en äkta entusiasm hos stora lager af vår nation?

Herr Nilson yttrade vidare, att för en del personer F-båten tycks vara den allena saliggörande. Ja, för oss, som anse att för vidmakt-

hållandet af vår flotta ovillkorligen kräfves nybyggnad af pansarbåtar, för oss ställer sig saken så, att då det icke finnes någon utredning om något annat slag af pansarbåtar, som ansetts lämplig, så vilja vi att det beslut, som har fattats om en pansarbåts byggande, också skall fullföljas. Vi anse, att detta är det enda sätt, hvarpå man kan uppehålla vår flottas krigsvärde på en fullt nöjaktig höjd, ty det måste ovillkorligen dröja flera år, innan nybyggnader kunna påbörjas, om det blir fråga om att bygga fartyg af någon annan typ. Endast på detta sätt har, såvidt jag förstår, vårt parti ansett denna båt vara allena saliggörande.

Herr Nilson yttrade vidare, att det finnes många som hata F-båten. Ja, det tviflar jag visst icke på, men det finnes också många som hata allt, hvad försvar heter, och därför är det icke underligt, att det finnes de, som hata F-båten.

Från liberalt håll har man sagt, att man bort vänta till efter valen 1911 med att framlägga förslag om pansarbåtsbygge. Men då den liberala regeringen 1906 uttalade, att uppskofvet med byggandet af pansrade artillerifartyg borde göras så kort som möjligt, så var det ju icke underligt, att regeringen framlade förslag om detta pansarbåtsbygge, så snart utredning förelåg om den typ, som af sakkunniga ansågs vara den lämpligaste.

Med anledning af herr statsrådets och chefens för sjöförvarsdepartementet anförande ber jag att få göra en fråga. Med hvad rätt vägar herr statsrådet påstå, att sjöförvarsauktoriteterna och högern önska gå längre i fråga om storleken på pansarbåtar? Jag har icke på något håll kunnat finna ett dylikt uttalande vara gjordt, och därför förefaller det mig underligt, att man vill göra en sådan insinuation. Hvar har herr statsrådet fått stöd för det påståendet, att ett fortsatt byggande af artillerifartyg af F-typen skulle för hvarje gång kräfva större kostnader? Det är ju precis samma sak, det är meningen att man icke skulle nöja sig med den typ, som är föreslagen och som herr statsrådet betecknar såsom gränspunkten för hvad man kan våga gå upp till, om dessa pansarbåtar skola kunna operera i våra skärgårdar. Det framställda påståendet, att icke någon som helst utredning skulle finnas om antalet fartyg af F-typ, som skulle fordras för att ersätta det nuvarande antalet båtar af »Oscar II:s» typ, förefaller något egenomligt, när försvarskommitténs betänkande af 1910 anger åtta sådana båtar såsom full ersättning. Herr Starbäck har visserligen framlagt omständigheter, som skulle ådagalägga detta betänkandes betydelselöshet, men jag är icke fullt säker på, att general Wikander menat hvad herr Starbäck velat inlägga i hans yttrande.

Herr Starbäck har vidare sagt, att, när den nya regeringen kom till styret, högern kommit med ropet att vårt försvar vore alldeles odugligt. Något sådant rop har jag åtminstone för min del aldrig hört, men väl har jag hört talas om, att vårt sjöförsvaret skulle försämras högst väsentligt, om man icke byggde pansarfartyg i enlighet med det beslut, som Riksdagen fattat.

Jag har redan i remissdebatten påpekat, att man lätt kan tänka sig att det i försvarsfrågan skall råda olika åsikter hos dem, som skola släppa till det lefvande materialet för försvaret, och hos dem, som

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*

(Forts.)

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*

(Forts.)

kommit långt utöfver sådan ålder. Det är icke så underligt, att vi, som ha söner, hvilka befinna sig i värnpliktsåldern och som skola gå i fält, ifall det blir ofred, önska att dessa skola ha den bästa och modernaste materiel, som det är oss möjligt att anskaffa. Man kan ju tänka sig, att de som äro längre komna i ålder skola se med helt andra ögon och känslor på denna sak, allra mest de, som hafva möjlighet att, om så skulle blifva af nöden, säkerställa sig genom att t. ex. resa till utlandet medtagande sin förmögenhet, eller som uppbära en pension, hvilken de få utbetaldt, hvar de än må befinna sig.

Om uraktlåtenhet att anskaffa sådan försvarsmateriel skulle bidra till att inveckla landet i krig, såsom man anser sig kunna konstatera beträffande kriget i Tripolis, där man sagt, att Turkiets afsaknad af flotta väsentligen bidragit till krigsutbrottet, så tror jag, att svenska folket kommer att fälla en hård dom öfver den visade uraktlåtenheten att hålla vår flotta i bästa möjliga skick. Dessutom anser jag, att en möjligast stark flotta hindrar eu emot landet riktad handelsblockad, som kunde ödelägga landet utan strid, och en ut-hungring är icke mycket bättre än landets underkufvande genom strid.

Herr Rydén försäkrade, att, därest fara för landet verkligen föreläge, enligt hans förvissning äfven hans partivänner skulle gå ut till landets försvar och att åtminstone han själf ville göra det. Men kan det verkligen tjäna till någonting, att folk, som icke fått någon öfning och till hvilka det icke finnes vapen, skulle gå ut för att blifva kanonmat, ty någon annan påföljd kan jag icke tänka mig af att dylikt ööfvadt folk skulle gå ut i kriget, särskildt som herr Rydén och hans partivänner äro motståndare till och med till det frivilliga skytteväsendet.

I herr Thorssons anförande, som enligt mitt förmenande bättre skulle passat på ett folkmöte än i riksdagen, vidrörde han den insamling, som igångsatts för anskaffande af en F-båt, och det gjorde han på ett sätt, som måste såra hvarje försvarsvän, som tecknat bidrag till pansarbåten. Han insinuerade också, att de teckningar, som kommit från mindre bemedlade medborgare och medborgarinnor, skulle ha framkommit genom inpiskning, och han önskade veta deras känslor vid denna teckning. Jag tror dock, att om inpiskning i något enda fall förekommit, skulle herr Thorssons partikamrater säkerligen genast offentliggjort sådant; det skulle minsann icke blifva doldt, utan kommit till allmänhetens kännedom med detsamma. Jag har emellertid icke sett något sådant offentliggörande.

Herr Thorsson betecknade vidare F-båten som en leksak. Förmodligen anser han hela vår nuvarande pansarflotta för leksaker.

Herr Fabian Månsson har i sitt långa anförande äfvenledes sökt adagalägga F-båtens oduglighet, men oaktadt denna bevisnings både längd och bredd litar jag mera på de sjömilitära sakkunniga, som ju stå så godt som enstämmiga i sina förklaringar, att vårt försvar skulle i F-båten erhålla en högst väsentlig förstärkning för möjligast billiga kostnad.

Herr Olofsson i Åvik har visserligen yttrat, att man icke borde lita på sakkunniga, utan själf bilda sig ett omdöme om förekommande

ärenden. Men om hvar och en i kammaren skulle själf sätta sig in i hurn en pansarbåt skulle vara beskaffad, tror jag, att beslutet om byggande af en pansarbåt skulle komma att afgöras genom en ren slump.

Herr Hamilton har under sitt anförande framkastat svåra beskyllningar mot vårt lands officerskår för slapphet och liknöjdhet, för att icke säga något värre. Detta förvånar mig, ty jag tror mig veta, att han själf har söner, som äro officerare. Beträffande hans påstående, att många beväringar komma till regementet friska och ordentliga, men fara därifrån moraliskt fördärfvade, så vågar jag protestera häremot. Det är icke fallet utom i undantagsfall, och jag stöder mig därvid på den erfarenhet jag vunnit under mina egna söners värnplikstid och äfven på samtal, som jag haft med andra värnpliktiga.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen och afslag på utskottets hemställan.

Herr Persson i Tällberg: Jag skall försäkra herrarna, att mitt anförande icke skall komma att vare sig till längd, bredd eller innehåll likna den siste ärade talarens. Men det är ett par anföranden, som hållits här i dag, hvilka jag anser mig böra bemöta med några få ord.

Herr Svensson i Skyllberg sade, att regeringens beslut i F-båtsfrågan icke höjt vår prestige i utlandet. Jag vill då fråga herr Svensson, om han tror, att hans eget anförande, som han höll här för en stund sedan, bidragit att höja denna prestige. Han ville ju göra gällande, att såväl regeringen som regeringspartiet vore tämligen likgiltiga för vårt lands försvar. Jag tror sannerligen icke, att sådana anföranden äro ägnade att höja vårt lands prestige i utlandet.

Jag frågar vidare: Har den konservativa, den s. k. samhällsbevarande pressen sökt värna om vårt fosterland eller sökt att höja vårt lands prestige, då den talat verkligen föraktfulla ord om vår regering och om den likgiltighet för försvaret, som skulle finnas såväl hos de frisinnade i landet som hos regeringen. Ja, det har angående försvarsfrågan förts ett språk, som stött på gränsen af landsförräderi. För min del kan jag således icke se, att det finnes något fosterländskt i detta tal, huru mycket man än må ifrå för vårt försvar.

Och så har jag några få ord att säga till herr Pettersson i Bjälbo. Han yttrade nämligen bland annat, att högerpartierna 1911, då de afgjorde sin ställning till den så kallade F-båtsfrågan, handlade af full öfvertygelse och utan afseende på hur det skulle komma att gå vid valen. Vill herr Pettersson med detta säga, att vänsterpartierna handlade mot sin öfvertygelse för att de skulle segra vid valen ute i landet, så är det en så ohemul beskyllning mot vänsterpartierna, att det är ovärdigt att komma med sådant i en riksdagsdebatt. Vi handlade af full öfvertygelse, och det fick gå hur det ville med valen. Vi må väl också ha rätt att hysa en ärlig öfvertygelse, om den också icke stämmer öfverens med den, som herr Pettersson i Bjälbo har.

Herr Pettersson sade vidare att: »om ni vill höja försvarsfrågan på ett högre plan, så skall ni stiga upp till oss». Nej, om vi skola träffa herr Pettersson i Bjälbo, då måste vi stiga ned i partifanatis-

*Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.*

(Forts.)

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

mens djupa pöl, en pöl så djup, att jag för min del icke kan finna, att någon själfständig representant kan stiga dit ned. Han anlade verkligen på denna fråga sådana trånga partisynpunkter, att det smärtade mig djupt att höra det, det måste jag säga.

För min del måste jag beklaga, att denna F-båt så trädt i förgrunden, att den skymt undan mycket af de rent fosterländska synpunkterna. Jag vore nästan färdig säga, att den i mångas mun satts i stället för själfva fosterlandet. Jag ser saken på annat sätt. Här gäller icke att värna om det ena eller andra partiet, det gäller icke att värna om den ena eller andra båttypen, utan här gäller det att handla så, att vi få svenska folket med för att värna om vårt fosterland.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Pettersson i Bjälbo: Herr talman, mina herrar! Gentemot herr Daniel Perssons i Tällberg anförande skall jag endast be att få säga, att då jag talade om stämningen i vårt parti, talade jag endast om detta. Jag beskref, huru stämningen var, då vi fattade vårt beslut, och jag hade icke någon tanke på, hur det liberala partiets medlemmar kände det eller någon anledning att taga någon befattning med den saken.

Herr Svensson i Skyllberg: Endast några ord! Herr Rydén anförande här i kammaren kunde uppfattas så, som om han menade, att jag var en af dem, som i kammaren skrutit med sitt goda förhållande till sina arbetare. Jag ber då att få påpeka — och det torde vara bekant för dem, som suttit tillsammans med mig i kammaren under den tid jag varit ledamot af Riksdagen, det är nu tionde året — att jag aldrig talat om mina arbetare, och det finns icke ett ord därom i kammarens protokoll. Jag tillhör icke ens de organiserade arbetsgifvarna. Herr Rydén anmärkning var alltså, om den afsåg mig, ett slag i luften. Nu har herr Rydén sagt, att han icke åsyftade mig, men af samtal med några af kammarens ledamöter har jag erfarit, att de uppfattat saken så, att angreppet gällde mig. Detta om detta.

För denna bagatell skulle jag emellertid icke ha begärt ordet, men då jag ytterligare blifvit anfallen af herr Daniel Persson på ett sätt, som jag knappast väntat, då jag hade den uppfattningen, att han hyste något slags vänskap för mig, efter hvad han stundom låtit påskina, så ber jag att få upplysa, att jag sade, att regeringens beslut i föl om F-båten kunde icke bidra till att höja Sveriges prestige i utlandet. Det är min uppfattning, att så är fallet, och den uppfattningen har jag äfven rätt att uttala i kammaren. Jag grundar min åsikt i denna fråga på det faktum, att kulturfolken i Europa — såsom vi kunna läsa såväl i våra egna som i främmande länders tidskrifter — bedöma andra folks lifskraft och förmåga efter det sätt, hvarpå de vilja värna om och sköta sitt försvar, och detta oafsedt huru pass mäktig fredsrörelsen i landet kan vara. När då Sveriges regering vidtog en åtgärd, som uppenbarligen icke stärkte utan försvagade försvaret, så måste vårt lands prestige sjunka i utlandets ögon.

Herr Olsson i Broberg: Nu tycks situationen vara sådan, att striden mellan ledarna för de olika grupperna torde vara utspelad. Då kan måhända tiden vara inne för en allmogeman att uttala ett ord i frågan. Icke så att jag vill gå in på vare sig konstitutionella eller försvarstekniska synpunkter, utan jag vill endast göra några erinringar om hvad i denna fråga förut inträffat. Här har nämligen med stor skärpa framkastats förebräelser mot högern, för att den skulle genom sina åtgärder framkallat försvarsovilja i landet. Jag kan icke begripa, hvarifrån man kan skaffa skäl för dylika påståenden. Om det nuvarande regeringspartiet ville rannsaka sina egna gärningar, måste det för detta parti, liksom det är för alla andra, vara uppenbart, att det är väl högern i vårt land, som hittilldags försökt vidtaga åtgärder för att utveckla vårt försvar, som alltid motarbetats af vänstern.

Jag vill nu icke säga, att hvad dessa män sålunda uttalat har varit i ond afsikt, utan det har nog kanske burits upp af en viss öfvertygelse hos dem. Men är det icke så, att det är just ifrån denna opposition, genom dess klander och dess ofta oresonliga kritik af alla de åtgärder, som ifrån högerns sida vidtagits för att söka utveckla och stärka vårt försvar, som misstroendet till försvaret och försvarsolusten framkallats? Särskildt fäste jag mig vid den verkan, som herr Petterssons i Bjälbo anförande här gjorde på visst håll. Man säger, att när man trampar på ett ställe, där det riktigt känns, så får man se effekten, och jag tyckte, att här förekom något liknande. Jag kunde se, hurusom dessa hans ord, vilka äfven erinrade om hvad som passerade särskildt under senaste sommarens valstrid, gjorde en viss effekt. Och hvad var det som framkallade denna effekt? Jo, det var just det, att man visste med sig själf, att han här träffade hufvudet på spiken, att det var den ömma punkten, såsom man säger, på hvilken fingret här sattes. Man kan icke med skäl komma och säga, att det är högern, som är skulden till, att försvarsfrågan icke har af folket omfattats med den värme, som man nu tycks anse vara önskelig, utan vill man söka anledningarna till detta, måste man säkerligen söka dem på motsatt håll. Det förefaller, som om man uti en viss ängslan öfver, att man kanske har kommit därefter, att det kan blifva svart att samla försvarsviljan, samla de fosterländska känslorna på det plan, där det är nödvändigt, att alla skola stå, när det gäller denna stora och med rätta öfver alla partier upphöjda fråga, nu kommer och deklamerar, att vi skola mötas och att vi skola samarbeta. Därom kunde herrarna haft något ord förut i denna tonart, men något sådant har ju aldrig förut hörts från det hållet.

Det sades nyss af en talare, att man kritiserat den nuvarande regeringen på ett sätt, som väckt ett pinsamt uppseende i utlandet. Jag vill med anledning däraf blott säga, att vi kunna ju litet hvar draga oss till minnes, huru den föregående regeringen behandlades af det dåvarande oppositionspartiet. Jag tror, att där var många moment af den beskaffenhet, att icke precis *den* oppositionen heller lämnade några bättre intryck i utlandet af det sätt, hvarpå man uppträdde mot den dåvarande regeringen. Jag menar, att är det så, att man vill förebrå sina motståndare något, skall man i motsvarande sak ha rent för sin egen dörr. Men vi veta alla, hvad som förekommit förut, och jag

Ang. ny-
anskaffning
af krigs-
fartygs-
materiel.
(Forts.)

tycker, att vi icke behöfva stå här och förebrå hvarandra, utan skola vi mötas — måste vi mötas i sådant tecken, att litet hvar erkänner, att vi i stridens hetta kunna hafva skjutit öfver målet, men man bör icke säga från det ena hållet: vi äro rättfärdighetens förespråkare, och det är ni, som på alla sätt gjort er saker till de missförhållanden, som råda.

Jag vill ha uttalat detta, därför att jag vet, att jag därmed ger uttryck åt en djup och vidtgående uppfattning hos menige man, som dess bättre stå utom de strider, som här utspelas, ty striderna här i riksdagen äro mången gång bra litet uppburna af en verklig stämning hos de djupa leden, ifall deras uppfattning oförvillad fick komma till synes. Därför tycker jag, att vi som goda svenskar här böra tala hjärtats språk, och att man icke, som från några håll skett, stryker hvarandra om munnen och uttalar meningar, som hafva föga gemensamt med det man innerst tänker. Låt oss säga hvarandra rent i ögonen att så och så förhåller det sig, då är jag viss om, att åtminstone icke det nuvarande regeringspartiet skall hafva någon rätt att, såsom här skett i afton, upprepade gånger tillrättvisa och förebrå den nuvarande oppositionen och säga, att det är ni, som förvanskat försvarsfrågan.

Härmed var öfverläggningen slutad. Herr talmannen gaf propositioner på dels bifall till utskottets hemställan, dels ock afslag därå och bifall i stället till det förslag, som innefattas i mom. A) af den utaf herr Billing m. fl. afgifna, vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 23:o) mom. A) af utskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets berörda hemställan, bifallit det förslag, som innefattas i mom. A) af den utaf herr Billing m. fl. afgifna, vid punkten fogade reservationen.

Voteringen utvisade 152 ja mot 56 nej, hvadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Mom. B) och C).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

I anseende till den långt framskridna tiden beslöt kammaren

härefter på hemställen af herr talmannen att uppskjuta den vidare handläggningen af förevarande utlåtande samt behandlingen af öfriga å föredragningslistan förekommande ärenden till plenum nästkommande dag kl. 7 e. m.

§ 2.

Herr statsrådet *Larsson* aflemnade Kungl. Maj:ts propositioner :
angående uppförande af en fredsexpeditions- och bostadsbyggnad i Boden ;

angående uppförande af en gevärsförrådsbyggnad med reparationsverkstad å Visborgs slätt ;

angående återuppförande för Svea trängkår af en nedbrunnen verkstadsbyggnad m. m. ; och

angående tillbyggnad och omändring af mässbyggnaden för underofficerare och manskap vid Lifgardet till häst.

Nämnda propositioner bordlades.

§ 3.

Följande nya motioner afgåfvos, nämligen af:

herr *Hedström m. fl.*, nr 291 och 292, samt herr *Jonsson* i Hå, nr 293, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt till jakt ;

herr *Lindhagen*, nr 294, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för tillgodogörande af kronans jakträtt ;

herr *Palmstierna*, nr 295, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående tullrestitution i vissa fall vid återutförelse af utländsk vara ; samt

herr *Andersson* i Grimbo, nr 296, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om frilager m. m.

Samtliga dessa motioner blefvo på begäran bordlagda.

§ 4.

Anmälades och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen :

nr 62, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande ändring i 24 kap. 7 § rättegångsbalken ; och

nr 63, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning i visst syfte rörande bysamfälligheter.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 17 i förordningen om kommunalstyrelse på landet;

nr 11, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående upphörande af pastors själfskrifvenhet såsom ordförande vid kyrkostämma;

nr 12, i anledning af väckta motioner om ändrad lydelse af § 9 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd och om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående rätt för kyrkostämma att själf besluta om plats och tid för dess hållande;

nr 13, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående upphörande af pastors själfskrifvenhet som skolrådsordförande; och

nr 14, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående sådan lagändring, att ordinarie allmänna val till Riksdagens Andra kammare ej må kunna förrättas å sön- och helgdagar;

statsutskottets memorial, nr 35, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut angående anslag till handelsundervisningen;

bankoutskottets memorial, nr 17, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens tionde hufvudtitel;

lagutskottets memorial och utlåtanden:

nr 36, med föranledande af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande lagutskottets utlåtande nr 26 i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 1 och 3 §§ i lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906, lag om utsträckt tillämpning af lagen angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne den 25 juni 1909 samt lag om utsträckt tillämpning af lagen om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne den 25 juni 1909;

nr 37, i anledning af väckt motion om ävägbringande af utredning och förslag angående utsträckning af giltighetsområdet för lagen om fosterbarns vård den 6 juni 1902; och

nr 39, i anledning af väckt motion om utarbetande af förslag till lag i syfte att jord, som förvärfvats enligt bestämmelserna i 76 § af lagen den 20 juni 1879 om dikning och annan afledning af vatten, må göras gravationsfri;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 1, angående regleringen af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet;

nr 40, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra mönsterskrifvarbostället Bjufstorp nr 4, 8 i Malmöhus län, äfvensom en i ämnet väckt motion;

nr 41, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående framläggande för Riksdagen af förslag till grunder för upplåtelse med tomträtt af bostadstomter å kronojord;

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning af herr E. Hages motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående insättande å bankinrättning för vederbörande kommuns räkning af kommunen tillkommande allmänna afgifter, som af exekutiv myndighet indrivits;

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning af herr Juhllins motion, nr 28, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändrade bestämmelser rörande abonnemangs- och samtalsavgifter vid telegrafverkets telefonväsen;

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, med anledning af Första kammarens beslut rörande inom båda kamrarna väckta motioner om åvägabringande af utredning i fråga om effektiva åtgärder för underlättande af jordupplåtelse för egna hem å kronomark i Norrland; samt

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i fråga om en af herr Lindhagen m. fl. väckt motion, nr 255, angående skrifvelse till Konungen i fråga om åtgärder för skapande af ett internationellt hjälpspråk.

Kammarens ledamöter åtskildes därefter kl. 2,55 på natten.

In fidem
Per Cronvall.
